

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CULTURII ȘI CERCETĂRII
AL REPUBLICII MOLDOVA

Aria curriculară
LIMBĂ ȘI COMUNICARE

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

Clasele X-XII

GHID
de implementare a curriculumului

Chișinău, 2019

COORDONATORI:

- **Angela CUTASEVICI**, Secretar de Stat în domeniul educației, MECC
- **Valentin CRUDU**, dr., șef Direcție învățământ general, MECC, coordonator al managementului curricular
- **Natalia GRÎU**, consultant principal, MECC, coordonator al grupului de lucru

EXPERȚI-COORDONATORI:

- **Vladimir GUȚU**, dr. hab., prof. univ., USM, expert-coordonator general
- **Ion GUȚU**, dr. conf. univ., USM, expert-coordonator pe aria curriculară *Limbă și comunicare*

GRUPUL DE LUCRU:

- **Ion GUȚU** (coordonator), dr. conf. univ., USM
- **Natalia BULAT**, grad did. superior, IPLT „Gheorghe Asachi”, Chișinău
- **Ion CONDREA**, grad did. superior, IPLT „Ion Inculeț”, s. Vorniceni, r. Strășeni, specialist Direcția Învățământ Strășeni
- **Alexandra GHERASIM**, dr. conf. univ., USM
- **Adrian GHICOV**, dr. hab., conf. univ., UPS „Ion Creangă”, grad did. superior, IPLT „Socrate”, Chișinău
- **Silvia REȘETNIC**, grad did. superior, IPLT „Mihai Eminescu”, Drochia, specialist superior Direcția Învățământ Drochia

INTRODUCERE

Textul de față reprezintă expresia praxiologică a documentului conceptual-normativ Curriculum disciplinar la *Limba și literatura română* pentru învățământul liceal.

Acest ghid se referă la întregul parcurs școlar de implementare a Curriculumului la *Limba și literatura română* și realizează o dezvoltare continuă, cu un grad sporit de complexitate, a ghidului de la gimnaziu. Documentul promovează în mod consecvent, conform specificului vârstei, principiile și strategiile educaționale specifice disciplinei și susține dezvoltarea viziunii actuale asupra curriculumului, dar și modele didactic-educative de educație lingvistică și literară în liceu.

Ghidul are o structură complexă și vizează nu numai educația literar-artistică prin studiul literaturii, ci și educația lingvistică prin studiul limbii române la treapta de liceu.

Prin intermediul acestuia, autorii exemplifică formularea competențelor specifice, a unităților de competență și a celor de conținut structurate pe principii axiologice speciale, ceea ce dă prioritate valorilor literare în procesul de educație a personalității tânărului în formare. Pentru a răspunde necesităților europene printr-o educație de calitate, *Limba și literatura română* ca disciplină școlară ajută elevul să se orienteze în alegerea, din mai multe alternative, a celor care duc spre câștigul autonomiei lingvistice și de lectură în acțiunea personală. În acest context, prezentul ghid arată cum pot fi proiectate și realizate, la modul concret, real, pragmatic competențele specifice disciplinei *Limba și literatura română* pentru învățământul liceal din perspectiva formării profilului unui absolvent capabil a socializa cât mai eficient prin cunoașterea/interpretarea valorilor literare, precum și prin achiziționarea unui instrumentar teoretic aferent activității literar-artistice, a experiențelor estetico-literare și lectorale.

Profesorul are dreptul să abordeze creativ cele recomandate prin prezentul ghid. Desigur, în final, el este cel ce-și selectează și-și determină strategiile și tehnologiile pentru a obține succesul în dezvoltarea competențelor specifice prin realizarea prevederilor determinate de unitățile de competență.

Curriculumul dezvoltat la *Limba și literatura română* în liceu creează condiții favorabile fiecărui elev pentru a-și dezvolta competențele într-un ritm individual, de a transfera capacitățile lingvistice și literare dobândite la treapta liceală de învățământ în diverse domenii, inclusiv în viața cotidiană și în domeniul determinat de aria curriculară, pentru a-și continua studiile în învățământul superior și/sau pentru inserția socială/profesională.

În acest context, responsabilitatea educațională a profesorului de *Limba și literatura română* și ponderea *Limbii și literaturii române* ca disciplină școlară este majoră. De succesul elevilor la *Limba și literatura română* depinde, în mare măsură, performanțele acestora la studiul celorlalte discipline școlare. Or, *Limba și literatura română* influențează fundamental și asigură studierea conștientizată a celorlalte discipline școlare din *Planul-cadru de învățământ*.

Iată de ce, considerăm că implementarea prevederilor curriculumului recent aprobat va contribui eficient la sporirea calității educației lingvistice și literar-artistice în liceu. În acest sens, ghidul trebuie interpretat ca instrument util și necesar realizării procesului educațional de calitate.

1. REFERINȚE CONCEPTUALE ALE CURRICULUMULUI LA DISCIPLINA LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

1.1. Conceptul de curriculum la disciplina *Limba și literatura română* pentru liceu

Elaborat în conformitate cu prevederile *Codului Educației al Republicii Moldova* (2014), *Cadrului de referință al Curriculumului Național* (2017), *Curriculumului de bază: sistem de competențe pentru învățământul general* (2018), dar și cu *Recomandările Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene privind competențele-cheie din perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți* (Bruxelles, 2018), Curriculumul la disciplina *Limba și literatura română* pentru clasele de liceu reprezintă documentul normativ și reglator care are în vedere prezentarea interconexă a demersurilor conceptuale, teleologice, conținutale și metodologice, accentul fiind pus pe sistemul de competențe ca un nou cadru de referință al finalităților educaționale la disciplină.

Competențele specifice ale studiului limbii și literaturii române în liceu constituie componenta esențială a Curriculumului și vizează finalitățile educaționale ale disciplinei, competențele-cheie orientate spre asigurarea calității în învățământul liceal.

Unitățile de competență, concepute și sistematizate pe clase, au o formulare precisă, indicând cu exactitate competențele care urmează a fi formate prin intermediul unor cunoștințe și valori ale limbii și literaturii române. Derivând din *competențele specifice*, acestea se prezintă sub forma unor concretizări, prin situații de învățare ce urmăresc atingerea standardelor la disciplină. Ele acoperă cele trei sfere de dezvoltare a personalității: *intelectuală* (cunoștințe), *psihomotorică* (capacități), *motivațional-afectivă* (atitudini) și au un caracter preponderent formativ, arătând:

- ce e recomandat să știe elevul;
- ce trebuie acesta să știe să facă;
- ce atitudini trebuie să-și formeze pentru a deveni o personalitate armonioasă.

În vederea realizării *competențelor specifice*, curriculumul propune **unități de conținut**, ce includ cele două domenii ale disciplinei: *limba română și literatura română*. Ele, așa cum precizează autorii curriculumului, sunt dinamic ordonate, repartizate pe clase într-o viziune sistemică și se pot integra în mod echilibrat, asigurând abordarea metodică și holistică a procesului de comunicare și, în același timp, apropiind actul de învățare a limbii și literaturii române de realitatea imediată, de viața privată și publică a elevului, de interesele liceanului-adolescent.

Reperete metodologice de predare-învățare-evaluare au în vedere principalele mutații în activitatea didactică a profesorului în liceu, din perspectiva inovațiilor preconizate. Ele țin de modernizarea procesului educațional și subliniază caracterul formativ al învățării. Abordând conținuturile, contextele și tipurile de activități propuse prin metodologii pe care le va considera adecvate situației educaționale, profesorul va tinde în permanență spre dezvoltarea competențelor. Metodele interactive presupun, din partea profesorului, un demers capabil să-i determine pe elevi a-și forma, prin tehnici

eficiente, competențe de comunicare, lectură și producere a diferitor tipuri de texte. Alegerea cu discernământ a metodelor, a procedeelelor, a materialelor didactice, precum și proiectarea unor activități suplimentare vor evidenția capacitatea creatoare a profesorului în aplicarea materiei de studiu.

Raportat la necesitatea de a oferi autorilor de manuale, dar și profesorilor un material cât mai cuprinzător și suficient de clar pentru renovarea procesului de predare/învățare/evaluare la *Limba și literatura română* în liceu, Curriculumul include în paginile sale **Sugestii de evaluare** a nivelurilor de educație lingvistică și literar-artistică a elevilor. Prezentul ghid prezintă mostre de verificare a rezultatelor școlare, capabile să pună în evidență performanțele atinse de către elevi la treapta de liceu.

Componentele de bază ale Curriculumului sunt precedate de *principiile pedagogice* luate ca bază la proiectarea curriculară a disciplinei și de *factorii educaționali* ce condiționează realizarea lor prin formarea:

- **culturii comunicării** ce vizează un sistem de competențe specifice pentru a realiza un larg spectru de acte comunicative, aparținând diferitelor stiluri funcționale, în conformitate cu normele limbii române literare, în varianta scrisă și orală.
- **culturii literar-artistice** ce reprezintă un sistem de competențe literare/lectorale: realizarea lecturii interogative/interpretative a textelor literare de diferite genuri și specii, delimitând valoarea de nonvaloare, interpretarea fenomenelor literare într-o interacțiune cu anumite date din domeniile filozofiei, istoriei, sociologiei, psihologiei, eticii, esteticii etc., precum și prin prisma universului axiologic al elevului cititor.

Luate împreună, aceste componente întruchipează ceea ce este de importanță majoră la disciplina *Limba și literatura română*, definind personalitatea elevului la finele liceului, învățarea fiind centrată pe cele trei dimensiuni: *cunoștințe, capacități, atitudini*.

Curriculumul de liceu la *Limba și literatura română* are ca obiectiv fundamental implementarea politicilor educaționale vizate de Codul Educației al Republicii Moldova (2014), care prin Articolul 11 determină: *Educația are ca finalitate principală formarea unui caracter integru și dezvoltarea unui sistem de competențe care include cunoștințe, abilități, atitudini și valori ce permit participarea activă a individului la viața socială și economică.*

În acest context a fost reconceptualizată definiția noțiunii de „competență școlară”: **Competența școlară este un sistem integrat de cunoștințe, abilități, atitudini și valori, dobândite, formate și dezvoltate prin învățare, a căror mobilizare permite identificarea și rezolvarea diferitor probleme în diverse contexte și situații.**

Este important ca atât profesorii, cât și elevii, și părinții să conștientizeze esența noțiunii de competență școlară ca *un sistem integrat* de cunoștințe, abilități, atitudini și valori, nu ca *un ansamblu*.

Axarea accentului pe formarea abilităților necesită conștientizarea de către profesori, elevi și părinți a conceptului *abilitate*:

- *abilitate* – capacitate de a face totul cu ușurință și iscusință; dibăcie; îndemânare; măiestrie.
- *capacitate* – posibilitatea de a lucra într-un domeniu, de a realiza ceva; posibilitate de a realiza ceva într-un domeniu de activitate; proprietate de pătrundere în esența lucrurilor.

În procesul de proiectare a Curriculumului la *Limba și literatura română* s-a ținut cont de:

- abordările postmoderne și tendințele dezvoltării curriculare pe plan național și cel internațional;
- necesitățile de adaptare a Curriculumului disciplinar la așteptările societății, nevoile elevilor, dar și la tradițiile școlii naționale;
- valențele disciplinei în formarea competențelor transversale, transdisciplinare și celor specifice;
- necesitățile asigurării continuității și interconexiunii dintre cicluri ale învățământului general: *educație timpurie*, învățământul primar, învățământul gimnazial și învățământul liceal.

Curriculumul de *Limba și literatura română* pentru liceu și, în ansamblu, procesul educațional la disciplină în învățământul secundar rămâne fundamentat pe principiile educației lingvistice și literare ca bază conceptuală și acțională a EL și ELA.

Principiile preconizează:

- centrarea educației lingvistice pe comunicarea în diverse sfere ale cotidianului, pe formarea competențelor comunicative;
- întemeierea educației literare pe legile și fenomenele receptării și pe interpretarea textelor literare, pe formarea competențelor literare/lectorale;
- educația prin valori și pentru valori;
- prioritatea abordării hermeneutice (interpretative) a materiilor studiate;
- corelarea sistemelor instrumentale comunicative/literare/lectorale;
- diferențierea sistemelor de activitate a elevilor în funcție de:
 - textul abordat/elaborat;
 - situația de comunicare;
 - competența formată/dezvoltată;
 - vârsta elevilor.

Așadar, cadrul didactic de specialitate va reține faptul că **sistemul de competențe** în cadrul Curriculumului la disciplina *Limba și literatura română* pentru liceu este format din:

- **Competențele-cheie/transversale**, o categorie curriculară importantă cu un grad înalt de abstractizare și generalizare, ce marchează așteptările societății privind parcursul școlar și performanțele generale care pot fi atinse de elevi la încheierea școlarizării. Acestea reflectă atât tendințele din politicile educaționale naționale, precizate în *Codul Educației* (2014), cât și tendințele politicilor internaționale, stipulate în *Recomandările Comisiei Europene* (2018). Competențele-cheie/transversale se referă la diferite sfere ale vieții sociale și poartă un caracter pluri-/inter-/transdisciplinar.
- **Competențele specifice disciplinei** derivă din competențele-cheie/transversale. Competențele specifice fiecărei discipline școlare se prezintă în Curriculumul disciplinar respectiv și sunt preconizate pentru a fi formate la finele liceului. Raportate la *Limba și literatura română*, acestea sunt *Competențe specifice educației lingvistice și literare* vizate în cadrul celor șase competențe specifice ale disciplinei, a unităților de competențe, a unităților de conținut, a activităților de învățare

și a produselor școlare recomandate și se referă, prioritar, la formarea *culturii comunicării* în raport cu planul funcțional al cunoașterii limbii române și la formarea *culturii literar-artistice* prin receptarea și interpretarea operelor de referință ale literaturii române în contextul culturii naționale și universale.

Competențele specifice, fiind proiectate pentru tot parcursul claselor liceale, reperiă proiectarea de lungă durată la disciplină. Proiectarea didactică anuală a disciplinei se realizează conform datelor din *Administrarea disciplinei*, ținându-se cont de *Repartițarea orientativă a orelor pe unități de conținut*.

Sistemele de unități de competențe proiectate pentru o unitate de învățare sunt prevăzute integral pentru evaluarea de tip cumulativ la finele respectivei unități de învățare și selectiv – pentru evaluarea formativă pe parcurs. Aceste sisteme reperiă proiectarea didactică a unităților de învățare și proiectarea didactică de scurtă durată. Sistemele de **unități de competențe** sintetizate la finele fiecărei clase sunt prevăzute pentru evaluarea anuală.

Unitățile de competențe, fixate în Curriculum, determină **achizițiile** care trebuie să fie dobândite de către elevi la finele compartimentului studiat sau la finele anului de studii. Ele servesc și ca elemente/pași în formarea competențelor specifice. Achizițiile respective vor fi evaluate formativ și/sau sumativ, la finele unității de învățare/capitolului/modulului și/sau la finele anului de studii.

Unitatea de învățare se constituie din trei elemente-cheie în interconexiune permanentă: unități de competențe, unități de conținuturi, Activități și produse de învățare.

Unitățile de conținut sunt instrumente care contribuie la dobândirea de către elevi a achizițiilor determinate de către unitățile de competențe proiectate și la formarea competențelor specifice disciplinei și a celor transversale/transdisciplinare. Ele se distribuie pe două componente: *limbă și comunicare; literatură română*.

Activitățile și produsele de învățare recomandate prezintă o listă deschisă de contexte semnificative de manifestare a unităților de competențe proiectate pentru formare/dezvoltare și evaluare în cadrul unității respective de învățare. Cadrul didactic are libertatea și responsabilitatea să valorifice această listă în mod personalizat la nivelul proiectării și realizării lecțiilor, dar și să o completeze în funcție de specificul clasei concrete de elevi, de resursele disponibile etc.

Sistemul de valori și atitudini care se preconizează a fi formate în cadrul procesului educațional la *Limba și literatura română* vizează mai întâi dezvoltarea motivațiilor, al atitudinilor și a gândirii critice prin interiorizarea, de către elevi, a valorilor literare/esetice/comunicative/culturale.

Conceput pe o funcționalitate multiplă, Curriculumul la disciplina *Limba și literatura română* pentru liceu fundamentează și ghidează, în toate componentele sale, activitatea cadrului didactic, facilitează abordarea creativă a demersurilor de proiectare didactică de lungă durată și de scurtă durată, dar și de realizare propriu-zisă a procesului de predare-învățare-evaluare la disciplină.

1.2. Demersuri inovative ale Curriculumului la disciplina limba și literatura română

Necesitatea dezvoltării curriculare la disciplină a fost determinată de aprobarea *axelor valorice ale reformei curriculumului pentru învățământul liceal*. Acestea vizează următoarele domenii:

- Deschiderea spre cadrul axiologic în era diminuării/reactualizării valorilor umane.
- Deschiderea spre formare/autoformare a personalității elevului în era dezvoltării durabile a resurselor umane.
- Deschiderea spre cadrul cultural/intercultural/multicultural în era globalizării și internaționalizării.
- Deschiderea spre învățarea digitală în era tehnologizării.
- Deschiderea spre formarea cadrului antreprenorial în era crizelor economice.
- Deschiderea spre învățarea activă/creativă/constructivă în era educației pe parcursul întregii vieți.
- Deschiderea spre cadrul teleologic (finalități axate pe psihocentrism și sociocentrism) în era constituirii societății cunoașterii.

Reactualizarea/dezvoltarea Curriculumului la *Limba și literatura română* pentru liceu s-a bazat pe *suportul legislativ normativ fundamental – Codul Educației al Republicii Moldova* (2014), *Cadrul de referință al Curriculumului Național* (2017), *Recomandările Consiliului Europei privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții* (Bruxelles, 22 mai 2018), *Competențe pentru secolul XXI, Curriculum de bază: sistem de competențe pentru învățământul general* (2018).

În linii strategice, au fost reformulate și micșorate ca număr competențele specifice disciplinei, evidențiind valorile și atitudinile predominante în concordanță cu profilul absolventului claselor liceale:

1. *Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context european și global, demonstrând empatie și deschidere pentru diversitatea lingvistică și culturală.*
2. *Racordarea discursului la diverse situații de comunicare personală și publică, dovedind atitudine constructivă și bunăvoință.*
3. *Lectura și interpretarea textelor literare și de graniță, demonstrând gândire critică și atașament față de valorile naționale și general-umane.*
4. *Producerea textelor scrise de diferit tip și pe suporturi variate, manifestând comportament lingvistic autonom și originalitate.*
5. *Aplicarea normelor limbii române literare (gramaticale, ortografice, punctuaționale și stilistice) în exprimarea orală și scrisă, demonstrând discernământ și cultură lingvistică.*
6. *Valorificarea experiențelor lingvistice și de lectură în vederea dezvoltării personale pe parcursul vieții, demonstrând interes axiologic și estetic.*

Asigurarea conexiunilor inter- și transdisciplinare a fost realizată prin formularea a două competențe specifice de integrare și transfer pentru fiecare clasă de liceu. Redefinirea unităților de învățare s-a produs, pornind de la statutul competențelor ce devin un nou sistem de referință al finalităților la treaptă, iar conținuturile rămân mijloace de formare a competențelor specifice educației lingvistice și literar-artistice în liceu. Asigurarea unei structuri unice a unităților de învățare pe clase, s-a urmărit eșalonându-le pe parcursul temporal al anului școlar, fapt ce va facilita activitatea de proiectare didactică

a profesorului. A fost revizuit sistemul de unități de competențe în contextul dinamic al formării competențelor specifice pe unități de învățare, pentru fiecare clasă de liceu.

S-a realizat corelarea abordărilor intra-, inter- și transdisciplinare la nivelul conținuturilor, pe clase și unități de învățare, deschideri și sincronizări: *Limba și literatura română, Literatura universală, Limba străină, Istorie etc.*

Asigurarea numărului de ore necesar pentru un parcurs eficient de predare-învățare-evaluare s-a reușit, urmărindu-se: dobândirea, înțelegerea, aplicarea, analiza-sinteza achizițiilor; realizarea strategiilor de evaluare specifice EL și ELA. Promovarea strategiilor didactice (inter)active, a învățării experiențiale, a elementelor de învățare prin sarcini, prin proiecte, studii de caz, în combinație judicioasă cu strategii consacrate pentru studiu în învățământul liceal a fost posibilă prin asigurarea progresiei cognitive, formative și atitudinale a competențelor cu toate derivatele lor de context, ca exercițiu actual de dezvoltare curriculară novatoare: reconfigurări, optimizări, descongestionări judicioase. A reușit corelarea curriculumului cu procesele de globalizare, internaționalizare, europenizare, tehnologizare etc. prin introducerea unor activități de învățare și produse școlare care valorifică TIC – în cheia implementării *Strategiei „Moldova Digitală 2020”*.

În cadrul procesului de dezvoltare curriculară, atenționăm profesorii de *Limba și literatură română* asupra următoarelor demersuri inovative:

- Reproiectarea materiei de limba și comunicare în perspectiva reintroducerii studiului gramaticii funcționale.
- Reproiectarea materiei de literatură în planul descongestionărilor. Extinderea studiului curentelor literare pe traiectul claselor a XI-a – a XII-a; excluderea modulului *Critică literară și exegeza textului* și recomandarea studierii elementelor de istorie, teorie și critică literară, cu aplicații adecvate pe text, în cadrul genurilor, speciilor, curentelor.
- Diminuarea din pretențiozitatea academică în cadrul abordării monografice a creației scriitorului și recomandarea studiului de plăcere prin aplicarea studiului de caz la formarea cititorului-receptor și interpret al aspectelor dominante ale creației scriitorului.
- Dezvoltarea listei de opere literare și texte recomandate în corespundere cu teleologia și principiile ELA pentru formarea cititorului pe tot parcursul vieții.
- Alocarea unei competențe distincte pentru formarea profilului de vorbitor cult al limbii române în raport cu liceanul-adolescent.
- Recomandarea competenței identitare pentru dezvoltarea conștiinței lingvistice și culturale a tânărului în formare.
- Reconsiderarea resurselor interdisciplinarității și mai ales a transdisciplinarității pentru integrarea experiențelor lingvistice și lectorale în contextele vieții zilnice.
- Recomandarea extinderii valorice a listei cu produse ale învățării și integrarea lor pe toată aria, pentru formarea comportamentului lingvistic, lectoral și comunicativ autonom.
- Reglementarea conceptual-normativă a proiectării didactice la disciplină și a evaluărilor de achiziții la treaptă.
- Realizarea progresiei graduale și etapizate gimnaziu-liceu și în interiorul ariei a raportului științific și metodologic în relația curriculară CS-UC-UC-APA.
- Sporirea gradului de libertate a cadrului didactic filolog în realizarea procesului educațional la *Limba și literatura română* prin resurse curriculare stimulatoare de calitate.

2. REFERINȚE PROIECTIVE ALE CURRICULUMULUI LA DISCIPLINA LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

2.1. Curriculumul la disciplina *Limba și literatura română* ca sursă de proiectare didactică

Curriculumul la *Limba și literatura română* permite adoptarea unui model flexibil de proiectare curriculară, care să lase posibilități de opțiuni pentru profesori și pentru autorii de manuale. Metodologia educațională modernă oferă, pe de o parte, un mare câmp de libertate și creativitate profesorului și autorului de manuale, iar pe de altă parte – le cere să selecteze, să dozeze și să utilizeze toate componentele și etapele activităților didactice, **în funcție de coordonatele didactice prin care se va urmări formarea/dezvoltarea de competențe**. Acestea, prezentate pe clase, arată astfel:

- CLASA a X-a: Coordonata didactică – *Cititorul și opera* (genuri și specii literare; limbă și comunicare pentru formarea cititorului-receptor al operei).
- CLASA a XI-a: Coordonata didactică – *Cititorul și contextul istoric-cultural-estetic* (mitologie și folclor; curente literare și culturale (umanismul și iluminismul, romantismul și realismul românesc, sămănătorismul și poporanismul); limbă și comunicare pentru formarea vorbitorului, cititorului și a scriitorului cult).
- CLASA a XII-a: Coordonata didactică – *Cititorul, textul și contextul istoric-cultural-estetic*. Curente literare și personalități reprezentative pentru evoluția în actualitate a literaturii române: modernismele și postmodernismul – *Cititorul și specificul viziunii artistice asupra lumii a personalității literare* (studiul elementelor specifice ale imaginarului artistic al personalității literare; limbă și comunicare pentru formarea cititorului avizat, a vorbitorului și a scriitorului cult)

Denumirea disciplinei în clasele X-XII este unică – ***Limba și literatura română***.

Demersul educațional se va desfășura în mod integrat, pe profiluri, cu numărul de ore alocat de *Planul-cadru de învățământ*, după cum urmează:

A. Profil umanist:	Clasa a X-a – 5 ore/săptămână; total 170 ore
	Clasa a XI-a – 5 ore/săptămână; total 170 ore
	Clasa a XII-a – 5 ore/săptămână; total 165 ore
B. Profil real:	Clasa a X-a – 4 ore/săptămână; total 136 ore
	Clasa a XI-a – 4 ore/săptămână; total 136 ore
	Clasa a XII-a – 4 ore/săptămână; total 132 ore

Proiectarea didactică de lungă durată, în fiecare clasă, se va face în baza corelării **competenței specifice**, a **unităților de competență**, a **unităților de conținut**, a **activităților și produselor de învățare**.

Profesorul dispune de libertate deplină în corelarea unităților de conținut, ordinea abordării temelor și regimul orar (numărul de ore afectat fiecărei unități de învățare).

Profesorul se va orienta după competențele specifice și unitățile de competență stipulate de Curriculum, raportând la acestea unitatea de conținut cel mai bine potrivită

pentru formarea fiecăreia (sau invers). Vor fi selectate activitățile de învățare adecvate subiectului de predat sau tipului de text, dar orice lecție nouă devine o oportunitate pentru formarea unor noi deprinderi, pentru dezvoltarea competențelor prescrise de standardele educaționale și pentru comunicarea în limba română, monitorizată de profesor.

Proiectarea didactică de lungă durată (anuală, semestrială) în baza Curriculumului, necesită câteva proceduri/operații/decizii prealabile:

- *Distribuirea materiei de studiu pe unități de învățare.*

Pornind de la oferta Curriculumului (dar și de la cea a manualului), profesorul identifică, pentru clasa respectivă, un număr rezonabil de unități de învățare, pentru care există (1) câteva texte de studiat, (2) un subiect de lingvistică de predat și (3) un aspect al comunicării.

- *Stabilirea succesiunii unităților de învățare.*

Se poate prelua succesiunea propusă de Curriculum, este posibil ca profesorul să adopte cadrul construit de autorii manualului cu care se lucrează sau să aibă o viziune proprie. Doar în clasa a XI-a, succesiunea curentelor literare nu poate fi încălcată.

- *Asocierea competențelor specifice cu unitățile de învățare.*

Competențele specifice vor fi preluate din prezentul document și vor deveni primordiale pentru fiecare unitate de învățare. Este indiscutabil că fiecare dintre competențele specifice stipulate de Curriculum pentru o clasă se regăsește în mai multe unități de învățare; trebuie să fie la fel de clar că nici una dintre competențele specifice nu poate fi omisă.

- *Identificarea temelor din interiorul fiecărei unități de învățare.*

Consultând Curriculumul, profesorul va selecta/formula/distribui, în cadrul unității de învățare construite, tema fiecărei lecții luate aparte. Aceasta se poate exprima în conceptele operaționale, ce urmează a fi asimilate, relaționându-le cu texte de studiu, sau aspectele comunicării, ce urmează a fi exersate.

- *Alegerea textelor de studiu.*

Textele sau fragmentele de studiat vor fi selectate de către profesor din manual, din lista oferită de Curriculum sau din propriile lecturi; la textele literare recomandate profesorul poate racorda fragmente de text sau texte nonliterare, pe care le consideră potrivite în demersul său educațional.

- *Selectarea/determinarea/stabilirea activităților de învățare adecvate acestei comunități de instruire.*

Din propriul arsenal de strategii și tehnici de instruire, profesorul le va selecta pe cele care, în opinia sa, corespund cel mai bine obiectivului vizat și răspund nevoii de formare a elevilor săi. Metodele didactice, tehnicile de lucru cu textul, procedeele de exersare a competențelor sunt cea mai flexibilă parte a proiectului de lungă durată.

- *Determinarea frecvenței probelor de evaluare sumativă și a formelor de desfășurare a evaluării.*

Profesorul va realiza obligatoriu un număr de probe de evaluare sumativă egal sau mai mare decât numărul de unități de conținut stabilite inițial. Este firesc să varieze formele de desfășurare a evaluării, cu accentul pe competențele evaluabile. La fel de firesc este ca, în proiectul de lungă durată, fiecare probă de evaluare sumativă să fie urmată

de o lecție de analiză a rezultatelor și de remediere a situației/de exersare competenței reclamate.

- *Alocarea timpului necesar studiului.*

Distribuirea orelor, preconizată de prezentul document, este, indubitabil, orientativă. Profesorul este liber să repartizeze orele în funcție de numeroși factori pe care îi ia în considerație atunci când își proiectează activitatea (nivelul general al clasei și nevoile speciale; viteza de lucru; preferințele și doleanțele elevilor etc.)

Unul dintre cele mai populare modele de proiectare didactică – pe module – s-a răspândit în învățământul din Republica Moldova prin metodologia *Lectură și scriere pentru dezvoltarea gândirii critice*: este vorba de proiectarea în termenii cadrului **Evo-care – Realizare a sensului – Reflecție – Extindere**, pe care o recomandăm spre implementare în procesul educațional.

Motivația	<ul style="list-style-type: none"> • De ce este important pentru elevi acest modul? • Care este legătura dintre acest modul și competențele de bază ale disciplinei? • Care este legătura dintre acest modul și alte module? • Ce legături interdisciplinare implică studiul acestui modul? • Ce relevanță are acest modul pentru acești elevi? • Ce importanță are modulul pentru înțelegerea disciplinei date? • Cum îi voi face pe elevi să înțeleagă aceste lucruri?
Competențele	<ul style="list-style-type: none"> • Care dintre competențele specifice sunt vizate în special? • Care dintre competențele specifice deja vizate sunt reluate acum? • Pentru atingerea cărora dintre competențele de bază ce vor urma îi pregătește pe elevi acest modul? • Cum îi voi familiariza pe elevi cu structura și competențele modulului?
Pre-achizițiile	<ul style="list-style-type: none"> • Ce cunoștințe anterioare vor fi actualizate? • Care dintre termenii și noțiunile asimilate în clasele precedente sau la modulele precedente vor fi actualizate pe parcurs? • Ce competențe anterioare vor fi necesare? • Cum voi evoca noțiunile pe care urmează să le actualizez? • Cum voi actualiza competențele?
Achizițiile noi	<ul style="list-style-type: none"> • Ce termeni și noțiuni noi se vor studia? • Cum voi distribui materia de studiu/unitățile de conținut? • Cum voi activa elevii? • Ce va fi predat, explicat, demonstrat? • Ce va fi studiat independent și analizat în plen? • Ce va fi studiat în grup și analizat în plen? • Ce va fi studiat în profunzime doar de unii elevi? • Ce trebuie să cunoască și să poată face elevul la încheierea modulului?
Resursele și timpul	<ul style="list-style-type: none"> • Câte ore voi rezerva modulului? • Cum le voi distribui? • Câte ore de lucru independent îi solicită elevului studiul acestui modul? • De ce manuale și auxiliare didactice voi avea nevoie? • Ce materiale voi utiliza? • Ce va conține portofoliul elevului la acest modul?

Evaluarea	<ul style="list-style-type: none"> • Cum voi desfășura evaluarea formativă? • Cum voi utiliza rezultatele probelor formative? • Cum voi face evaluarea finală? • Cum voi analiza rezultatele ei? • Ce loc ocupă conținutul și competențele acestui modul în evaluarea finală la limba și literatura română?
------------------	---

Selectarea materialelor, determinarea exercițiilor din manuale și auxiliare didactice, alegerea probelor de evaluare sau elaborarea lor sunt de asemenea activități ce vizează competența și responsabilitatea cadrului didactic.

Nu vom neglija nici evaluarea formativă, chiar dacă acest moment nu se reflectă în proiectul modulului. Profesorul care optează pentru o modalitate de lucru la lecție vede, cu siguranță, și cum verifică atingerea obiectivelor și, deci, formarea/dezvoltarea anumitor competențe în cadrul acelei lecții. În clasele de liceu, se va miza mai mult decât în gimnaziu pe autoevaluare și evaluare reciprocă, în cazul în care profesorul îi obișnuiește pe elevi cu aplicarea și elaborarea în comun a unor grile sau criterii de evaluare.

Pentru o proiectare eficientă de lungă durată vom indica asupra distribuirii numărului de ore în UÎ astfel:

- **profil umanist:** 20 ore, în care se vor include: un atelier (2 ore), proba de evaluare (1-2 ore), analiza evaluării (1 oră);
- **profil real:** 16 ore, în care se vor include: un atelier (2 ore), proba de evaluare (1-2 ore), analiza evaluării (1 oră).

Notă! Pentru proba de evaluare scrisă este recomandată o oră, dar profesorul este în drept să utilizeze încă o oră la necesitate, în cazul testelor complexe, eseurilor desfășurate etc.

O variantă de proiectare calendaristică la disciplina *Limba și literatura română*, realizată oră cu oră, ar putea arăta astfel:

Data	Unitatea de învățare	Competențele specifice	Unitățile de competență	Tema lecției	Textul	Activitățile de predare/învățare	Activitățile de evaluare

Data	CS/UC	Subiect/temă/unitate de conținut	Text	Activități de predare/învățare/evaluare	Mențiuni

Data	Unitatea de învățare	Unități de competențe	Tema lecției/textul	Nr. de ore	Activități de predare/învățare/evaluare

Data	Unitatea de învățare	Unități de competențe	Tema lecției. Textul	Nr. de ore	Activitatea de predare/ învățare	Activitatea de evaluare	Note

Data	Unități de competențe	Tema lecției	Nr. de ore	Texte	Produce

Proiectarea zilnică a lecțiilor se va face respectând unul dintre modelele populare în mediul profesional. Oricare ar fi acesta, formarea competențelor de comunicare prin învățarea limbii și studiul textului se edifică pe *metodologia învățării active*:

- Modelul universal (clasic)

Etapă	Obiective operaționale	Conținuturi	Tehnologii didactice		Evaluare formativă
			Sarcini	Situații de învățare	
Reactualizarea cunoștințelor					
Comunicarea/ asimilarea noilor cunoștințe					
Fixarea noilor cunoștințe și realizarea feedbackului					

- Modelul de structurare a lecției în cadrul *Evocare – Realizare a sensului – Reflecție – Extindere*.

Motivația	Condiții prealabile		Obiective operaționale
Demersul didactic			
Etapă	Activitatea profesorului	Resursele și timpul	Activitatea elevilor
Evocare			
Realizare a sensului			
Reflecție			
Extindere			

- Modelul învățării prin explorare și descoperire în cadrul *Știu – Vreau să știu – Am învățat*.

Motivația	Condiții prealabile	Obiective operaționale
Demersul didactic		
Etapa	Activitatea elevilor	Resursele și timpul
Actualizarea		
Integrarea		
Învățarea		
Corelarea		
Extinderea		

- Modelul învățării directe sau explicite la lecție.

Etapele lecției	Predare-învățare	Evaluare	Timp
Momentul organizatoric			
Reactualizarea cunoștințelor			
Comunicarea/asimilarea noilor cunoștințe			
Fixarea noilor cunoștințe și realizarea feedbackului			
Explicarea temei de casă			

2.2. Proiectarea didactică de lungă durată

Modelul 1: CLASA a X-a, profil REAL

Unitate de învățare	Competențe specifice	Unități de competențe	Tema lecției Semestrul I	Eșalonare în timp		Activități de predare/învățare	Activități de evaluare	Notă
				Nr. ore	Data			
I. 16 ore	<p>1. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context european și global, demonstrând empatie și deschidere pentru diversitatea lingvistică și culturală.</p> <p>2. Racordarea discursului la diverse situații de comunicare personală și publică, dovedind atitudini constructive și bunăvoință.</p> <p>3. Lectura și interpretarea textelor literare și de graniță, demonstrând gândire critică și atașament față de valorile naționale și general-umane.</p>	<p>1.1. Argumentarea propriului statut de vorbitor și ascultător al limbii române;</p> <p>1.2. Promovarea adevărului științific despre limbă, cultură și identitate națională.</p> <p>2.1. Elaborarea unei comunicări orale pe o temă dată.</p> <p>3.1 Aplicarea diverselor strategii de lectură;</p> <p>3.2. Rezumarea unui text literar și de graniță;</p> <p>3.3. Analiza specificului de gen și specie a textului literar și de graniță;</p> <p>3.4. Utilizarea noțiunilor de teorie literară la analiza textului literar și de graniță;</p>	<p>1. Prezentarea studiului integral al disciplinei limba și literatura română în clasa a X-a. Familiarizarea cu manualul.</p> <p>2. Statutul de vorbitor cult al limbii române.</p> <p>3. Literatura și cultura – semne distinctive ale umanului.</p> <p>4. Sinonimia contextuală.</p> <p>5. Evaluare inițială. Test.</p> <p>6. Analiza rezultatelor evaluării.</p> <p>7. Comunicarea orală. Elemente verbale, nonverbale și paraverbale utilizate într-o situație de comunicare.</p> <p>8. Textul literar și lectura ca ipoteză esențială a receptării. <i>Plouă</i> de V. Romanciuc</p> <p>9. Formarea cititorului-receptor al literaturii. <i>Legământ</i> de Gr. Vieru.</p> <p>10. Literatura – formă de cunoaștere și artă a cuvântului. <i>Așadar</i> de A. Codru.</p> <p>11. Fonetică. Norme ortoepice și ortografice.</p>	1		Identificarea informației în sursele adecvate.	Reacția cititorului.	
				1		Explicarea ortogramei/punctogramelor.	Comentarea lexicului unui text, cu acces la sursele necesare.	
				1				
				1		Discuții de grup.	Observarea în procesul documentării.	
				1		Brainstorming.	Forumul de discuție.	
				1		Argumentarea ideilor date.		
				1		Redactarea reciprocă, cu dicționarul.	Dictări comentate.	
				1		Selectarea exemplarelor relevante pentru argumentare.	Autoevaluarea lucrărilor scrise.	
				1		Construirea argumentării scrise/orale.	Evaluarea textelor scrise.	

	<p>4. Producerea textelor scrise de diferit tip și pe suporturi variate, manifestând compo-tament lingvistic auto-nom și originalitate.</p> <p>5. Aplicarea normelor limbii române literare (gramaticale, ortogra-fice, punctuaționale și stilistice) în expri-marea orală și scrisă, demonstrând dis-cernământ și cultură lingvistică.</p>	<p>3.5. Comentarea elementelor lexicale, stilistice și semio-tice din texte literare și de grafiță;</p> <p>3.6. Explicarea funcției cognitive, educative și es-tetice a textului literar și de grafiță.</p> <p>4.1. Scrierea textelor metali-terare, reflexive, funcționale, imaginative în bază de algo-ritmi și scheme;</p> <p>4.2. Respectarea rigorilor grafice la elaborarea textelor scrise.</p> <p>5.1. Perceperea normei drept standard al limbii și model de reglementare a activității verbale;</p> <p>5.2. Rezolvarea cazurilor dificile de ortografiere;</p> <p>5.3. Respectarea normelor în textele redactate în stiluri funcționale.</p>	<p>12. Modificări normative stipu-late în „DOOM 2”. Ortografia limbii române. Principiile orto-grafiei românești.</p> <p>13. Dimensiunea culturală și socială a literaturii. <i>Ars poetica</i> de Grigore Vieru.</p> <p>14. Atelier de discuție. Evoluția normelor ortografice.</p> <p>15. Evaluare sumativă. Text argumentativ: <i>Corecti-tudinea scrisului demonstrează cultura omului.</i></p> <p>16. Analiză. Ameliorare. Dez-voltare.</p>	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>			
--	---	---	---	--	--	--	--

Modelul 2: CLASA a X-a, profil UMANIST (20 de ore), prima unitate de învățare.

În secvența următoare vom atrage atenția asupra conectării competențelor specifice/unităților de competență de competență la proiectarea calendaristică.

Nr.	Data	CS/UC	Tema lecției	Textul	Strategii/metode/tehnici de predare/evaluare	Nr. de ore
1.		CS 1	Limba română, parte a culturii spirituale a poporului roman. Statutul de vorbitor cult al limbii române	Selecție de texte, citate.	Argumentarea situației actuale a limbii române ca idiom	1
2.		CS 3 UC 3.1	Literatura – formă de cunoaștere și artă a cuvântului.	Poezia „Cuvântul”, de V. Romaniuc	Prezentarea în diferite forme grafice a termenilor/noțiunilor	1
3.		UC 3.3	Dimensiunea culturală și socială a literaturii	Poezia „Ars poetică”, de Gr. Vieru	Comentarea motivului literar	1
4.		UC 3.4	Adevărul științific despre limba română, cultură și identitate	Selecție de texte	SINELG	1
5.		CS 1	Formarea cititorului-receptor al literaturii,	„Legământ”, de Gr. Vieru	Comentariul semnificației titlului	1
6.		CS 1-6	Evaluare inițială		Test de evaluare a competenței lectorale. Prezintă, rezumativ, subiectul, sistemul de personaje, tema, mesajul cărții preferate.	1(+1)
7.		CS 1-6	Analiza evaluării inițiale			1
8.		CS 2	Elemente verbale, nonverbale și paraverbale utilizate într-o situație de comunicare.	„Acolo se naște lumina”, de V. Romaniuc	Producerea unor idei, mesaje adecvate situației de comunicare	1
9.		UC 5.1	Norme ortoepice și ortografice. Modificări normative stipulate în DOOM 2.	Selecție de exemple/fișe	Comentarea faptelor de limbă observate/atestate	1
10.		UC 3.5	Textul literar și lectura ca ipoteză esențială a receptării Formarea cititorului-receptor al literaturii	„Așadar”, de A. Codru	Discuții asupra lecturilor	1

11.	CS 5	Relații logico-semantice între cuvinte. Sinonimia contextuală	„Așadar”, de A. Codru	Asocieri libere/forțate „Găsește cuvântul-țintă”	1
12.	CS 4	Practicum: etapele de elaborare a textului scris. Actualizare		Exerciții de redactare	1
13.	CS 6	Textul liric: pretext pentru deschidere spre artele frumoase	Texte lirice preferate	Identificarea trăirilor, stărilor, ipostazelor eului liric Paralela	1
14. 15.	CS 2	Atelier de discuție: „Poezia e pictura pe care o auzim, iar pictura e poezia pe care o vedem.” (Leonardo da Vinci)		Banca de idei	2
16.	CS 3	Componentele originalității textului literar; (cognitive, etice și estetice).	Selecție de texte	Studiul de caz	1
17.	CS 3-4	Etapele elaborării comentariului literar;	„Plouă”, de V. Romanciuc	Algoritmul	1
18. 19.	CS 1-6	Probă de evaluare sumativă: eseu ne-structurat „Profilul cititorului contemporan.”			1(2)
20.	CS 1-6	Analiza probei de evaluare			1

2.3. Proiectarea didactică de scurtă durată

Modelul 1: Proiectarea unei unități de învățare

CLASA a X-a, profil REAL

Unitatea de învățare: *Literatura – dimensiune culturală și artă a cuvântului*

Competențe specifice: 1. 2. 3. 4. 5.

Unități de competențe: 1.1, 2.2, 3.2, 4.1, 5.2.

Data	Tema (subiectul orei)	Tehnologia didactică	Nr. de ore	Activități de evaluare
	<p>1. Prezentarea studiului integral al disciplinei limba și literatura română în clasa a X-a. Familiarizarea cu manualul.</p>	<p>E. Comentarea motto-ului: <i>Cugetul nostru caută să descifreze, în frenezia cunoașterii, ceva din misterul vieții. Omul caută totuși să înțeleagă esența lumii. Și literatura îi facilitează această cale. Mihai Cimpoi</i></p> <p>R. S. Prezentarea studiului integral al disciplinei în clasa a X-a. Prezentarea manualului. Prezentarea planului de lucru pe parcursul anului. Prezentarea și alegerea temelor pentru realizarea proiectelor individuale pentru evaluarea sumativă semestrială.</p> <p>R. Discuții cu privire la așteptările pe care le au elevii în acest an de studii.</p> <p>E. Tema de acasă.</p>	1	<p>Conversația</p> <p>Analiză</p> <p>Explicația</p> <p>Asaltul de idei</p>
	<p>2. Statutul de vorbitor cult al limbii române.</p>	<p>E. Propun spre comentare următorul motto. Motto: <i>Limba maternă este pâinea unui popor. Fără ea, precum fără pâine, poporul seacă de foame, de foamea nevoii de a vorbi.</i> Verificarea temei de acasă.</p> <p>R. S. Propun elevilor o mică conversație în urma căreia vom deduce subiectul lecției. Anunț tema nouă și obiectivele propuse pentru lecție.</p>	1	<p>Conversația</p> <p>Brainstormingul</p> <p>Schema de reper</p>

<p>Vocabularul limbii române 150000 spaniola 20000 – neolog. Limbă romanică portugheza Limbă latină italiană</p> <p>→ → →</p>	<p>Exercițiul</p> <p>Analiza de text</p>
<p>Vorbitorul ----- LLR</p> <p>Jargoane</p> <p>Arhaisme</p> <p>Masa vocabularului 90%</p> <p>Argouri</p> <p>Regionalisme</p> <p>Neologisme</p> <p>Istorisme</p> <p>Vocabular fundamental 1500 cuvinte</p> <p>Profesionalisme</p> <p>Mijloacele interne de îmbogățire a vocabularului</p> <p>Cuvinte din alte limbi, pronunțate de persoane cu scopul de a impresiona: <i>madam, ok, weekend, look.</i></p>	<p>Conversația</p>
<p>Propun elevilor spre realizare exercițiul 2, pagina 11. (să analizeze cuvintele din textul rpopus după algoritmul dat) Realizăm exercițiul 5, pagina 12. (analiza aspectului grafic al textului propus)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ce informații comportă schimbarea de caractere; - ce marchează majusculele; - care este inventarul semnelor orografice și de punctuație utilizate; - care este rolul parantezelor pătrate și al ghilimelelor. <p>R. Realizăm exercițiul 6, pagina 12.</p> <p>Telegramă – document oficial prin care se aduce la cunoștință o informație.</p> <p>Cerințe:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Nu se notează numele adresatului. 2. Conținutul foarte laconic, cât mai restrâns. 3. Se semnează. <p>De argumentat rolul vocabularului în comunicarea cotidiană.</p> <p>E. De realizat exercițiul 7, pagina 13.</p> <p>De studiat informația din agenda cititorului (pag. 10) și de realizat câte un enunț cu fiecare cuvânt.</p>	

<p>3. Sinonimia contextuală.</p>	<p>E. Asocieri libere. A eleabora la cuvintele propuse cât mai multe sinonime.</p> <p>Actualizați noțiunea de <i>sinonim</i>. Care este semnificația lexicului <i>contextual</i>.</p> <p>Asociați aceste două noțiuni pentru a defini conceptul operațional al temei lecției.</p> <p>R. S. Un cuvânt poate avea mai multe sinonime, formându-se astfel o <i>serie sinonimică</i>.</p> <p>Serile sinonimice sunt constituite din:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>alomorfe și alofone/alografe</i>, variante morfo-fonetice și grafice care corespund formelor preluate din limbi diferite (reproducând fonetismul/scrirerea din limbile respective) sau în care se alătură forme împrumutate și creații interne, unele obținute pe căi diferite (adecvare – adecvare, afirmație – afirmațiune, complement – compliment, complementare – complementizare, coordinare – coordonare, dominare – dominanță, funcție – funcțiune, transformare – transformare). - <i>formele diferite ale unor termeni rezultate din încadrarea oscilantă la un gen gramatical sau altul</i> (la singular sau la plural), fără modificări semantice (component – componenți/componentă – componente, constituent – constituenți/constituentă – constituente, membru – membri/membră – member). <ul style="list-style-type: none"> ✓ Emiterți cuvintele-cheie ale acestui articol. ✓ Formulați două idei din acest alineat. ✓ Care este nicesitatea cunoașterii seriilor sinonimice? <p>E. Ex. 4, pag. 35. Selectează sinonimele contextuale ale cuvintelor care pot avea acest concept. De ex.: În 1 vers sinonime pot avea cuvintele:</p> <p><i>Mă învărt, floarea-soarelui, câmp.</i> La aceste cuvinte de format serii sinonimice generale.</p> <p>Sinonime contextuale.</p> <p>De formulat o concluzie a acestui fenomen lingvistic, structurat din două enunțuri.</p> <p>E. Dintr-o poezie preferată de selectat 4 cuvinte ce pot avea sinonime contextuale și de indicat câte două dintre ele.</p>	<p>1</p>	<p>Conversația</p> <p>Brainstormingul</p> <p>Schema de reper</p> <p>Exercițiul</p> <p>Analiza de text</p>
----------------------------------	--	----------	---

4. Literatura și cultura
– semne distinctive ale
umanului.

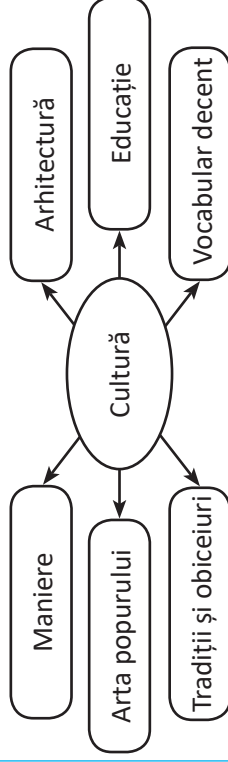
E. Motto: *Cultura este împlinirea chemării noastre omenești.*

Mihai Eminescu

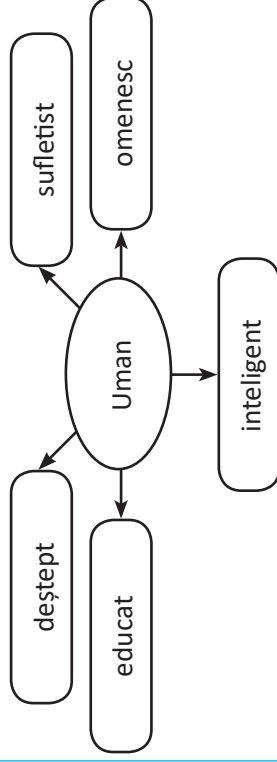
Verificarea temei de acasă.

R. S. Anunț tema lecției și obiectivele propuse.

Realizăm câmpul asociativ al cuvântului cultură.

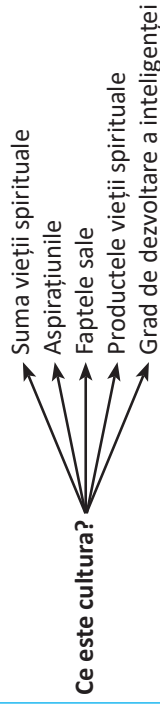

Notăm sinonimele cuvântului **uman**:

Lecturăm fragmentul scris de Mihai Eminescu pentru a răspunde la întrebarea:

Ce este cultura?

1

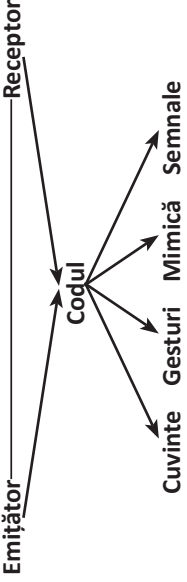
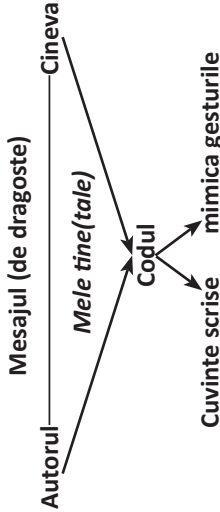
Conversația

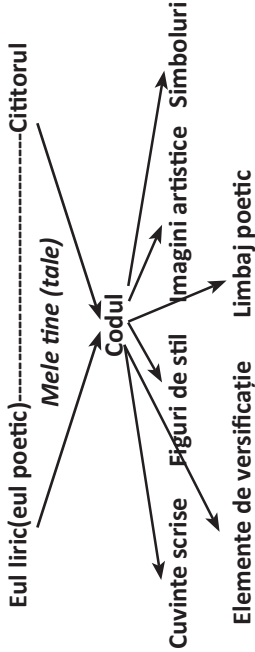
Brainstormingul

Schema de reper

Exercițiul

		<p>Cultura națională</p> <p>Cultura (promovează pe omul cult)</p> <p>Moravuri religiiuni maniere de a privi lumea</p> <p>Limba (semnul că un popor este cult)</p> <p>Lecturăm fragmentul scris de Lucian Blaga despre cultura minoră și cultura majoră.</p> <p>Cultura minoră</p> <p>Etnografice</p> <p>Copilăria</p> <p>Cultura majoră</p> <p>Monumentale</p> <p>Maturitatea (doruri și virtuți)</p> <p>Lecturăm notițele de la agenda cititorului și le reținem. Propun următoarea sarcină de lucru: <i>Care sunt, în opinia ta, calitățile unui om de cultură?</i> R. Realizăm exercițiul 6, pagina 16.</p> <p>Realizăm exercițiul 7, pagina 16.</p> <p>E. Comunic tema de acasă:</p> <ol style="list-style-type: none"> De învățat informația despre cultura minoră și majoră, ce este cultura. De reținut informația din agenda cititorului. Aprecierea elevilor. <p>Test cu itemi de analiză lingvistică și literară a unui text.</p>	<p>Analiza textului</p>	<p>1</p>
<p>5. Evaluare inițială. Test.</p>				

	6. Analiza rezultatelor evaluării.	Analiza greșelilor comise la realizarea testului.	1	
7. Comunicarea orală. Elemente verbale, nonverbale și paraverbale utilizate într-o situație de comunicare.	<p>E. Motto: <i>Comunicarea lucrează în folosul celor care lucrează la ea.</i> John Powell Verific tema de acasă atât calitativ cât și cantitativ.</p> <p>R. S. Definim noțiunea de comunicare. Comunicarea reprezintă schimbul de mesaje între cel puțin două persoane, din care una emite (exprimă) o informație și cealaltă o recepționează (înțelege), cu condiția ca partenerii să cunoască codul (să cunoască aceeași limbă).</p> <p>Comunicarea Verbală Literară ↓ ↓ Mesaj</p> <p>Realizăm schema generală a comunicării.</p> <pre> graph LR E[Emițător] --> C[Codul] C --> R[Receptor] C --> CU[Cuvinte] C --> G[Gesturi] C --> M[Mimică] C --> S[Semnale] </pre> <p>Lecturăm poezia <i>Acolo se naște lumina</i> de Vasile Romanciuc. Elevii își vor expune opinia despre ce este poezia.</p> <p>Examinăm textul poeziei ca un produs al comunicării verbale:</p> <pre> graph LR A[Autorul] --> M[Mesajul de dragoste] M --> C[Cineva] C --> Co[Codul] Co --> CS[Cuvinte scrise] Co --> MG[mimica gesturile] </pre>	1		

		<p>Examinăm textul poeziei ca un produs al comunicării literare: Mesajul (<i>dragostea este centrul vieții noastre, ea ne dirijează viața, este omniprezentă și se află în trecut, prezent și viitor.</i>)</p> <p>Se discută informațiile din tabelul de la exercițiul 1, pagina 13. Elevii vor lucra pe rânduri. I rând – va alcătui un mesaj de dragoste folosind comunicarea verbală. II rând – va alcătui un mesaj folosind comunicarea literară. Realizăm exercițiul 2, 3, pagina 14.</p> <p>R. În baza afirmației de la exercițiul 1, pagina 14, elevii vor alcătui un discurs, utilizând cuvintele-cheie. E. Comunic tema de acasă:</p>		
<p>8. Textul literar și lectura ca ipoteză esențială a recepției. Plouă de V. Romanciuc</p>	<p>E. Comentarea, prin scrierea liberă, a aserțiunii. <i>Câți lectori, atâtea păreri, atâtea sensibilități.</i> N. Busuțoc. Rezolvarea ex. 1, 2, pag. 30. R. S. Ex. 2.1. Valorificarea competenței de receptare a textului ca cititor-interpret al operei. Structurarea în echipe: A, B. Ghidarea ă activitate de algoritmul la ex. 1, pag. 31. Ce aspecte din acest algoritm sunt mai relevante</p>	<p>1</p>		

	<p>9. Formarea cititorului-receptor al literaturii. Legământ de Grigore Vieru. Lectura și lexicalul operei literare. Temă. Motiv. Mesaj.</p>	<p>E. Comentarea motto-ului: Interesul tînărului pentru literatură provine din nevoia lui de viață. Tudor Vianu Verificarea temei de acasă.</p> <p>R. S. Realizăm exercițiul 1, pagina 37 Lecturăm poezia.</p> <p>Realizăm exercițiul 2, pagina 37 (pe grupe)</p> <p>Gr. I. Valoarea lecturii rezidă în continuitatea ei...</p> <p>Gr. II. O lectură adevărată, profundă nu are nicidecum finitudine...</p> <p>Gr. III. Omul este efemer, cartea este veșnică prin valoarea ei...</p> <p>Gr. IV. Un cititor neintenționat ratează șansa de a fi receptor al unor valori indispensabile vieții umane... Identificăm tema, ideea, mesajul textului.</p> <p>R. Realizăm exercițiul 3 (3.3.), pagina 38. Realizăm exercițiul 3.1., pagina 40. E. Tema de acasă.</p>	1
<p>10. Literatura – formă de cunoaștere și artă a cuvântului. Așadar de A. Codru.</p>	<p>E. Analiza imaginilor propuse la pagina 21 pentru a observa ce au în comun acestea și de comentat în relație cu motto-ul propus: <i>Piatra – tăria amintirii ce s-a-n crustat pe vatră.</i> Verificarea temei de acasă.</p> <p>R. S. Lectura textului. Impresii de lectură: Așadar... la prima lectură mi-a comunicat... Realizăm exercițiul 4, 5 pagina 22 Identificăm simbolurile în text (piatra, lumina, zborul) și le definim cu ajutorul dicționarului de simboluri. Realizăm exercițiul 8, pagina 22.</p> <p>R. Comentăm sensul comunicat de versurile: Ugetată, piatra este modul concret al materiei prime/în punctul ei maxim de a se umaniza.</p> <p>E. Tema de acasă: Exercițiul 11, pagina 23.</p>	1	

	<p>11. Fonetică. Norme ortoe-pice și ortografice.</p>	<p>E. Definirea noțiunilor temei. Eseu de 5 minute despre necesitatea respectării normelor. Evaluare. Discuție dirijată. R. S. Lectura articolului online <i>Norme ortografice și ortoe-pice prin tehnica SINELG</i>. Completarea coloanelor cumulative: norme cunoscute, necunoscute. Delegarea responsabilităților pentru explicarea fiecărei dintre norme. Prezentarea notelor informative. R. Scrierea unei mini dictări. (Dictare, Cartaleanu). Explicarea ortograficelor solicitate. E. De elaboret cartele de ortografie, ortoe-pice pentru uzul personal, al clasei. (la alegere)</p>	
	<p>12. Modificări normative stipulate în „DOOM 2”</p>	<p>E. Scrieți, în două enunțuri, despre ceea ce considerați că este timpul. Ce domenii ale existenței sociale tutelează timpul? Norma ortografică este sub auspiciile timpului? Argumentați. R. S. Rezolvarea ex.7, pag. 27, 8, 9, 10, pag. 28. R. Proiect de grup, ex. 1, 2, pag. 29.</p>	
<p>13. Dimensiunea culturală și socială a literaturii. <i>Ars poetica</i> de Grigore Vieru.</p>		<p>E. Motto: <i>Poezia apare când emoția și-a găsit gândul și gândul și-a descoperit cuvintele.</i> Robert Frost Verificarea temei de acasă. R. S. Discuție cu privire la textul literar, limbajul acestuia, modul de formare. Lectură fragmentul propus la exercițiul 8, pag. 19, apoi elevii își vor expune părerea referitor la ideea propusă de Grigore Vieru. Lectură poezia <i>Ars poetica</i> de Grigore Vieru. Definim ce este o ars poetica. Realizăm exercițiul 9, pagina 19. Motiv – constă într-un simbol, o idee, o imagine reluate sau subliniate cu insistența și care contribuie la definirea mesajului unei opere. Laitmotiv – un motiv repetat insistent în mai multe strofe.</p>	

	<p>Realizăm exercițiul 11, pagina 20 (oral).</p> <p>Realizăm exercițiul 12, pagina 20</p> <p>*verbe selectate – merg, mergi, vine----ideea de proces al vieții.</p> <p>* poetul a obținut începutul creației și a evidențiat ideea că moartea este o parte a vieții (lumina).</p> <p>*spic----->alb-----dimineața-----un nou început (pur, curat, imaculat)</p> <p>*>fierbinte-----după mine ----->viața (etapele ei)</p> <p>*>roșu-----moartea</p> <p>* imagine tactilă și cromatică.</p> <p>Identificăm cuvintele simbol și le comentăm semnificația.</p> <p>Dimineața – reprezintă începutul vieții sau nașterea.</p> <p>Spicul – reprezintă etapele vieții cu trăirile, realizările sale.</p> <p>Lumină – reprezintă bucuria.</p> <p>R. Tema textului – viața.</p> <p>Realizăm exercițiul 13, pagina 20. (oral)</p> <p>Identificăm mărcile eului liric. (independent)</p> <p>Pronume Verbe Eu Merg</p> <p>E. Comunic tema de acasă: Redactați un eseu „De ce m-am născut?”</p> <p>De realizat comentariul textului, folosindu-vă de informația evidențiată.</p>		
<p>14. Atelier de discuție.</p> <p>Evoluția normelor ortografice.</p>	<p>E. Realizează o scriere liberă în baza afirmației poetului Nichita Stănescu: „Eu sunt timpul ce sare/Dintr-un ceas care se cristalizează.”</p> <p>R. S. Realizăm exercițiile 9, 10, 11 de la pagina 26.</p> <p>Reactualizăm, enumerăm și identificăm specificul principiilor ortografice.</p>		

		<p>Elevii vor da exemple de cuvinte specifice fiecărui principiu. Analizăm tabelul de la pagina 28 cu evoluția normelor ortografice, apoi realizăm exercițiul 8, pagina 28. (cercetarea unui dicționar ortografic)</p> <p>R. Realizăm exercițiile 11, 12, pagina 29. E. Tema de acasă.</p> <p>De scris câte 10 cuvinte pentru ilustrarea fiecărui principiu ortografic. Text argumentativ: <i>Corectitudinea scrisului denotă cultura omului.</i></p>		
	15. Evaluare sumativă.		1	
	16. Analiză. Ameliorare. Dezvoltare.	Analiza greșelilor comise la realizarea testului.	1	

2.4. Specificul lecțiilor de *Limba și literatura română*

Lecția modernă oferă astăzi noi redimensionări de abordare ca *microsistem de instruire*¹ din perspectiva unui management de calitate, implicând o metodologie de abordare a activității didactice, care se bazează pe *trei tipuri de conducere*²:

- **globală** – vizează valorificarea optimă a tuturor elementelor (privite separat și în interacțiune) care intervin în activitatea la lecție: profesor-elevi; proiectarea-implementarea proiectului didactic și perfecționarea acestuia; predare-învățare-evaluare; comunicare-receptare; dirijare-autodirijare a instruirii/învățării etc.;
- **optimă** – urmărește desfășurarea activității la oră într-un ritm, stil, mod, formă etc., adecvate condițiilor (interne și externe) și resurselor existente (umane, didactice materiale, de timp);
- **strategică** – are în vedere inovarea, perfecționarea continuă a activității educaționale la oră, a raporturilor de comunicare didactică profesor-elev, a modelelor de proiectare didactică.

Așadar, lecția trebuie privită, ca „un microsistem pedagogic”, ce va funcționa în baza paradigmei tradiționale: *predare-învățare-evaluare*, asigurând corelația permanentă dintre obiective-conținuturi-metode-evaluare.

În liceu se va urmări, ca și în gimnaziu, aceleași variabile ce stabilesc reușita/permanența lecției, fiind determinată de relația profesor-elev, profesor-clasă în raport cu activitățile de predare-învățare-evaluare³:

- *finalitățile* (competențele și obiectivele operaționale) reprezintă „*inima*” lecției, esența, deoarce exprimă comportamentele, ce urmează a fi formate elevilor;
- *conținutul materiei* constituie *mijlocul didactic principal* de realizare a obiectivelor propuse;
- *strategia de instruire* (propusă de profesor), respectiv *strategia de învățare* adoptată de elevi, definește tipul de învățare adecvat condițiilor date și prin el tipul sau varianta potrivită de lecție, sugerează alegerea și combinarea optimă a metodelor, procedurilor, mijloacelor și formelor de activitate, generează anumite tactici de acțiune;
- *tehnologia didactică* propune utilizarea unor metode și procedee didactice, materiale și mijloace de învățământ care contribuie la realizarea finalităților prin intermediul conținuturilor;
- *formele de grupare a elevilor în cadrul lecției* (activități în grup, cazuri care trebuie tratate individual etc.) perfecționează cadrul social al lecției, facilitează îmbinarea studiului independent cu învățarea interdependentă, contribuie la diversificarea metodelor;
- acțiunile de *predare-învățare-evaluare* subordonate finalităților îndeplinesc funcții complementare de comunicare, de formare a valorilor, atitudinilor, abilităților și de verificare a gradului de însușire a achizițiilor;

¹ Cristea S. Dicționar de pedagogie. Chișinău-București: Grupul editorial Litera, 2000, 400 p.

² Cartaleanu T., Cosovan O., Scilifos L., Solovei R., Training metodologic pentru cadrele didactice de liceu, Chișinău, 3 p.

³ Cerghit I., (coordonator), Perfecționarea lecției în școala modernă. București:Editura Didactică și Pedagogică, 1983, 228 p.

- operațiile speciale de *evaluare* (inițială, continuă, finală) asigură conexiunea inversă (*feed-back*) de măsurare și apreciere a rezultatelor obținute în timpul lecției și la sfârșitul lecției, îndeplinind funcția de reglare-autoreglare a activității realizată de binomul profesor-elev în cadrul lecției;
- resursele și stilurile pedagogice existente și promovate la nivelul clasei de elevi – asigură contextul lecției, climatul educațional al lecției, ambianța educațională a lecției care favorizează (sau inhibă) realizarea obiectivelor propuse la începutul lecției.

Tipologia lecției desemnează un mod de concepere și realizare a lecției, o unitate structurală cu valoare orientativă, ce are drept scop în sine formarea competențelor la elevi.

Determinarea unei tipologii a lecțiilor își demonstrează utilitatea practică prin aceea că ea îi orientează pe profesori în stabilirea, de fiecare dată, a structurii optime a acestora și în crearea situațiilor care asigură realizarea obiectivelor urmărite, înlăturând formalismul și improvizatia în desfășurarea lor.

Tipologia și formele de organizare a lecțiilor la disciplina *Limba și literatura română*, recomandate de pedagogia contemporană:

- lecție de formare a capacităților **de dobândire** a cunoștințelor;
- lecție de formare a capacităților **de înțelegere** a cunoștințelor;
- lecție de formare a capacităților **de aplicare** a cunoștințelor;
- lecție de formare a capacităților **de analiză-sinteză** a cunoștințelor (preevaluare/postevaluare);
- lecție de formare a capacităților **de evaluare** a cunoștințelor;
- lecție mixtă.

Din perspectiva educației lingvistice (EL), studiul limbii române, și al educației literar-artistică (ELA), studiul literaturii române și universale, *tipologia lecției de Limba și literatura română*, axată pe formarea/dezvoltarea competențelor, sunt:

- lecții de studiere a textului (literar și nonliterar) și dezvoltare a competențelor de comunicare;
- lecții de asimilare a noilor conținuturi de lingvistică și de dezvoltare a competențelor de comunicare;
- lecții-atelier (de exersare a competențelor de lectură, de scriere, de comunicare orală, în baza textului și detașat de text);
- lecții de evaluare a competențelor;
- lecții de analiză a probelor de evaluare.

Lecția-atelier

Un sistem de ateliere, structurat pe parcursul anilor și racordat la unitățile de conținut și competențele curriculare, va da rezultat dacă va funcționa ca un sistem, nu va rămâne ca o activitate sporadică, detașată de restul de mersului educațional [A se vedea: Cartaleanu, Cosovan 2004; Învăț 2008; Formarea 2008; Cartaleanu, Cosovan 2014].

Atelierul de lectură se organizează atunci când profesorul are în obiectiv lectura textului ca activitate principală, iar textul poate fi ales – în funcție de obiective – după factură, specie, volum. Pas cu pas, lecție cu lecție, elevii vor învăța să citească diferite texte literare și nonliterare, să proceseze și să organizeze informația, asimilând strategii de lucru, iar ulterior – să producă texte literare, nonliterare și metaliterare, conform cerințelor curriculare.

Atelierul de scriere, strategie de formare și dezvoltare a competenței de comunicare scrisă, s-ar cuveni să fie privit ca parte a demersului educațional și să i se aloce timp suficient, cu regularitate, pentru atingerea obiectivelor și obținerea unor rezultate palpabile. O oră, două, rezervate în proiectarea calendaristică o dată la șase-opt săptămâni, ar fi varianta recomandată.

Atelierul de discuție are să valorifice și are să dezvolte competențele de comunicare orală. Cercetând activitățile recomandate de Curriculum, profesorul proiectează ateliere de discuție la încheierea studierii unor texte de proporții, dar și pentru a aborda probleme cotidiene, fără ca acestea să derive din operele literare.

Profesorul are libertatea de a alege **forme de organizare** a lecției:

- ateliere de lectură, discuție, scriere, creație, dezbateri;
- atelier inter-, transdisciplinar;
- masă rotundă, dezbateri, conferință de presă, controversă constructivă;
- joc de rol (proces literar/judiciar, ecranizare) etc.

Algoritmul proiectării unei lecții:

- I. **Stabilirea formei de organizare a activității instructiv-educative și încadrarea acesteia în unitatea de învățare** – presupune stabilirea locului lecției în cadrul unității de învățare și determinarea tipului de lecție ce urmează a fi realizată.
- II. **Stabilirea obiectivelor operaționale în baza algoritmului de formulare al lor și încadrarea lecției în unitățile de competență.**
- III. **Selectarea și prelucrarea conținuturilor curriculare** în acord cu programa școlară, dar și cu anumite aspecte ce țin de:
 - asigurarea caracterului științific al conținuturilor;
 - cunoașterea nivelului și experienței anterioare a elevilor;
 - centrarea pe caracterul pragmatic al cunoștințelor;
 - formarea de competențe la elevi;
 - valorificarea motivației intrinseci a elevilor;
 - corelarea inter-, intra-, trans-disciplinară.
- IV. **Elaborarea strategiei didactice** prin selectarea sistemului de metode, mijloace și a formelor de organizare a colectivului de elevi, precum și a tipurilor de învățare specifice acestora. Acest pas este unul foarte important pentru atingerea finalităților vizate și asigurarea eficienței lecției.
- V. **Stabilirea structurii procesuale a lecției**, conforme cu tipul de lecție pe care urmează să-l parcurgă profesorul și elevii și cu etapele specifice fiecărui tip de lecție. O posibilă prezentare a secvențelor lecției moderne este cea de mai jos:

PROIECT DIDACTIC

CLASA: a X-a

DISCIPLINA: *Limba și literatura română*

TEMA LECȚIEI: Textul liric: pretext pentru deschidere spre artele frumoase.
„Testament” de Tudor Arghezi

TIPUL LECȚIEI: lecție de formare a capacităților de aplicare a cunoștințelor;

UNITĂȚI DE COMPETENȚE:

3.1. Aplicarea diverselor strategii de lectură.

6.1. Aplicarea experiențelor literare în diferite circumstanțe ale comunicării orale și scrise.

OBIECTIVE OPERAȚIONALE:

- Să definească arta și codurile utilizate pentru a obține imagini artistice;
- Să descopere ramurile artei;
- Să interpreteze mesajul de idei în textul liric;
- Să valorifice experiențele literare în context interdisciplinar.

STRATEGII DIDACTICE

METODE ȘI PROCEDEE: conversația; brainstorming; observația; asocieri libere; jurnalul dublu; lectura model/interogativă; imaginea-simbol (însoțită de text), sculptura, discursul, puzzle.

MIJLOACE DIDACTICE: textul literar (*Testament*, de Tudor Arghezi); fișe de lucru (întocmite de profesor); material ilustrativ/video, tabla.

FORME DE ORGANIZARE A ACTIVITĂȚII: activitate individuală; activitate în perechi; activitate frontală.

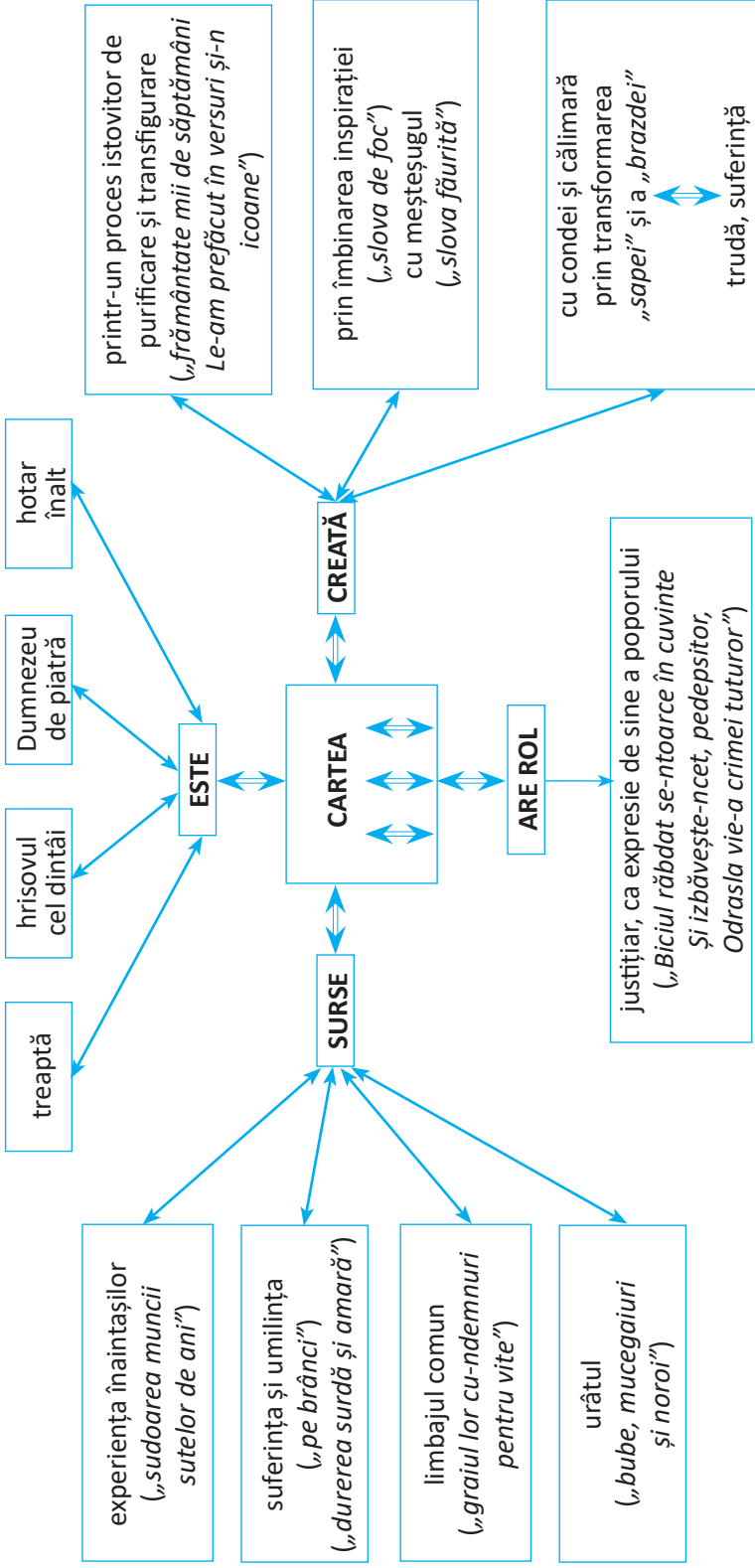
RESURSE BIBLIOGRAFICE:

1. T. Argezi, *Arte poetice*, Editura Albatros, București, 1987.
2. N. Balotă, *Opera lui Tudor Arghezi*, Editura Eminescu, București, 1979.
3. T. Callo, A. Ghicov, *Elemente de transdisciplinaritate în predare: Ghid metodologic pentru formarea cadrelor din învățământul preuniversitar*. Chișinău: Î.E.P. Știința, 2007.
4. C. Șchiopu, *Metodica predării literaturii române*. Chișinău, 2013.
5. F. Sămihăian, *O didactică a limbii și literaturii române. Provocări actuale pentru profesor și elev*. București: Art, 2014.
6. T. Cartaleanu, O. Cosovan, A. Zgardan etc., *Didactica studiului integrat al limbii și literaturii române în gimnaziu*. Chișinău: Continental Grup, 2014.

Secvențe didactice/timp	Obiective	Elemente de conținut		Strategia didactică	Strategia de evaluare
		Activitatea profesorului	Activitatea elevilor		
Evocare 7 min.	O1	<p>Asigurarea climatului necesar pentru desfășurarea orei. Argumentarea motto-ului: <i>Literatura, ca orice artă, descoperă viața.</i> (Ion Agârbiceanu) Sarcini:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Definiți <i>arta</i>? Dar noțiunea de <i>kitsch</i>? ✓ Prin ce mijloace limbajul artistic transfigurează realitatea în cuvinte, într-o cunoaștere de tip artistic? Care sunt codurile utilizate pentru a obține imagini artistice? 	<p>Elevii își expun punctul de vedere, decodificând mesajul afirmației expuse. Răspunsuri posibile: <i>Arta</i> este cea mai profundă expresie a creativității umane. <i>Kitsch-ul</i> este un concept ce exprimă prostul gust, imitația, falsitatea care duc la o estetică a amăgirii. *Muzică – codul sonor; *Desenul – codul grafic; *Poezia – codul lexical; *Sculptura, arhitectura – jocul volumelor (piatra, marmura, metalul, lemnul etc.); *Cinematografia – imagine, muzică, scenografie, jocul actorilor, montajul. *Sensibilizare, provocarea emoțiilor de tip estetic. *Arhitectura, sculptura, pictura, muzica, poezia, dansul și filmul.</p>	Brainstorming Conversația	Feedback
	O2	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Care este scopul acestei transfigurări? ✓ Numiți cele 7 arte. Prezintarea elevilor imaginii celor 7 arte liberale din secolul al V-lea, definite de <u>Martianus Capella</u>: gramatica, dialectica, retorica, geometria, aritmetica, astronomia și muzica. <p>Anunțarea temei noi, a obiectivelor lecției.</p>	<p>Formulează enunțuri în legătură cu raportul literatură și alte ramuri ale artei.</p>	Observația	Evaluare reciprocă Feedback

Realizarea sensului 33 min.	O3	<p>✓ Ce reprezintă literatura? Lectura expresivă a poeziei „Testament” de T. Arghezi.</p> <p>✓ Sesizați principalele coordonate ale crezului artistic arghezian.</p> <p>✓ „Moștenirea” pe care autorul vrea să o lase urmașilor e una materială sau spirituală?</p> <p>✓ Cum este structurată poezia? Împărțirea clasei în 5 grupuri.</p>	<p>Răspunsuri posibile:</p> <ul style="list-style-type: none"> - O artă, o moștenire, o viziune etc. - Reprezintă o avere spirituală, este truda adunată de peste ani a scriitorului – opera literară. - Sub forma unui discurs liric (monolog adresat/dialog imaginar dintre tată – fiu, străbuni – urmași, rob – Domn). 	<p>Expunerea</p> <p>Asocieri libere</p> <p>Lectura model</p> <p>Lectura interogativă</p> <p>Jurnalul dublu</p> <p>Imagine-simbol (însoțită de text)</p>	Fișă de evaluare
<p>Temp de lucru: 7 min.</p> <p>Temp de evaluare: 3 min.</p>	O4	<p>Sarcini de lucru:</p> <p>I. Identificați ideile majore ale poeziei conform fișei. (Anexa 1)</p> <p>II. Realizați o imagine a unui simbol din operă, însoțită de comentariul de text.</p> <p>III. Construiți o sculptură, care ar exprima legătura dintre generații.</p> <p>IV. Realizați un discurs argumentativ cu tema: „Cartea mea-i, fiule, o treaptă”.</p> <p>V. Reconstituiți schema. (Anexa 2).</p>	<p>Realizează sarcinile de lucru.</p>	<p>Sculptură</p> <p>Discurs</p> <p>Puzzle</p>	
Reflecția 5 min		<p>Completați ideea, ce se desprind din poezie:</p> <p>*poate deveni obiect estetic, frumusețea având adeseori, în mod paradoxal, rădăcini urâte, așa cum unele flori cresc din mușcagii.</p>	<p>1. Elevii identifică cuvântul urâtul.</p>	<p>Activitate individuală</p>	Autoevaluare
Extinderea 5 min.		<p>Realizați un video-interviu, timp de 2-3 minute, pe tema: „Literatura – artă a cuvântului”.</p>	<p>Notarea temei pentru acasă.</p>	<p>Videointerviu</p>	

Nr.	Identificați ideile	Rescrieți versurile
1.	Legătura dintre generații și responsabilitatea urmașilor față de strămoși.	
2.	Ideea izvorului lexicului poetic arghezian, reflectat în text.	
3.	Ideea travaliului artistic arghezian, lupta îndelungată cu cuvântul exprimată în poezie.	
4.	Ideea esteticii urâtului.	
5.	Ideea îmbinării inspirației cu munca asidua în crearea operelor literare.	

3. REFERINȚE METODOLOGICE ȘI PROCESUALE ALE CURRICULUMULUI LA DISCIPLINA LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

3.1. Logica și principiile de elaborare a strategiilor didactice în baza Curriculumului reactualizat

Logica și principiile de elaborarea a strategiilor didactice indică asupra relațiilor de colaborare dintre profesor și elev, ultimul devenind subiect activ în concepția noilor mutații de comportament ale profesorului și ale elevului în contextul noului model didactic, și consemnează, în general, performanțele la *Limba și literatura română* care trebuie atinse de către elevi la finele treptei liceale de învățământ.

Metodologia educațională modernă oferă, pe de o parte, un mare câmp de libertate și creativitate profesorului și autorului de manuale, iar pe de altă parte – le cere să selecteze, să dozeze și să utilizeze toate componentele și etapele activităților didactice în funcție de competențele formate, evitând izolarea sau suprasituarea unui element în dauna altuia. Atât cultura comunicării, cât și cea literar-artistică se vor forma, în principal, pornind de la textul literar sau nonliterar.

Abordarea textului literar urmează a fi făcută din perspectiva semiotică și hermeneutică, antrenând, pe măsură, analiza fenomenologică, istorico-literară etc.

Perspectiva semiotică presupune un sistem de activități de decodare, analiză, discernere, sinteză etc., deci de descifrare a **sensurilor imanente** ale situației de comunicare și ale textului literar/nonliterar, a sistemelor limbii și a structurilor limbajului artistic.

Perspectiva hermeneutică constituie o a doua dimensiune a actului educațional, reclamând acțiuni prin care se pune în valoare atât textul, adică dimensiunea lui semiotică, cât și ființa celui care îl interpretează. Elevul vorbitor/cititor, prin sisteme specifice de activitate comunicativă/literară, va fi angajat **într-un proces de interpretare** a textelor literare/nonliterare, a situațiilor de comunicare și a propriei activități.

Strategiile didactice la disciplină vor avea legătură directă și deplină cu formarea continuă la liceeni a culturii comunicării. Acestea, aplicate cu eficiență didactică, se vor referi prioritar la:

- aprofundarea prin extensiune sistematică a cunoașterii normelor și a înțelegerii mecanismelor de funcționare a limbii în diverse situații de comunicare;
- realizarea actului de comunicare orală și scrisă în funcție de rigorile logice, formale de construcție și în scopul dobândirii/constituirii unui stil individual;
- redactarea unor texte nonliterare și literare, diverse ca particularități de compoziție și stil;
- dezvoltarea abilităților de documentare și procesare a informației/noțiunilor științifice în realizarea orală și scrisă a subiectelor de *Limba și literatură română*.

Formarea culturii literar-artistice va fi realizată prin strategii didactice de tip clasic și/sau interactiv, prin care li se va solicita elevilor de liceu:

- lectura și comentarea unor opere de referință din literatura națională și cea universală;
- interpretarea unui text literar din perspectiva valențelor poetice, a particularităților de gen, specie, curent literar;
- identificarea unor interferențe, locuri comune dintre diverse texte literare, dintre fenomene literare și alte genuri de artă;
- dezvoltarea gândirii critice;
- cultivarea gustului estetic pentru literatura de valoare;
- aplicarea modalităților/procedeelor de caracterizare a personajelor;
- manifestarea toleranței, a echității de gen și a șanselor egale.

La etapa liceală, studiul limbii și literaturii române se va axa pe strategii care orientează spre:

- formarea și dezvoltarea competențelor **valorice**, care vor fi prioritare și vor include: acceptarea unei valori; preferința pentru o valoare; angajarea personală și organizarea valorilor acceptate într-un sistem;
- dezvoltarea competențelor **de cultură generală a comunicării**, în baza competențelor de comunicare formate deja, iar de aici vor deriva anumite competențe sociale, ce vor înlesni încadrarea adecvată a elevului într-un mediu social de activitate;
- desăvârșirea **competențelor lectorale**, care la liceu rezidă în capacitatea de a citi adecvat orice text, a-l înțelege și a-l interpreta prin utilizarea unui instrumentar de istorie, critică și teorie literară;
- extinderea **competențelor literare**, privitye în contextul genurilor și speciilor literare, prin care elevul asimilează conceptele și regulile de citire a unui text literar și care îl ajută să decodifice textul; în acest sens, se tinde spre educarea unui „cititor informat”, care este un vorbitor competent al limbii și care, în decursul lecturii, e capabil să genereze înțelesurile textului;
- formarea și dezvoltarea competențelor **cognitiv-educaționale**.

Privite ca o continuare firească a competențelor **lectorale** (care, în cazul unui veritabil succes școlar al elevului/absolventului de gimnaziu, i-au permis să citească și să înțeleagă variate texte din literatura națională și universală), competențele **valorice** îl vor ajuta pe elev să deplaseze accentul de pe **cunoaștere** și **analiză**, pe **receptare** și **acțiune**.

Promovând consecvent strategia de lucru nemijlocit pe text (nu despre text), studiul literaturii, prin operele integrale sau fragmentele abordate, reperează, în viziunea despre lume a elevului, anumite valori, îi dezvoltă capacitatea de a aprecia variate fenomene, mai cu seamă din domeniul eticii și esteticii.

Strategiile cognitiv-atitudinale la *Limba și literatura română*, pentru treapta liceală, se centrează pe:

- **competențele de comunicare**, în acest cadru, vizează, din cele patru domenii (public, profesional, educațional și personal), domeniul educațional: domeniu în care elevul se află într-un context de instruire, prin valorile limbii și literaturii române, pentru a obține anumite cunoștințe sau deprinderi specifice, care să-i asigure o comunicare eficientă și afirmarea unei personalități de succes;

- **capacitatea de învățare** se soldează cu extinderea studiului dincolo de lecția de *Limbă și literatură română*, se valorifică atât pe aria curriculară *Limbă și comunicare*, cât și în conexiune cu științele socio-umane. Elevul obține și generalizează noi experiențe de învățare eficientă, strategii de discuție, autoprezentare și raportare la modelele culturii și literaturii române;
- **competențele atitudinal-afective**, ce creează oportunități pentru lectura operelor literare și elaborarea diverselor compoziții școlare; oportunități de a accepta diversitatea motivațiilor, intereselor, emoțiilor; de a se manifesta ca purtător al propriei identități etno-culturale; de a recepta și produce mesaje cu conținut afectiv; de a promova relații interpersonale centrate pe valori și principii democratice, conținute în aria culturii și literaturii române; de a-și manifesta atitudinea pozitivă și responsabilă fata de *Limba și literatura română* ca disciplină școlară; de a realiza valorificarea creativă a propriului potențial;
- **cunoașterea surselor de informare** (editate și electronice), a anumitor algoritmi de realizare a sarcinilor de lucru, a strategiilor și a tehnicilor de muncă intelectuală. Acestea se asimilează în procesul studiilor în demersul didactic interactiv, centrat pe elev, prin exersare la clasă, în diferite contexte de învățare;
- **deprinderile de a realiza variate operații intelectuale**, solicitate de studiul *Limbii și literaturii române* în liceu, inclusiv operații realizate în echipă sau individual, respectând parametrii-cerință: timp, utilizare de surse, mod de prezentare etc.;
- **competențele existențiale**, derivate din motivații, din dorința și nevoia de a comunica, de a însuși, a citi și a interpreta fapte de limbă și literatură studiate, stiluri cognitive, trăsături ale personalității culturale și literare. Modelate inclusiv prin demersul didactic la *Limba și literatura română*, dar nu numai, acestea se unesc cu forme de autoevaluare, de argumentare a evaluării și servesc drept suport pentru luarea de decizii cu privire la propriile interese, propriul potențial intelectual.

Competența lectorală este una specifică ariei curriculare *Limbă și comunicare*, însă, alături de celelalte, asigură succesul școlar al elevului în orice domeniu de instruire.

Conform definiției PISA, competența lectorală înseamnă înțelegerea, utilizarea textelor scrise și reflecția asupra lor pentru scopuri personale, pentru aprofundarea propriilor cunoștințe, extinderea posibilităților și participarea în viața societății.

În această ordine de idei, se disting 3 parametri ai situației de lectură: procesele mintale, conținutul celor citite și contextul de lectură.

Procesele mintale. Urmărind acest aspect în dezvoltarea competenței de lectură, profesorii (autorii de manuale) vor opera cu texte de factură diferită și vor modela situațiile de viață reală, cu care se confruntă elevul/absolventul. Sensul textului citit trebuie imaginat și aceste procese de imaginare poartă amprenta experienței fiecărui cititor în parte, iar experiența oferă fundalul necesar pentru prelucrarea și înțelegerea, aflarea prin intermediul imaginației a celor încă necunoscute.

Astfel are loc un proces de transmisie dinspre experiența cititorului înspre înțelegerea textului prin actele de imaginare, lucru valabil mai ales în cazul textelor de ficțiune.

Antrenarea proceselor mintale presupune următoarele tipuri de sarcini:

- Formularea temei generale și a scopului cu care a fost scris textul;
- Detectarea informației din text;

- Interpretarea unui fragment sau a textului în întregime;
- Reflecția asupra conținutului celor citite;
- Reflecția asupra formei textului.

Conținutul celor citite. După conținut, se vor distinge texte *continui* (alcătuite din alineate: narațiune, descriere, argumentare, reflecție, meditație, cerere, interviu, reportaj, instrucțiune, articol, eseu etc.) și *discontinui* (în care informația este organizată grafic: anchetă, diagramă, anunț, tabel, matrice, schemă, grafic, hartă etc.).

Contextul de lectură. Potrivit intenției autorului, textele utilizate în scopuri didactice sunt distribuite în 4 categorii:

- Texte pentru uz personal (literatura artistică, textele distractive și pentru *loisir*);
- Texte pentru uz public (documentele oficiale, informațiile de utilitate socială);
- Texte pentru uz profesional (adresate specialiștilor sau persoanelor competente în domeniu);
- Texte pentru uz didactic (elaborate special pentru cei care învață).

În șirul strategiilor adecvate formării competențelor specifice *Limbei și literaturii române* la treapta de liceu se prenumără cele pe care le recomandăm în lista ce urmează, pentru că, aplicate contextual potrivit, acestea și-au justificat eficiența didactică necesară: *Agenda cu notițe paralele/Jurnalul dublu; Agenda în trei părți/Jurnalul triplu; Analiza trăsăturilor semantice; Argumente pe cartele; Asocieri libere; Brainstorming; Brainstorming cu schițe, Brainsketching; Brainstorming scris, Brainwriting; Cercetarea împărtășită; Cinquain; Clustering; Colțuri; Comerțul cu o problemă; Controversa academică; Controversa constructivă; Cubul; Diagrama Venn; Discuția ghidată; Eu cercetez; Găsiți cuvântul-țintă; Generalizarea categorială; Ghidul pentru învățare; Gândește – perechi – prezintă; Graficul conceptual; Graficul T; Interogarea multiprocesuală; Interviul în trei trepte; Intra-act; Investigația de grup; În căutarea autorului; Jig-saw-ul; Lectura ghidată; Lectura intensivă; Lectură în perechi; Linia valorii; Manuscrisul pierdut; Maratonul de scriere; Masa rotundă – cercul; Mâna oarbă; Pagina de jurnal; Păstrează ultimul cuvânt pentru mine!; Pânza discuției; Predarea complementară; Predicțiunile în perechi; Presupunerea prin termeni; Reacția cititorului; ReQuest; Revizuirea circulară; Revizuirea termenilor-cheie; Scrierea liberă/freewriting-ul; Secvențe contradictorii; SI-NELG-ul; Știu – vreau să știu – învăț; Turul galeriei; Unul stă, celălalt circulă.*

3.2. Manualul de *Limba și literatura română* – asigurarea calitativă a Curriculumului școlar

Manualele vor fi elaborate în baza concepțiilor autorilor sau grupurilor de autori și vor valorifica obligatoriu competențele specifice. Autorii de manuale vor ține cont de faptul că temeiul Curriculumului îl constituie principiile învățământului formativ, deci accentele urmează a fi puse pe formarea deprinderilor de muncă intelectuală, de explorare independentă a materiei de studiu, mai ales pe metoda învățării prin descoperire.

Pentru clasele a X-XII-a se recomandă elaborarea manualelor complexe, care vor include materii de limbă și comunicare; literatură română consonante cu indicațiile Curriculumului.

Instrumentarul didactic va mai include crestomații de literatura română și antologii tematice, în care vor fi inserate texte suplimentare, suport la listele de opere literare și texte recomandate pentru lecturile particulare și/sau pentru discuțiile colective.

Ghidurile metodologice pentru profesori vor lua în dezbatere probleme actuale ale limbii și literaturii române. Ele vor conține atât repere teoretice, cât și sugestii rezultate din experiența avansată la clasă.

Organele instituționale vor coordona elaborarea setului de materiale necesare pentru realizarea unei evaluări competente și obiective: ghiduri de evaluare, baterii de texte, cataloage de itemi; vor susține elaborarea materialelor didactice (tabele, caiete, hărți, planșe), a dicționarelor, enciclopediilor, portretelor, albumelor, hărților etc.

În baza Curriculumului la *Limba și literatura română* pentru liceu vor fi elaborate diverse instrumente didactic-metodologice de lucru atât pentru profesori, cât și pentru elevi, între care enumerăm:

- Manualele de *Limba și literatura română*.
- Crestomațiile de literatura română.
- Antologiile tematice de literatură română.
- Ghidurile metodologice pentru profesori.
- Cărțile de lecturi literare.
- Materialele didactice auxiliare.
- Dicționare, enciclopedii, portrete, albume, hărți etc.
- Ghiduri de evaluare, baterii de teste, cataloage de itemi.
- etc.

3.3. Strategii didactice de predare-învățare specifice disciplinei *Limba și literatura română* ce vizează dezvoltarea competențelor specifice (CS)

Competența specifică 1 – *Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context european și global, demonstrând empatie și deschidere pentru diversitatea lingvistică și culturală.*

Definire. Această competență pune miză didactică pe formarea și dezvoltarea motivațiilor și a atitudinilor liceenilor, referindu-se la: conștientizarea apartenenței la cultura națională modernă în contextul celei universale prin motivația intrinsecă de însușire a valorilor limbii și literaturii române; conturarea unui univers afectiv și atitudinal manifestat prin receptarea valorilor de limbă și literatură; cultivarea necesității interioare de deschidere spre plurilingvism și interculturalitate a tânărului în formare.

Descriere. Competența în cauză solicită elevului de liceu:

- să manifeste respect față de interlocutori și interes pentru actul de comunicare;
- să pledeze motivat pentru norma limbii literare, utilizând mijloace de comunicare adecvate circumstanțelor;
- să conștientizeze valoarea abilităților de comunicare scrisă și orală în procesul integrării sociale;

- să participe la discutarea diverselor opinii, susținând un punct de vedere propriu despre limbă, cultură, civilizație etc.;
- să-și interiorizeze/exteriorizeze starea afectivă postlectorală;
- să adere la opțiunea pentru necesitatea comunicării și a lecturii în formarea propriei personalități, valorizându-și conștiința lingvistică și culturală;
- să manifeste interes pentru valorile artistice ale literaturii naționale și universale.

Progresia competenței specifice pe unități constituente

Clasa a X-a	Clasa a XI-a	Clasa a XII-a
1.1. Argumentarea propriului statut de vorbitor al limbii române.	1.1. Promovarea limbii române ca idiom european modern și ca limbă de stat.	1.1. Argumentarea conceptelor plurilingvism și interculturalitate.
1.2. Promovarea adevărului științific despre limbă, cultură și identitate națională.	1.2. Valorificarea sentimentului demnității naționale prin resurse lingvistice și literare în medii variate.	1.2. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii.

Strategii/activități prioritare recomandate pentru dezvoltarea CS 1

1. Relatarea despre sine ca vorbitor de limbă română și/sau de limbi străine.
2. Scrierea eseurilor metacognitive/reflexive despre experiența de vorbitor al unei sau a mai multor limbi.
3. Redactarea notițelor autobiografice în raport cu problema identității lingvistice și culturale proprii.
4. Dezbateri, discuții despre promovarea limbii române ca idiom european modern și ca limbă de stat.
5. Dialoguri, alocuțiuni cu subiect intercultural.

Competența specifică 2 – *Racordarea discursului la diverse situații de comunicare personală și publică, dovedind atitudine constructivă și bunăvoință.*

Definire. Această competență se referă la componenta verbală a competenței de comunicare orală și reprezintă ansamblul de cunoștințe, capacități, atitudini pe care trebuie să le demonstreze elevul de liceu pentru a recepta și a produce mesaje orale corecte, coerente și convingătoare. Aceasta o diferențiază de comunicarea scrisă pentru că face apel în plus la mijloacele nonverbale și paraverbale de comunicare.

Descriere. La nivelul studiilor liceale, CS 2 angajează discursul ca instrument și practică de comunicare ce apelează la cunoașterea și utilizarea regulilor și a procedeelelor care determină folosirea limbii în context, în funcție de scopurile comunicării și de parametrii situației de comunicare. Valorizând didactic modelul SIMARD, constatăm că nici dimensiunea lingvistică și textuală nu sunt de neglijat atunci când vorbim de elementele componente ale competenței de comunicare orală în liceu. În context, profesorul de specialitate va folosi adecvat arsenalul lingvistic și textual la dezvoltarea acestei competențe, solicitând elevilor să cunoască și să utilizeze aspectele de ordin fonetic, lexical, morfologic și

sintactic ale limbii române; să știe și să aplice regulile și procedeele care asigură organizația unui text oral: construcția propozițiilor și a textului pe baza elementelor de coerență și coeziune; să cunoască și să utilizeze structuri textuale recomandate de Curriculumul dezvoltat: narativă, descriptivă, argumentativă, explicativă, dialogală.

În opinia didacticienilor consacrați (A. Pamfil, F. Sâmișian, V. Goia) procesul de formare a competenței de comunicare orală în limba română trebuie organizat pe câteva principii ale didacticii oralului:

1. Structurarea unui demers coerent ce corelează momentele didactice axate pe formarea competenței de comunicare orală. Mai ales apelul la secvențele de actualizare, așezate la începutul activităților de comunicare, dar și prin secvențele retrospective autonome, orientate spre corelarea aspectelor învățate: *elaborarea unei comunicări orale pe o temă dată; angajarea asumată în producerea de mesaje constructive etc.*
2. Structurarea unor demersuri explicite ce vizează procesul comunicării orale rezultatele și sensul lui: *susținerea unei prezentări multimodale în fața unui public etc.*
3. Elaborarea unor parcursuri didactice accesibile, care să fie reluate consecvent, de la o clasă la alta, și adecvate specificului activităților de comunicare orală: *realizarea unei dezbateri pe o temă de interes general; folosirea tehnicilor de persuasiune în producerea discursului oral etc.*
4. Organizarea unor secvențe de învățare complete compuse din: *aplicarea abilităților de gândire critică în analiza unui discurs; elaborarea unor discursuri orale de tip argumentativ pe o temă de interes public etc.*

La structurarea secvențelor didactice, profesorul va realiza dezvoltarea competenței de comunicare orală prin: automatizarea capacităților de bază a limbajului elevilor. Aceasta presupune: învățarea de către elevi a unei exprimări îngrijite; cunoașterea modului de funcționare a limbii române prin analiza lingvistică a unor texte orale transcrișe și prin texte produse de elevi în clasă sau în afara școlii; exersarea exprimării orale sau abordarea strict comunicațională. Demersul implică exersarea în clasă a comunicării în contexte diverse, conform scopului comunicării și în funcție de statutul emițătorului, ținându-se seamă că limba se învață și se cizelează prin practicare; analiza exprimării orale și importanța înțelegerii de către elevi a aspectelor discursive ale comunicării pentru realizarea potențialului personal în spațiul public prin comunicare asertivă și constructivă.

Progresia competenței specifice pe unități constituente

Clasa a X-a	Clasa a XI-a	Clasa a XII-a
2.1. Elaborarea unei comunicări orale pe o temă dată.	2.1. Identificarea argumentelor la ascultarea unui discurs.	2.1. Angajarea asumată în producerea de mesaje constructive.
2.2. Realizarea unei dezbateri pe o temă de interes general.	2.2. Aplicarea abilităților de gândire critică în analiza unui discurs.	2.2. Folosirea tehnicilor de persuasiune în producerea discursului oral.
2.3. Susținerea unei prezentări multimodale în fața unui public.	2.3. Elaborarea unui discurs argumentativ pe o temă dată.	2.3. Elaborarea unor discursuri orale de tip argumentativ pe o temă de interes public.

Strategii/activități prioritare recomandate pentru dezvoltarea CS 2

F. Sâmișăian în lucrarea *O didactică a limbii și literaturii române (provocări actuale pentru profesor și elev)* atenționează cadrul didactic filolog asupra faptului că țintele lecțiilor de comunicare orală trebuie să fie:

- familiarizarea cu formele comunicării orale și înțelegerea rolului factorilor care determină comunicarea – această dimensiune este echivalentă cu achiziția de cunoștințe sau cu *a ști* (despre comunicare);
- dezvoltarea capacităților de receptare și de producere a unor mesaje orale diverse (exersarea rolurilor de ascultător și de vorbitor) – această dimensiune este echivalentă cu asimilarea unor deprinderi procedurale (tehnici de ascultare, tehnici de construire a unor discursuri diverse) sau cu *a ști să faci* (a ști să comunici);
- formarea unei atitudini comunicative pozitive/civilizate (flexibilitate, toleranță, ascultare activă, fairplay etc.) – această dimensiune se referă la variabilele individuale ale fiecărei persoane (atitudini, valori, sentimente, motivații, stiluri de conduită) și exprimă dimensiunea *a ști să fii* (a ști să te porți în comunicare) și *a ști să trăiești împreună cu ceilalți*;
- capacitatea de a transfera în contexte noi de învățare competențele de comunicare (strategii de ascultare activă, rezumarea unei teme etc.) – *a ști să înveți* (prin intermediul comunicării).

În context, didacticiana precizează că profesorul trebuie să știe cum să facă aceste legături și cum să pună accentele în activitățile pe care le organizează în clasă.

Printre strategiile/activitățile prioritare de dezvoltare a acestei competențe la treapta de liceu, recomandăm ca fiind eficiente următoarele:

- *Interacțiune unu la unu (elev-elev sau elev-profesor, elev-adult)*: prelegere intensificată (în care partenerul de dialog poate interveni cu întrebări, exemple, solicitare de clarificări); prezentarea unui punct de vedere; citirea unei lucrări redactate de elev; relatarea unei experiențe personale; povestirea unei cărți sau a unui film; participarea la jocuri de rol; interviu.
- *Grup mic sau activitate de echipă*: discuții, deliberări; rezolvare de probleme; realizarea unei povestiri în ștafetă.
- *Discuții frontale (conduse de profesor sau de elev)*: discuții pe marginea unor cărți, a unor idei, probleme, evenimente; lectură cu voce tare; povestire; raportare; lansarea unor anunțuri.
- *Dezbateri în clasă*: dezbateri structurate, cu echipe oponente și cu implicarea tuturor elevilor (ca participanți sau ca observatori și evaluatori); este de dorit ca temele alese să fie interesante pentru elevi: teorii științifice, chestiuni de politică educațională (școala viitorului), probleme sociale, interpretări diferite ale unui text etc.
- *Discursuri și prezentări*: prezentări realizate de un elev pe baza unor notițe sau a unor resurse digitale (prezentare de tip PowerPoint etc.); prezentări realizate de un grup de elevi care a realizat un proiect împreună; exprimarea unui punct de vedere, ca reacție a unei prezentări anterioare.
- *Examinări orale*: răspunsuri la întrebările profesorului; pregătirea răspunsurilor în scris și apoi prezentarea orală a acestora; argumentarea unui punct de vedere exprimat într-o lucrare scrisă.

De rând cu recomandarea tehnicilor interacțiunii verbale observabile, T. Cartaleanu și A. Ghicov, autorii Ghidului metodologic pentru formarea cadrelor didactice din învățământul preuniversitar *Predarea interactivă centrată pe elev*, recomandă câteva procedee eficiente pentru comunicarea didactică în plen cu finalitatea majoră de *a ajuta elevul să cucerească publicul vorbind*, din care cităm următoarele sugestii metodologice:

- Limitați timpul intervenției fiecăruia (adică toți elevii au pentru intervenție câte un minut/două/trei), utilizând o clepsidră: elevul ține în mână clepsidra cât vorbește; dacă a făcut o pauză, pune clepsidra orizontal, ca să nu se scurgă nisipul prețios, și o activează din nou când continuă. Faptul că vizualizează trecerea timpului care i-a fost afectat îi mobilizează pe mulți elevi, iar lipsa nisipului îi reduce la tăcere pe cei întotdeauna gata să pălăvrăgească.
- Dați-le posibilitatea să se înscrie în prealabil pe o listă – în ce ordine ar vrea să ia cuvântul, după cine anume, pentru că unii elevi se simt confortabil vorbind după un coleg și au disconfort vorbind după altul.
- Desfășurați discuția ghidată, stabilind că elevul care a vorbit transmite obiectul celui pe care ar vrea să-l asculte acum: faptul că a fost solicitat să se pronunțe dă un pic de încredere celui timid.
- Recomandați-le să utilizeze suporturi, scheme, notițe; să-și scrie ideile pe fișe aparte și să le consulte pentru a nu pierde firul – toate aceste trucuri sunt cheimate să alunge tracul.
- Oferiți-le ocazia să facă evaluări reciproce nonverbale: la încheierea discuției îi dați fiecărui elev un obiect (o fișă, o castană, o bomboană) pe care el îl înmânează celui a cui intervenție în discuția de azi i s-a părut cea mai reușită. Faceți și Dumneavoastră un asemenea gest. Totalizați și rugați-i pe cei care au primit cele mai multe voturi să formuleze o explicație: de ce anume ei, cum s-au pregătit etc. Este mai dificil să explici de ce ai fost ales decât de ce ai ales, dar un asemenea prilej de autoevaluare merită să fie exersat.
- Încurajați elevul care se depășește pe sine, sprijiniți-l atunci când are nevoie, dar nu lăudați excesiv și nemeritat (o laudă nemeritată poate bloca la fel de mult ca și critica).
- Utilizați mijloace tehnice (casetofon, dictofon etc.) pentru înregistrarea unor discuții și discursuri, cu asentimentul elevilor. Audiați textul intervenției verbale doar cu elevul, nu în plen, și semnalați-i momentele în care pierde atenția clasei (de ce?), o cucerește (cum?), primește feedback sau toți sunt indiferenți.
- Elaborați împreună cu elevii care își recunosc problema o strategie știută numai de Dumneavoastră și de el pentru creșterea competenței sale comunicative.
- Colaborați cu toți profesorii de discipline filologice, discutați cu ei despre probleme pe care le prezintă elevul la disciplina Dumneavoastră și solicitați un ajutor specializat.

În virtutea finalității proiectate a lecției-atelier – un **produs propriu** (bunăoară, un eseu argumentativ la subiectul anunțat, un discurs, un articol, un interviu etc.), autorii T.Cartaleanu și A. Ghicov⁴, oferă câteva variante de combinare a acestora în cadrul unor ateliere⁵ de discuție, urmând cadrul *Evocare – Realizare a sensului – Reflecție – Extindere*. Recomandăm această perspectivă metodologică ca fiind suport didactic adecvat pentru formarea competenței de comunicare orală în limba română.

Evocarea	Realizarea sensului	Reflecție	Extindere
Activitate frontală: <i>Explozia stelară</i> – tehnică de acumulare a întrebărilor derivate dintr-o problemă.	Activitate de grup: <i>Controversa academi-că</i> – tehnică de acumulare a argumentelor și dezbateri.	Activitate individuală: <i>6 De ce?</i> – tehnică de producere a textului argumentativ.	Proiect de grup: <i>Foi volante în sprijinul unei campanii promovate în liceu.</i>
Activitate individuală: <i>Scrierea liberă</i> , tehnică de acumulare a ideilor, asociațiilor libere și forțate, în raport cu un cuvânt, enunț, problemă, text etc.	Activitate frontală: <i>Graficul T</i> , tehnică de examinare a unui enunț binar, prin acumulare argumentelor PRO și CONTRA afirmației.	Activitate de grup: <i>Comerțul cu o problemă</i> , tehnică de examinare detaliată a problemelor desprinse dintr-un text după lectura lui individuală și identificarea soluțiilor.	Activitate frontală: <i>Panelul</i> , o discuție atent monitorizată, cu oferirea de feedback verbal direct la încheierea ei.
Activitate individuală sau în perechi: <i>Secvențe contradictorii</i> – tehnică de organizare liberă a cuvintelor sau datelor (termeni, noțiuni, concepte, ani, locuri, nume), cu explicarea ulterioară a relației dintre ei.	Activitate de grup: <i>Cercetarea împărtășită</i> – tehnică de analiză detaliată a ideilor dintr-un text.	Activitate frontală: <i>Generalizarea categorială</i> – tehnică de organizare a ideilor, în vederea producerii unui text meditativ/reflexiv.	Activitate de grup: <i>Intra-act-ul</i> – tehnică de discuție liberă a unui subiect, cu autoevaluarea ulterioară a implicării și a capacității de ascultare activă.
Activitate individuală: <i>Citate</i> – tehnică de comunicare (scrisă și orală) în baza unor afirmații. Acestea pot fi propuse de profesor sau selectate de elevi, în procesul lecturii.	Activitate de grup: <i>FRISCO</i> – tehnică de examinare detaliată a problemei și de acumulare a ideilor.	Activitate individuală: <i>Eseu argumentativ în baza unui citat</i> – tehnică de scriere structurată, cu algoritm.	Lucrare de portofoliu: <i>Selecție de citate pentru un alt subiect de discuție.</i>
Activitate în perechi: <i>Brainstorming în perechi</i> – tehnică de acumulare a ideilor pentru soluționarea unei probleme.	Activitate de grup: <i>Interviul în trei trepte</i> – tehnică de lectură și înțelegere a textului.	Activitate de grup: <i>Pălării gânditoare</i> – tehnică de cercetare multilaterală a problemei, în procesul discuției.	Activitate de grup + în plen: <i>Acvariu</i> – tehnică de observare și evaluare a procesului de discuție.

⁴ FORMAREA ȘI EVALUAREA AUTENTICĂ A COMPETENȚEI DE ARGUMENTARE (Referențialul de evaluare a competenței comunicative *formularea și argumentarea de opinie*)

⁵ Diverse variante de realizare a atelierelor de lectură, scriere, discuție, cercetare a se vedea în lucrarea colectivă, elaborată sub egida Centrului Educațional Pro Didactica: Formare de competențe prin strategii didactice interactive. Chișinău: Pro Didactica, 2008.

Competența specifică 3 – *Lectura și interpretarea textelor literare și de graniță, demonstrând gândire critică și atașament față de valorile naționale și general-umane.*

Definire. CS 3 relevă, în primul rând, „pretextul cunoașterii de sine” prin stabilirea unui raport metodologic dintre textul literar și de graniță, pe de o parte, și destinatarul acestora – elevul, în scopul operaționalizării mecanismului viu al receptării și interpretării mesajelor. Triada clasică *text-lector-context*, în conceptul prezentei ediții curriculare, se vrea încadrată în ipoteza „nu există text independent de subiectivitatea celui care îl citește”.

Din această perspectivă unitățile de competență asigură un itinerar dezvoltativ sigur, urmărind progresia cunoștințelor, abilităților, deprinderilor și atitudinilor educabilului.

Aproprierea acestei competențe solicită elevului de liceu un minimum minimorum de pre-achiziții în domeniul lecturii și receptării textelor literare și de graniță:

- experiență lectorală probată prin cunoașterea unui număr rezonabil de texte literare și de graniță/opera artistică;
- cunoașterea elementelor de stilistică și a noțiunilor de teorie literară asimilate în ciclul gimnazial;
- aplicarea algoritmului de analiză a mărcilor stilistice în limita standardelor de conținut, clasă sau ciclu.

Pentru achiziționarea competenței este indicată asumarea pleneră, ca principiu de bază, a atitudinii constructiviste față de:

- perceperea funcției cognitive, funcției educative/etice și funcției estetice a textului literar și de graniță/a operei literare, dar și a literaturii în general;
- raportarea materialului studiat/achiziționat în cadrul receptării/interpretării textului/operei literare la funcționalitate, principiul fezabilității fiind determinativ în selectarea materialului literar propus în cadrul lecțiilor;
- perceperea necesității fenomenului literar, în general, și a textului/operei literare concrete ca sursă și resursă pentru dezvoltarea personală a lectorului.

Pentru transformarea competenței în finalitate educațională, se remarcă necesitatea formării unui set concret de abilități și deprinderi din domeniul EL/ELA:

- comentarea elementelor structurii unui text literar sau de graniță;
- organizarea/structurarea discursului interpretativ în parametrii tipului de produs solicitat, corespondent standardelor de ciclu/clasă;
- utilizarea TIC în procesul de interpretare/de prezentare a produsului realizat.

Literatura, ca gen al artei, este producătoare de valori prin valori. Iar cunoașterea/cogniția/, în acest caz, implică libertatea/imaginația/și determinismul/intelectul.

Astfel demersul didactic la *Limba și literatura română*, din perspectiva competenței a treia, valorifică dimensiunea cognitivă, dimensiunea etică și cea estetică a textului/operei literare și a literaturii ca parte componentă a existenței umane.

În procesul de interpretare investigativă, comprehensivă sau rezolutivă a unui text/a unei opere literare, achizițiile cognitive și aplicative ale elevului trebuie să conecteze, firesc și organic, atitudinile afectiv-emoționale. În acest sens vom indica asupra referențialului de evaluare a atitudinilor literar-artistice, care sunt punctele forte ale interpretării:

- raportarea emoțional-afectivă la mesajul textului lecturat;
- identificarea atitudinii autorului în opera studiată;
- exprimarea argumentată a propriilor stări postlectorale;
- detectarea valorilor conotative;
- manifestarea atitudinii personale probate de gândirea critică, experiența lectorală, modelele de valoare;
- evaluarea operei literare și argumentarea preferințelor literare.

Numai în cazul abordării textului literar și de graniță ca teren formativ al propriilor opinii, disciplina *Limba și literatura română* devine *Educație lingvistică și literar-artistică* și spațiu de formare a cititorului cult, prin cunoașterea apropiată a unor opere, a fenomenelor literare de valoare și prin angajarea elevului în producerea, redactarea unor texte literare și interpretative.

Dezvoltarea competenței asigură realizarea scopului EL/ELA.

Elementele de noutate. Respondentă plinar de ELA, competența a treia pune accent pe relația *text – lector – context*.

Clasa a X-a propune studierea elementelor de teorie a literaturii pentru formarea vocabularului necesar explicației structurii și semnificației textului literar și de graniță. Remarcăm plasarea accentelor pe formarea cititorului avizat, pe managementul lecturii, pe descongestionarea unor subiecte teoretice și abordarea lor praxiologică. Se insistă asupra lucrului în text, nu despre text.

Un punct forte al actualei ediții curriculare îl constituie reeșalonarea studierii curentelor literare: în clasa a XI-a se vor studia *Umanismul, Iluminismul, Clasicismul, Romanticismul, Realismul, Semănătorismul și Poporanismul*.

Elementul de noutate este prezentarea mai desfășurată a *Semănătorismului și Poporanismului*, argumentul fiind faptul că literatura română din această perioadă a valorificat plinar specificul de neam, conceptele existențiale ale poporului român și a tratat cu preponderență temele și motivele literare apropiate ancestrale, iar numele lui M. Sadoveanu, O. Goga, A. Mateevici, C. Stere, N. Iorga, G. Coșbuc, A. Vlahuță etc. rămân a fi personalități de referință ale procesului literar românesc.

Un alt argument îl constituie faptul că literatura română din Basarabia s-a dezvoltat sub auspiciile ideilor semănătoriste și poporaniste. Ecouri și influențe ale acestor mișcări literare se atestă în creația multor scriitori români din Basarabia până în prezent.

În clasa a XII-a, în semestrul I, se vor studia modernismele: *Simbolismul și Expresionismul, Neomodernismul și Postmodernismul*, cu accent pe literatura din spațiul basarabean.

Semestrul al II-lea va avea în prim-plan activitatea de sintetizare a materiei studiate și operaționalizarea ei prin studiul creației a doi-trei scriitori, la alegere, din diferite perioade istorice, respectându-se principiul valoric.

Descriere

CS 3 relevă, în primul rând, „pretextul cunoașterii de sine” prin stabilirea unui raport metodologic dintre textul literar și de graniță, pe de o parte, și destinatarul aces-

tora – elevul, în scopul operaționalizării mecanismului viu al receptării și interpretării mesajelor. Triada clasică *text-lector-context*, în conceptul prezentei ediții curriculare, se vrea încadrată în ipoteza „nu există text independent de subiectivitatea celui care îl citește”.

Aproprierea acestei competențe solicită elevului de liceu un minimum minimorum (cenz) de preachiziții în domeniul lecturii și receptării textelor literare și de graniță:

- experiență lectorală probată prin cunoașterea unui număr rezonabil de texte literare și de graniță/opera artistică;
- cunoașterea elementelor de stilistică și a noțiunilor de teorie literară asimilate în ciclul gimnazial;
- aplicarea algoritmului de analiză a mărcilor stilistice în limita standardelor de conținut, clasă sau ciclu.

Realizarea finalităților la disciplina *Limba și literatura română* indică asupra activităților didactice care converg spre funcționalitate și spre dezvoltarea personală a elevului.

Produsele educaționale solicitate trebuie să-l conecteze pe elev la activități prosociale. De aceea sunt recomandate ateliere de diferit tip, inclusiv transdisciplinare, proiectul individual și de grup, practicumul etc.

Structural, competența „se dezvoltă”, prin UC, împreună cu elevii, reluându-se progresiv în fiecare clasă următoare și respectând dominant didactică a cursului la *Limba și literatura română* la etapa data:

- în clasa a X-a se achiziționează instrumentarul teoretic și algoritmul de aplicare a lui pe textul literar și de graniță;
- în clasa a XI-a fenomenul literar românesc se studiază din perspectiva cronologică, urmărindu-se etapele evoluției;
- în clasa a XII-a se studiază curente și mișcările literare contemporane, care oferă spațiu de afirmare a elevului și indică asupra unei existențe proactive și prosociale.

Generalizarea informației, abilităților și atitudinilor obținute pe parcursul însușirii cursului liceal de *Limba și literatura română* se produce prin compartimentul „Cititorul și universul artistic al personalității creatoare”, compartiment ce recomandă studierea aprofundată a creației a doi-trei scriitori de referință. Pe lângă posibilitatea de a generaliza și sintetiza cunoștințele, abilitățile, deprinderile de lucru în/pe textul literar și de graniță, acest compartiment oferă oportunitatea de a evalua aspectul atitudinal al elevului, mai ales din perspectiva dezvoltării personale, textul/opera literară servind drept spațiu evaluativ al opiniilor pentru tânărul în devenire.

Unitățile de competență ce secundează și detaliază mecanismul realizării CS 3 ***Lectura și interpretarea textelor literare și de graniță, demonstrând gândire critică și atașament față de valorile naționale și general-umane*** sunt structurate conform progresiei și respectă procesul devenirii elevului în lector avizat, asigurând conectarea la învățarea pe tot parcursul vieții.

Progresia competenței specifice pe unități constituente.

Clasa a X-a	Clasa a XI-a	Clasa a XII-a
<p>3.1. Aplicarea diverselor strategii de lectură.</p> <p>3.2. Rezumarea unui text literar și de graniță.</p>	<p>3.1. Lectura textelor din diferite curente literare.</p> <p>3.2. Aplicarea prezentării rezumative a elementelor subiectului operei în procesul de interpretare a textului literar și de graniță.</p> <p>3.3. Comentarea specificului textelor literare și de graniță din diferite curente literare.</p>	<p>3.1. Lectura textelor/operelor literare contemporane.</p> <p>3.2. Intercalarea secvențelor rezumative și a citatelor din textul literar și de graniță în procesul de interpretare.</p> <p>3.3. Interpretarea textului literar și de graniță prin raportare la contextul cultural-istoric național și universal.</p>
<p>3.3. Analiza specificului de gen și specie a textului literar și de graniță.</p>	<p>3.4. Aplicarea noțiunilor de teorie literară în interpretarea textelor literare și de graniță din diferite registre estetice.</p> <p>3.5. Comentarea elementelor lexicale, stilistice și semiotice din texte literare și de graniță.</p>	<p>3.4. Integrarea noțiunilor de teorie literară și a platformelor estetice în interpretarea textului literar și de graniță.</p> <p>3.5. Sintetizarea componentelor lingvistice, cultural-istorice, stilistice și semiotice ale textelor literare și de graniță.</p>
<p>3.4. Utilizarea noțiunilor de teorie literară la analiza textului literar și de graniță.</p>	<p>3.6. Integrarea în comentariul textului literar și de graniță a funcției cognitive, educative și estetice a textului literar și de graniță.</p>	<p>3.6. Interpretarea fenomenului literar național și universal în raport cu dezvoltarea personală.</p>
<p>3.5. Comentarea elementelor lexicale, stilistice și semiotice din texte literare și de graniță.</p>		
<p>3.6. Explicarea funcției cognitive, educative și estetice a textului literar și de graniță.</p>		

Strategii/activități prioritare recomandate pentru dezvoltarea CS 3

- Lectura independentă și dirijată a textelor.
- Discuții asupra lecturilor.
- Analiza lingvistică și literară a textelor.
- Prezentarea în diferite forme grafice a termenilor/noțiunilor.
- Comentariul semnificației titlului.
- Comentarea motivului literar.
- Analiza simbolului literar.
- Caracterizarea personajului literar.
- Identificarea trăirilor, stărilor, ipostazelor eului liric.
- Comentarea algoritmică a figurilor de stil.
- Analiza compoziției textului literar și de graniță.
- Comentarea rolului imaginii artistice în text.
- Comentariul expresivității limbajului unui text.

- Elaborarea sintezelor.
- Structurarea informației (portofoliul).
- Agendă de lectură.
- Fișă de lectură.
- Jurnalul etc.

Competența specifică 4 – Producerea textelor scrise de diferit tip și pe suporturi variate, manifestând comportament lingvistic autonom și originalitate.

Definire. Producerea textelor scrise este o activitate complexă, în care se concretizează atât deprinderile de exprimare corectă, cât și cele care țin de organizarea logică a unei scrieri. Activitatea dată constituie o comunicare verbală scrisă, fixată spațial.

Textul produs, compunerea, e un ansamblu frastic interrelațional, caracterizat de continuitatea și stabilitatea sensului. Prin *compunere* se înțelege un text – latină *textus* = urzeală, țesătură, care țese, structurează un mesaj, ce poate fi emis și perceput oral sau scris.

În accepția didactică, prin compoziție, compunere, se înțelege exercițiul de formare și de dezvoltare a priceperilor și deprinderilor de a produce texte scrise, a alcătui comunicări scrise, care să satisfacă standardele de textualizare, exerciții de dezvoltare a exprimării scrise ale elevilor.

Textul scris formează și cultivă exprimarea elevilor, pentru a corespunde cerințelor impuse de folosirea corectă a limbii literare, pentru comunicarea observațiilor, gândurilor, stărilor sufletești, în relație cu viața, ambianța socio-culturală, contribuind, hotărâtor, la cizelarea personalității elevului.

Activitatea de producere a textelor scrise se realizează, pe de o parte, ca o sinteză a tot ceea ce elevii achiziționează prin celelalte competențe și la celelalte discipline, mai ales, sub raportul corectitudinii exprimării, iar, pe de altă parte, constituie un prilej de valorificare a experienței de viață, de manifestare a imaginației și fanteziei lor creatoare.

Noutatea:

- Unul din elementele de noutate este abordarea redimensionată a didacticii producerii de text prin delimitarea unei competențe distincte. Ea obține statut de competență independentă, integră, în rândul celorlalte ca activități de bază. Se oferă ore distincte pentru implementare 19/26. Textele sunt grupate conform tipologiei.
- Deschiderea largă spre diversitatea tipurilor de texte elaborate.
- Reechilibrarea ponderii acordate exprimării scrise vis-a-vis de celelalte activități temerare.
- Grație structurării modelului comunicativ, scrierea obține dublă ipostază: de obiect și de mijloc al învățării, adică formarea comportamentului elevului în procesul producerii textului și a produsului finit. De aici dublul aspect al evaluării: de **proces** (evoluția de la un nivel de competență la altul, efortul depus de elev în vederea dobândirii competenței), cât și cea de **produs** (calitatea textului scris). Fiecare dintre aceste componente sunt elucidate în CLLR prin compartimente distincte: *procesul* – la *Unități de învățare, Activități*. Produsele – la compartimentul cu aceeași denumire, *Produse*.

- Focusarea pe aspectul aplicativ, acțional, interactiv, volitiv, valoric al scrierii textelor, renunțând la caracterul excesiv expozitiv.
- Formarea competenței scripturale este activitate intelectuală esențială, ce asigură accesul elevilor la formele culturii majore. Se poate realiza prin intermediul unor parcursuri modulare de corelare a activităților de redactare, dar și prin relaționarea lor cu activitățile de comunicare orală, de receptare, interpretare de text etc.

Descriere

Prin CS 4, se pledează pentru educarea unei generații apte să producă diverse tipuri de texte, să perceapă comunicarea artistică în varianta de text produs, scenariu, interviu, reportaj, etc., capabilă să facă discernământ dintre realitate și un text de ficțiune, să aibă dorința și abilitatea de a se exprima personalizat față de cele citite și prin comunicarea scrisă, inclusiv, promovând atitudini și valori veritabile.

Scrierea a devenit prioritară și didactica redactării înregistrează o schimbare substanțială de paradigmă, o deplasare a accentului de pe activități de reproducere pe activități creative, privilegiind demersul holistic în detrimentul celui secvențial și liniar.

La baza acestei schimbări de paradigmă stau câteva principii fundamentale, relevante de A. Pamfil:

- specificarea și diversificarea situațiilor de comunicare;
- focalizarea activității de scriere asupra substanței și coerenței mesajului;
- orientarea activităților de scriere spre dezvoltarea tuturor funcțiilor limbajului;
- dublarea actului producerii de text printr-un demers reflexiv;
- mutarea accentului dinspre valorizarea textului produs spre valorizarea procesului producerii textului.

Competența de producere a textului e una pragmatică. Ea se caracterizează prin două componente: *discursivă* și *funcțională*.

Componenta *discursivă* vizează cunoașterea și aplicarea principiilor de organizare, structurare și adaptare a mesajelor, de concepere schematică a textului sau a discursului. Ea se manifestă prin ordonarea frazelor în secvențe, în alineate, acestea, la rândul lor, în părți ale compunerii.

Componenta *funcțională* scoate în evidență modul în care mesajul realizează funcția comunicativă a limbii, adică procesul propriu-zis al scrierii, care se desfășoară acum, aici, de către elevul X.

Ca și în cazul celorlalte competențe, conținuturile CS 4 se studiază gradual, de la simplu la complex, de la redactarea unui bilet la alcătuirea unei compuneri; se va urmări atât redactarea de texte nonliterare, utilitare, jurnalistice, administrative, cât și literare, metaliterare. Se pornește de la însușirea unor deprinderi de scriere pe baza unui subiect și a unui format, urmărind o anumită intenționalitate, continuându-se cu argumentarea, utilizarea tehnologiei informației, până la dezvoltarea preocupării pentru scrierea corectă, adecvată situației de comunicare și scopului, originalitatea și etica redactării, a interesului pentru obținerea feedback-ului, respectiv, monitorizarea și îmbunătățirea propriului comportament și a propriei atitudini cu privire la scris.

Alături de exercițiile individuale, se pot valoriza experiențele de interacțiune/scriere în grup, care pun bazele comunicării eficiente și ale socializării. Se poate utiliza o gamă

variată de coduri, pe lângă cel lingvistic (muzical – ritm, melodie; iconic – desen, pictură, colaj etc.), dar și o gamă variată de instrumente de redactare: tradiționale (pix, stilou, creion); moderne (computer – competența TIC, telefon – redactare SMS, tabletă – redactare de e-mailuri, mesaje chat, redactare de texte pentru rețele de socializare).

Competența de redactare și inserarea acesteia și în rândul competențelor transcurriculare, va viza, de asemenea, scrierea de texte despre texte literare, cât și texte despre texte nonliterare (recenzii, prezentări de carte, spectacole etc.), pornind de la modelul unor texte continue și noncontinue/mixte (interpretarea unei diagrame, a unei reclame, a unui afiș etc.).

Se recomandă ca profesorul să-și structureze demersul didactic în funcție de specificul individual și colectiv al clasei de elevi, însă în proiectarea scenariului didactic să se țină cont de necesitatea exersării integrate a celor patru competențe de bază (lectură și producere de mesaj oral, receptare și producere de mesaj scris). De asemenea, se poate opta pentru o sporire a gradului de dificultate a aplicațiilor și a exercițiilor propuse, în funcție de nivelul clasei, prin tratare diferențiată a elevilor capabili de performanțe înalte.

Progresia competenței specifice pe unități constituente

Clasa a X-a	Clasa a XI-a	Clasa a XII-a
<p>4.1. Scrierea textelor metaliterare, reflexive, funcționale, imaginative în bază de algoritmi și scheme.</p> <p>4.2. Respectarea rigorilor grafice la elaborarea textelor scrise.</p>	<p>4.1. Redactarea personalizată a textelor pe diverse suporturi, cu aplicarea rigorilor de structurare a compozițiilor școlare.</p> <p>4.2. Ordonarea elementelor componente ale textului elaborat.</p>	<p>4.1. Producerea textelor în diverse registre stilistice: metaliterare, reflexive, funcționale cu integrarea propriilor idei, judecăți și opinii.</p> <p>4.2. Corelarea aspectului grafic cu mesajul textului elaborat/fondul de idei.</p>

Strategii/activități prioritare recomandate pentru dezvoltarea CS 4

Producerea textului scris, la etapa de liceu, conține în sine la nivelul sintezei, conform taxonomiei lui Bloom, realizarea conținutului sarcinii propuse. Ea presupune un text coerent, în care regulile de ortografie, punctuație, redactare, coeziune să se respecte *sponte sua*. Pentru producerea textelor e valoric răspunsul la întrebarea *cum?* După T. Cartaleanu, activitățile vizează parcurgerea următoarelor etape consecutive:

1. Alegerea subiectului în conformitate cu o tematică bine definită, care să stârnească interesul elevilor, să le verifice cunoștințele dobândite și să fie efectuată cu plăcere.
2. Documentarea sau invențiunea care implică un proces de sinteză a cunoștințelor la care se adaugă sensibilitatea proprie. Documentarea implică și o anticipare a structurii conținutului compunerii, în funcție de materialul factual adunat.
3. Dispozițiunea sau planul, se realizează conform elementelor structurale cunoscute, *introduce, cuprins și încheierea* sub îndrumarea profesorului, dar acesta va stimula și inițiativa personală a elevilor.

4. Elocuțiunea sau redactarea propriu-zisă, stilizarea. Este etapa seriilor de ciorne. În această etapă, planul de expunere se materializează într-un discurs literar convingător, în forma redactată. Momentul este important pentru formarea deprinderilor de exprimare frumoasă și corectă. Pentru reușita compunerii este necesară o perfectă îmbinare a câtorva elemente fundamentale:
 - cunoștințele literare și nonliterare ale elevului;
 - capacitatea afectivă și emoțională;
 - limbajul elevului.
5. Revizuirea compunerii de către elev.
 - Aplicarea diverselor tipuri de exerciții pentru a automatiza regulile asimilate.
6. Redactarea variantei finale, *pe curat*. Preferând mai mult scrierea la tastieră, exigențele față de redactare sunt mai acute. Și la treapta liceală, profesorul va insista ca elevii să demonstreze abilitățile de a produce:
 - forma de litere scrise cursiv cu minuscule și majuscule;
 - ortografia cuvintelor, inclusiv contradicțiile curente;
 - semnele de punctuație și utilizarea lor;
 - respectarea diacriticilor;
 - convențiile tipografice și varietățile corpurilor de litere.
7. Verificarea compunerii de către profesor.
 - Verificarea calitativă și la timp a lucrărilor elevilor cu analiza ulterioară a erorilor comise.
8. Analiza compunerilor prin lecții speciale.
 - Desfășurarea unei activități sistemice de diminuare, înlăturare a curențelor comise prin diverse modalități de influență: vizualizarea formelor corecte la ecran, în fișe personale, acroșări demonstrative, articole publicate, accentuarea grafică și cromatică a variantelor corecte, a exercițiilor aplicative în diverse contexte, verificarea reciprocă, reverificarea, etc.
 - Formularea clară a problemelor de ortografie și acceptarea tehnicilor eficiente de soluționare a lor. Se va recurge la formarea abilității de a consulta variate tipuri de dicționare, alte surse documentare, memorarea variantei corecte, elaborarea unor fișe–reper, liste de ortografie, etc.

Vom prezenta un model de producere a textului, a celui **de tip argumentativ**.

Se accentuează producerea acestuia din două perspective:

- I. Textul ca organizare integră;
- II. Textul ca un fapt de stil.

I. Dacă un text se realizează ca o propoziție sau ca o frază, regulile sale de alcătuire vor fi regulile de sintaxă a propoziției sau a frazei. Însă, dacă textul depășește aceste dimensiuni, organizarea sa trebuie explicată cu ajutorul unor noțiuni și reguli diferite.

Noțiunile utile în acest context sunt: 1. Coerența și 2. Coeziunea.

1.1. Coerența e o calitate a textului referitoare la conținutul său și privește informația pe care un text o vehiculează. Pentru a fi coerent, un text trebuie să îndeplinească următoarele cerințe:

- a) Să furnizeze informație necontradictorie pentru a fi înțeles. Iată un text produs de un licean, în care mesajul este contradictoriu: „O informare corectă, obiectivă și unitară se poate realiza doar în școală. Elevii sunt încurajați, de asemenea, de către profesori să utilizeze internetul și să se informeze cu ajutorul ONG-urilor.” Informația din acest text este contradictorie, pentru că adverbul „doar” exclude posibilitatea informării alternative.
- b) Pe măsură ce se dezvoltă, un text trebuie să aducă informație nouă, fără a se limita la informația oferită anterior. Se va omite informația redundantă de tipul: „Femeia cerea acum salariul mărit cu 50%. Va avea în plus jumătate din salariul lunar.”
- c) Între informațiile furnizate de text trebuie să existe legătură. Iată un exemplu în care legătura între informațiile furnizate de un text nu se realizează: „O valiză-diplomat, conținând 120 000 de dolari falși, a fost găsită abandonată în curtea unei locuințe de pe strada Castanilor. Pe strada Castanilor nu e, de fapt, niciun castan, ci sunt numai doi plopi.” Informațiile din cele două enunțuri nu se contrazic, doar nu au nici o legătură, referindu-se la aspecte diferite.

1.2. Coeziunea se referă la mijloacele gramaticale, pe care le folosim pentru a da unui text aspect organizat. Coeziunea privește, prin urmare, forma textului. Mijloacele întrebuițate frecvent pentru a da textului o structură organizată sunt utilizarea paragrafelor și a alineatelor. Acestea vor marca, în primul rând, cele trei părți mari ale textului (introducere, cuprins și încheiere) și, în al doilea rând, argumentele, exemplele, analiza acestora, atitudinile, viziunile valorice personale. La marcarea elementelor constitutive ale argumentului un rol major îl au conectorii logici: adverbe și locuțiuni adverbiale, locuțiuni pronominale/adverbe (locuțiuni adverbiale) relative, locuțiuni conjuncționale. Acestea se despart prin virgulă de restul enunțului – de regulă – și contribuie la respectarea paralelismului sintactic. Conectorii sunt de mai multe tipuri:

- conectori de premisă: „în primul rând”, „în al doilea rând”, „pe de o parte”, „pe de altă parte”, „pentru început” etc.;
- conectori de susținere, ai explicației, de exemplificare, ai comparației, ai cauzalității: „din această cauză”, „în această privință”, „în ceea ce privește”;
- conectori de concluzie (de încheiere): „în concluzie”, „prin urmare”, „de aceea”, „așadar”, „ca atare”, „în consecință” etc.

II. Producerea unui text trebuie conceput și din perspectiva stilului. Termenul acesta are mai multe înțelesuri. Ne vom referi, însă, la stilul lingvistic individual, caracteristic discursului de tip argumentativ. Avem în vedere faptul că mesajul poartă „amprenta” emițătorului său, fiind un fapt de stil individual, un mod specific de a comunica al unei persoane. De aceea, limbajul utilizat trebuie să aibă anumite însușiri, denumite: *calități generale ale stilului și calități particulare ale stilului*.

2.1. Calitățile generale ale stilului – obligatorii:

Corectitudinea: respectarea tuturor regulilor de scriere, de gramatică și de sintaxă;

Claritatea: înlănțuirea logică a ideilor, astfel încât mesajul să fie ușor de înțeles. Trebuie evitate: nonsensul, exprimările echivoce, ambigue;

Proprietatea termenilor: folosirea cuvintelor în mod adecvat, în raport cu ideea pe care vrem să o exprimăm. Cel mai reprezentativ exemplu de improprietate stilistică e replica lui Cațavencu: „...nu voi să recunosc epitropia bucureștenilor, capitaliștilor asupra noastră” – „capitalist” este folosit cu sensul de „locuitor al capitalei”, așa cum pentru Simona Senzual termenul „cabanoși” se referă la „cei care locuiesc în cabane”;

Precizia: folosirea numai a atâtor cuvinte, propoziții, fraze câte sunt strict necesare, fără digresiuni, pleonasme, exprimări tautologice sau prolix.

Puritatea termenilor: folosirea termenilor admiși de normă, fără exprimări vulgare, licențioase, imprecății sau invective (înjurături, jigniri).

2.2. Calitățile particulare ale stilului:

Naturalețea: se referă la un mod firesc de exprimare, fără afectare și fără preocuparea vizibilă de a șoca cititorul;

Armonia: a oferi echilibru părților textului (coeziunea);

Finețea: exprimarea subtilă, rafinată, care să sugereze o educație elevată a scriptorului.

Figurile semantice reprezintă folosirea cuvintelor cu sens figurat, pentru a realiza estetica textului, a mesajului:

Metafora: utilizarea unei imagini concrete, în locul unei abstracțiuni (de exemplu: comparația „ochii albaștri ca cicoarea” se poate transforma în metafora „cicoarea ochilor”);

Metonimia/sinecdoca: substituie de termeni – produsul cu instrumentul, generalul cu particularul și invers etc. (de exemplu: „Acest om trăiește din condei”, „Am cumpărat un Grigorescu.”, „Acest om este un Hagi Tudose.”);

Personificarea: atribuirea unor caracteristici umane obiectelor, animalelor (exemplu: „Urlă prostia în guvernării noastre”);

Oximoron: alăturarea a doi termeni opuși (exemplu: „un hoț cinstit”, „ochii ei cei negri – lumina mea”).

Erori grave:

- utilizarea clișeelelor/a ticurilor verbale;
- pleonasmul;
- cacofonia;
- repetiția supărătoare;
- figuri de stil nefondate.

Recomandări pentru elev:

- Scrie textul mai întâi pe ciornă;
- Analizează corectitudinea argumentelor și elimină erorile de logică, de relevanță;
- Structurează argumentele conform modului natural în care gândesc oamenii: deducții, inducții, analogii etc.
- În ordine descrescătoare, următoarele aserțiuni au putere de convingere: fapte, judecăți, mărturii, credințe personale, prejudecăți;
- Corectează greșelile de redactare/scriere, erorile de gramatică sau de stil;
- Încadrează textul în pagină, astfel încât să apară clar paragrafele cu alineate, care să marcheze principalele părți ale textului;
- Redactează formă finală.

Activitatea de redactare se poate cristaliza în activitate autonomă sau poate constitui o secvență a unei unități de învățare.

Proiectul individual/de grup (lucrare de inițiere în procesul de cercetare)

Este important ca elevul să sesizeze esența și rostul unui proiect ca tip de text, stilistica acestuia, modalitatea expresivă, structura etc. Îl cunoaștem ca o metodă de lucru, dar la etapa actuală a obținut diferite modalități de abordare și realizare. În clasele de liceu, acesta ar putea avea aspectul unei **lucrări de inițiere în procesul de cercetare**. De exemplu, în baza plachetei de versuri *Scânteii galbene* de G. Bacovia, se solicită a se selecta 4-6 poezii, care ar valorifica unul dintre motivele propuse de profesor sau la alegerea elevului: al albului, al plumbului, al primăverii, al vântului, al instrumentelor muzicale, al stării de neliniște a eului liric, al imaginii iubitei, al parcului, al orașului, etc., etc. Profesorul propune elevilor un algoritm de elaborare și evaluare a textului proiectului:

1. Prezentarea personalizată a personalității lui G. Bacovia.
2. Explicarea semnificației generale a motivului respectiv.
3. Selectarea poeziilor în care s-a atestat motivul solicitat.
4. Analiza semnificației contextuale a motivului în fiecare text.
5. Reliefarea unor/a două asemănări a semnificației contextuale a motivului (la diverse niveluri: ideatic, al expresiei, etc.).
6. Comentarea unor/a două divergențe constatate.
7. Raportarea viziunii proprii la o aserțiune critică.
8. Elaborarea unei poezii/descriere, în n rânduri, în stil bacovian, aplicând acest motiv.
9. Redactarea.

Participarea elevilor în cadrul concursului republican *Limba noastră*, a altor proiecte raionale, instituționale prevede realizarea unui produs finit: film, PPT, scenariu etc., ce conține în sine un tip de text, care implică în conținut. În acest context, profesorul poate evalua și procesul producerii textului sub aspect atitudinal, comunicativ, sociocultural, volitiv, formativ, etc.

Activități specifice

Atelierul de scriere. Redactarea etapizată a diverselor tipuri de texte. Exerciții de completare, combinare, schimbare, recompunere etc. a textelor letrice și multimodale, cu și fără modele. Producerea și ierarhizarea argumentelor în textul scris. Identificarea asemănărilor și a deosebirilor dintre diverse concepte operaționale în textele elaborate autonom, creativ. Formularea, reformularea adecvată a mesajelor scrise. Corelarea informației selectate din diverse surse cu ideile unui plan personal și cu textul personalizat.

Particularități ale scrierii metaliterare:

- Se realizează treptat, nu instantaneu. Ea reclamă o viziune mai atentă asupra textului literar, din perspectiva tipului de text care trebuie creat.
- Mesajul scris este complex și ordonat, cu o exprimare mai atentă, fiind sistematizat în funcție de cerințele tipului de „text despre text” sau „text împotriva textului”.
- Scrierea metaliterară a oricărui tip de text reclamă o stăpânire foarte bună a tehnicilor de redactare a unor astfel de texte, a conceptelor operaționale specifice,

dar și a contextului scrierii textului literar și, destul de frecvent, a datelor bio-bibliografice ale autorului.

- Scrierea metaliterară despre unele aspecte particulare (de exemplu: titlu, temă, timp și spațiu, personaj principal, limbaj artistic, didascalii) favorizează focalizarea pe elementele esențiale, purtătoare de sens, ale textului literar.
- Producerea textului presupune relectura interpretativă a operei, integrală (în cazul operelor de dimensiuni mici și medii) sau fragmentară (în cazul operelor literare de mari dimensiuni).
- Ea durează în timp, fiindcă pentru autenticitatea argumentelor, e necesară realizarea fișelor de lectură.
- Accesul la textul de analiză literară se poate face mai ușor decât la textul literar, atât prin conținutul concentrat, cât și prin proximitatea fizică.
- Constituie un punct de plecare/un exemplu pentru analiza unui text literar purtător de aceleași trăsături generale.

Procesul de producere a unor texte de analiză literară

Producerea de texte de analiză literară este un proces dificil, care are în vedere mai multe elemente esențiale, în special pentru clasele de liceu, unde bagajul de cunoștințe lingvistice și de cultură generală este mai variat decât în clasele gimnaziale. Pe lângă cunoștințele lingvistice, de teorie literară, de procedeu analitic specific fiecărui tip de text studiat sau de analiză literară produs, elevii trebuie să cunoască, la fel de bine, elementele de escortă ale textelor literare:

- biografia și filiația ideologică a scriitorului;
- direcțiile/concepțiile semnificative ale autorului și alte opere literare ale acestuia, precum și locul ocupat, în bibliografia acestuia, de opera supusă analizei;
- contextul social-politic (ideologii dominante, problemele sociale ale vremii) și cultural (curent sau orientare literară) al scrierii;
- deschiderile spre alte domenii (mitologie, religie, muzică, istorie, filosofie etc.) sau spre alte literaturi;
- diferențele contextuale (diacronice) între momentul scrierii și al receptării operei literare.

Urmează demersul de producere a analizei conform parametrilor specifici.

Eseu în baza unui citat

1. Pornind de la citatul propus, emite două idei antitetice.
2. Selectează una dintre ele și formulează unul/două argumente de adeziune la ea.
3. Reformulează teza prin acord/dezacord.
4. Interpretează vizionar teza.
5. Exemplifică plauzibil din literatură, știință viață, experiența personală.
6. Analizează contextual exemplul, relaționarea cu teza.
7. Concluzia.

Metode didactice recomandate:

Activități pentru redactare individuală: tehnica SINELG; scaunul autorului; creativitatea ghidată – printr-o imagine, prin întrebări, prin opera literară; maratonul de scriere.

Metode centrate pe producere de mesaje scrise (scrierea): monolog, harta întâmplărilor, tehnica ziarului, exerciții pentru scrierea reflexivă, autobiografia imaginară, jurnal de impresii, scriere de texte pe baza textelor date (scrierea după texte multiple), scrierea individuală, scrierea în colaborare etc.

Astăzi, în conferirea de sens unui text literar, accentul cade, în special, pe conlucrarea celor trei intenționalități puse în joc (a textului, a autorului și a cititorului) și doar apoi se iau în calcul corectitudinea gramaticală și stilul de redactare al fiecăruia.

Competența specifică 5 – *Aplicarea normelor limbii române literare (gramaticale, ortografice, punctuaționale și stilistice) în exprimarea orală și scrisă, demonstrând discernământ și cultură lingvistică.*

Definire

Limba este instrumentul esențial al culturii unui popor și, de aceea, educația lingvistică în școală este un fapt primordial. Concepută pe principii metodologice largi, în care orientarea modernă se îmbină armonios cu cea tradițională, CS 5 are în vedere însușirea iterativă a tuturor compartimentelor limbii: prezentarea și aplicarea detaliată și coerentă la cuvintele limbii române a regulilor ortografiei (scrierii corecte) actuale, a normelor de ortoepie (de pronunțare corectă), a vocabularului (lexic de bază și terminologic, câmpuri semantice, câmpuri derivative, frazeologisme etc.) și de morfologie (privind schimbarea formei cuvintelor pentru marcarea valorilor gramaticale) consacrate, în cea mai mare parte, prin uzul literar – care este aspectul cel mai îngrijit al limbii române.

Pentru achiziționarea competenței de folosire corectă a semnelor de punctuație se presupune, în mod implicit, cunoașterea gramaticii și, în primul rând, a sintaxei. Utilizarea justă și unanim acceptată într-o limbă a semnelor de punctuație facilitează sesizarea adecvată a unui text, îi ajută elevului să de/codeze raporturile semantice și gramaticale într-un text.

Descriere

În demersul didactic la *Limba și literatura română*, din perspectiva CS 5, se valorifică dimensiunea cognitivă și dimensiunea stilistică în prezentarea stratului neologic al vocabularului, constituit în mare parte din împrumuturi, dar nu numai. Astfel se urmărește înregistrarea formelor corecte din limba de origine și sugerarea căilor posibile pentru adaptarea la normele limbii române literare.

Pentru a evita abaterile de la normele limbii române literare, demersul didactic actual nu trebuie să se limiteze la constatarea și condamnarea acestora. Se impune explicarea lor: explicarea greșelii prin raportarea la normă, dar și explicarea cauzelor care au făcut posibilă apariția greșelii, a factorilor care facilitează răspândirea ei. Dezvoltarea acestei competențe asigură realizarea scopului EL.

Acest lucru presupune cunoașterea unui registru variat de reguli prin a căror aplicare educabilul să ajungă, în timpul cel mai scurt și potrivit situațiilor în care el se poate

afla, la cea mai bună organizare a vorbirii și scrierii, exprimându-se astfel exact și elegant. Gramatica ne învață să gândim clar, să ne exprimăm logic, să ordonăm ideile și faptele comunicate într-o manieră coerentă într-o societate aflată în plină dinamică a cunoașterii.

Elementele de noutate, care derivă din unitățile de conținut aferente competenței specifice: **Aplicarea normelor limbii române literare (gramaticale, ortografice, punctuaționale și stilistice) în exprimarea orală și scrisă, demonstrând discernământ și cultură lingvistică** se circumscriu următoarelor aspecte:

- Prezentarea materiei din perspectiva dinamicii morfosintaxei românești. S-au propus unități de conținut concrete, distribuite în compartimente distincte, reliefându-se reflexele ortografice ale structurilor morfologice complexe și cazurile dificile de acord gramatical.
- Actualizarea graduală a normelor de punctuație: la nivelul propoziției, al frazei, precum și a valorilor stilistice ale semnelor de punctuație.
- Adaptarea la normă a elementelor lexicale neologice, aspectul ortografic în acest context fiind unul prioritar.
- Studiarea lexicului terminologic și a lexicografiei terminologice cu orientare spre ortografierea și abrevierea unităților de măsură, a semnelor convenționale din textele științifice și de la disciplinele școlare asimilate până la etapa respectivă.
- Extinderea studierii stilurilor funcționale ale limbii române și în clasele liceale, cu precădere în clasa a X-a.
- Atribuirea unui rol important relației: *Limbaaj normat vs. limbaaj artistic*.

Progresia competenței specifice pe unități constituente

Clasa a X-a	Clasa a XI-a	Clasa a XII-a
5.1. Perceperea normei drept standard al limbii și model de reglementare a activității verbale.	5.1. Stabilirea elementelor neologice în diverse situații de comunicare.	5.1. Clarificarea exactă a lexicului terminologic gramatical și literar.
5.2. Rezolvarea cazurilor dificile de ortografiere.	5.2. Adaptarea elementelor lexicale neologice la sistemul gramatical al limbii române.	5.2. Revizuirea din perspectiva corectitudinii și relevanței funcționale a mesajului în diverse situații discursive.
5.3. Respectarea normelor în textele redactate în stiluri funcționale diferite.	5.3. Valorificarea resurselor lexicografice și TIC în vederea unei exprimări exacte și corecte.	5.3. Comentarea mărcilor stilistice ale unităților de limbă în operele literare.

Strategii/activități prioritare recomandate pentru dezvoltarea CS 5

În mod firesc, conținuturile CS 5 se programează gradual, pornind de la perceperea normei drept standard și model de reglementare a activității verbale. În versiunea nouă a Curriculumului materia de predat se prezintă pe domenii distincte, iar profesorului i se oferă posibilitatea să pună în discuție problemele de corectitudine urmărite atât

la nivelul formei (pronunțare și scriere, flexiune), cât și la nivelul conținutului (sensuri improprii, confuzii cu alte cuvinte, construcții inadecvate din punct de vedere lexical, sintactic, punctuațional și stilistic).

La treapta de liceu pentru dezvoltarea acestei competențe profesorul va apela la activități și strategii didactice variate, cu grad de complexitate sporit:

- Comentarea faptelor de limbă observate/atestate.
- Identificarea și comentarea relațiilor logico-semantice dintre cuvinte în textele studiate.
- Exerciții de disociere morfematică și de explicare a normelor ortografice aplicate.
- Aplicarea algoritmului de analiză morfematică și morfosintactică.
- Argumentarea semnelor de punctuație în anumite secvențe din textele studiate.

Activitățile care facilitează stabilirea elementelor neologice în diverse situații de comunicare și adaptarea acestora la sistemul gramatical al limbii române, propuse cadrelor didactice, pot fi:

- Exerciții de pronunțare corectă a cuvintelor;
- Utilizarea instrumentelor de traducere automată;
- Formularea legităților în baza faptelor de limbă observate;
- Exerciții care necesită utilizarea diferitelor tipuri de dicționare;
- Traducerea unor secvențe de text din limbile străine studiate în limba română;
- Descifrarea și ortografierea abrevierilor.

Competențele și abilitățile elevilor de a utiliza exact și corect substratul terminologic gramatical și literar, necesar pentru a înțelege și a formula noțiuni/concepte/legități etc., pentru a face analize lingvistice și comentarii/sinteze literare, se formează prin activități didactice de genul: explicarea și exemplificarea termenilor, folosind dicționare de termeni lingvistici/literari; stabilirea contextelor pentru demonstrarea valorii terminologice și a celei uzuale a lexemelor etc.

Elevii își pot forma competențele de scriere corectă și inteligibilă, aplicând corect normele punctuaționale în vigoare. În acest sens cadrele didactice pot implica elevii în diverse tipuri de activități, cum ar fi:

- identificarea variantei corecte de utilizare a semnelor de punctuație;
- argumentarea cazurilor în care se admite neutilizarea virgulei;
- exemplificarea cazurilor tipice de utilizare/neutilizare a virgulei;
- comentarea semnelor de punctuație în texte literare și nonliterare.

Competența specifică 6 – Valorificarea experiențelor lingvistice și de lectură în vederea dezvoltării personale pe parcursul vieții, demonstrând interes axiologic și estetic.

Definire

Această CS de tip pluri-/inter-/transdisciplinar se va concretiza în cadrul unităților de competențe, unităților de conținut, activităților de învățare și produselor școlare recomandate, revalorificând, cu prisosință, competențele-cheie/transversale contextualizate la nivelul relațiilor didactice *Limbă și literatură română*, discipline înrudite, Științe, Arte etc. și în diferite sfere ale vieții: *competențe de comunicare în limba de instruire; competențe de învățare/de a învăța să înveți; competențe de autocunoaștere și*

autorealizare; competențe interpersonale, civice, morale; competențe culturale și interculturale; competențe acțional-strategice; competențe de comunicare într-o limbă străină; competențe digitale, în domeniul tehnologiilor informaționale și comunicaționale; competențe antreprenoriale; competențe de bază în matematică, științe și tehnologie.

Demersul didactic în viziunea transdisciplinară, un nou tip de educație, va demara în baza celor patru competențe fundamentale ceea ce va identifica relații între diverse cunoștințe și transferul lor în varii arii de manifestare prin **multiple inteligențe**: inteligența analitică, inteligența emotivă și cea chinestezică. Elevul trebuie învățat să privească dincolo de limitele disciplinei, așa cum semnaleză prefixul *trans* – ceea ce se regăsește înăuntrul disciplinei, între discipline și *dincolo* de orice disciplină, precum și să stabilească relații între acestea⁶, manifestând valori și atitudini în rezolvarea unor soluții ale vieții reale.

Deși *Limba și literatura română* corespunde domeniului de **Comunicare în limba maternă**, această disciplină vizează implicit deprinderi/capacități și atitudini de tip transversal, specifice următoarelor domenii⁷:

Domenii	Deprinderi/capacități	Atitudini
Competența A învăța să înveți	Managementul timpului; autonomie, disciplină, perseverență în procesul învățării; folosirea mijloacelor adecvate – intonație, gestică, mimică etc.– în comunicarea orală; să înțeleagă și să producă mesaje variate – în limbaj verbal, scris sau oral, în limbaj muzical, grafic etc.; reflecția critică asupra obiectului și scopului învățării.	Adaptabilitate și flexibilitate; automotivare și încredere în propriile șanse de reușită; dorință de autoperfecționare; spirit de inițiativă; apreciere a învățării ca activitate ce sprijină dezvoltarea personală.
Relaționarea interpersonală	Încredere și empatie în relație cu ceilalți; toleranță în relație cu opiniile și comportamentul celorlalți etc.	Interes și respect pentru ceilalți; integritate, asertivitate etc.
Cultura antreprenorială	A planifica, a organiza, a analiza, a comunica, a face, a evalua și a înregistra; a lucra activ și flexibil ca parte a unei echipe; a-și identifica propriile puncte tari și puncte slabe etc.	Spirit de inițiativă; atitudine pozitivă față de schimbare și inovație etc.

⁶ Nicolescu B., *Transdisciplinaritatea. Manifest*, Iași: Junimea, 2007

⁷ Sămihăian F., *O didactică a limbii și literaturii române. Provocări actuale pentru profesor și elev*. București: Art, 2014.

Deschidere culturală	a discuta, a dezbate pe marginea unor teme diverse legate de: literatură, muzică, film, teatru, arte plastice, fotografie, modă, arhitectură etc.; a compara propriile puncte de vedere și propriile manifestări creative, cu ale altora.	Conștiința propriei identități, dar și respect pentru diversitate; dorința de a participa la viața culturală; atitudine pozitivă față de toate formele expresiei culturale.
-----------------------------	---	---

Descriere

Abordarea inter-/transdisciplinară la *Limba și literatura română*, derivată a competențelor-cheie/transversale, vizează CS 6 și propune un concept nou al curriculumului de liceu, orientat spre dezvoltarea și formarea unui elev informat, activ și creativ, pregătit pentru a trăi și acționa într-o societate democratică prin valorificarea experiențelor lingvistice și de lectură în contextul valorilor naționale și universale. Studiul integrat al limbii, al comunicării orale/scrise și al textului literar/nonliterar va asigura paradigma comunicativ-funcțională în dezvoltarea la elevi a *culturii comunicării*, prin stăpânirea resurselor limbii, și a *culturii literar-artistice*, prin cunoașterea/interpretarea/asumarea valorilor literare și gestionarea lor în diferite contexte ale vieții.

Gestionarea experiențelor lingvistice și de lectură vor contribui la optimizarea învățământului, oferind o educație care are drept scop plasarea elevului în centrul procesului instructiv-educativ și focusarea către dezvoltarea fiecărei facultăți a acestuia: intelectuală, afectivă și manuală/practică/digitală.

Demersul didactic interactiv și atractiv al activităților transdisciplinare:

- este centrat pe demersurile intelectuale și afective ale elevilor;
- are ca scop formarea unor competențe cu caracter transdisciplinar: capacități de tip cognitiv, capacități de tip creativ (elaborarea de idei, rezolvarea de situații-problemă, investigarea, elaborarea de soluții originale), capacități reflexive (autocunoașterea, autoaprecierea, adaptarea la mediu), capacități de interacțiune socială (integrarea în activitățile de grup, cooperarea), capacități comunicative (perceperea mesajelor, transmiterea unor mesaje prin coduri diverse, ascultarea activă, comunicarea verbală/nonverbală), atitudini fundamentale (respectul valorilor, asumarea responsabilității, toleranța, exersarea drepturilor și îndatoririlor);
- vizează obiective de referință ale mai multor arii curriculare, elevii fiind puși în situații noi de a aplica cunoștințe dobândite și deprinderi formate în cadrul lecțiilor din săptămâna respectivă sau din cele anterioare;
- se realizează prin modul de organizare pe grupuri, în perechi sau individual, în funcție de situație;
- asigură participarea activă a elevilor fundamentată pe principiul învățării prin acțiune, cu finalitate reală;
- are aspect ludic, respectând astfel particularitățile de vârstă ale elevilor;
- valorifică inteligența dominantă a fiecărui copil (lingvistică, logico-matematică, spațial-vizuală, muzicală, corporal-chinestezică, interpersonală, intrapersonală), prin diversificarea sarcinilor de învățare.

Utilizarea mijloacelor **mass-media** (radioul, televiziunea, presa, edituri, Internetul) și a **multimediei**, integrarea mai multor elemente media (audio, video, grafică, text și

animație), în procesul educațional la disciplina *Limba și literatura română* este una din prioritățile strategiei didactice, care participă în mod constant la formarea unităților de competență transdisciplinare.

Integrarea experiențelor lingvistice și de lectură în diferite contexte școlare, sociale și culturale va căpăta un caracter funcțional prin utilizarea resurselor digitale/media.

Trecerea la nivelul formării de competențe *multimedia/digitale* integrate cu gestionarea experiențelor lingvistice și de lectură oferă elevilor: rezolvarea de probleme și luarea deciziilor;

dezvoltarea gândirii critice și creative; colaborarea, comunicarea și negocierea; curiozitatea intelectuală, curajul și integritatea, și, poate cel mai important, *alfabetizarea digitală* – un ansamblu format din atitudini și deprinderi necesare pentru utilizarea și comunicarea informațiilor și a cunoștințelor, în mod efectiv, într-o varietate de medii și formate. Cea din urmă oferă deschideri didactice cum ar fi: **e-comunicare** (comunicarea electronică: *blogurile, publicațiile electronice, e-mailul, chatul, sms-ul, diverse site-uri, toate rețelele de socializare*) și **e-text** (*texte scrise virtual sau texte multimodale*).

O provocare în cadrul activităților transdisciplinare este introducerea conținutului **prezentările multimodale**, având la bază textul multimodal.

Într-un text multimodal se combină două sau mai multe sisteme semiotice: lingvistic, vizual, audio, gestual, spațial, multimodalitatea implicând interferența dintre cuvânt, imagine, sunet, gestică și mișcare. Din categoria textelor multimodale fac parte designul vizual, revistele, cărțile în format electronic, paginile web, produsul video (film, videoclip, clip de promovare, tutorial etc.), dansul ș.a. Profesorul poate propune exerciții de înțelegere a unor diverse tipuri de texte multimodale: bandă desenată, roman grafic, afiș, programul unui cinematograf, o pagină de gardă a manualului, o pagină web, un produs video, inclusiv videoclipuri, o secvență dintr-un spectacol de balet etc.

Progresia competenței specifice pe unități constituente

Clasa a X-a	Clasa a XI-a	Clasa a XII-a
6.1. Aplicarea experiențelor literare în diferite circumstanțe ale comunicării orale și scrise.	6.1. Manifestarea experiențelor literare și a gustului estetic în diferite contexte de învățare și de viață.	6.1. Integrarea experiențelor lingvistice și de lectură în diferite contexte școlare, sociale și culturale.
6.2. Producerea textelor cu caracter funcțional și aplicativ prin utilizarea resurselor digitale/media.	6.2. Gestionarea textelor orale și scrise în produse media/multimedia.	6.2. Argumentarea orală și scrisă a unor opinii în viața cotidiană.

Strategii/activități prioritare recomandate pentru dezvoltarea CS 6

Conexiunea inter-intra-trans-disciplinară oferă oportunități în realizarea unui proces educațional interactiv, original și motivant pentru elev, contribuind la formarea competențelor transversale și asigurând respectarea specificului inteligențelor multiple ale elevilor. Disciplina *Limba și literatura română* deschide multiple perspective de receptare prin corelarea cu artele frumoase: **pictura** (elaborarea rezumatului în picto-

grame, desen în baza textului, scheme generice), **sculptură** (corelarea unor sculpturi celebre și a mesajului operelor literare), **coregrafie** (comentarea motivului dansului/jocului), **muzică** (abordarea poeziei simboliste, identificarea unei coloane sonore a textului, comentarea simbolurilor din câmpul lexical „instrumente muzicale”), **geografie** (elaborarea hărții textului etc.), **psihologie** (elaborarea profilului psiho-afectiv al personajului literar, argumentarea cu exemple textuale a temperamentului personajului, distingerea personaj introvert/extrovert etc.), **teatru/cinematografie** (dramatizări, crearea scenariilor de film în baza textelor citite), dar și matematică (interpretarea mesajului prin formulă matematică) etc.).

Proiectul este cea mai indicată metodă de învățare și evaluare prin activități transdisciplinare, dar și strategie de dezvoltare personală/profesională, devenind o prioritate pentru profesori și elevi de la treapta liceală.. În această ordine de idei, literatura de specialitate se propune o diversitate mare de proiect din perspectiva naturii formative a sarcinii:

- Monoproiect/proiect interdisciplinar/proiect transdisciplinar/proiect multidisciplinar
- Informativ/de cercetare/aplicativ/practic
- Individual/de grup
- De tip constructiv/de tip apreciativ/de tip problemă/de tip învățare.

Pentru aplicarea proiectului sunt cunoscute mai multe etape, printre care și algoritmul în 6 pași:

1. **Informarea:** Elevii se documentează, selectează, și completează informația din variate surse (sugerate de profesor/colegi/bibliotecară sau identificate individual). Profesorul se asigură de garantarea surselor relevante pentru îndeplinirea sarcinii.
2. **Planificarea:** Elevii elaborează individual planul de activitate (ce fac?/cum fac?) și resursele, instrumentele de care au nevoie (cu ce fac?), de asemenea se distribuie sarcinile între membrii grupului, eșalonate în timp.
3. **Decizia:** Elevii definesc elementele/secțiunile planului de lucru și iau decizii cu referire la strategiile/modalitățile cele mai indicate pentru soluționarea problemei sau realizarea sarcinii. Profesorul adresează întrebări, formulează sarcini specifice pentru monitorizarea activității.
4. **Desfășurarea proiectului:** Elevii îndeplinesc sarcinile distribuite într-un mod responsabil, creativ.
5. **Controlul:** Elevii verifică rezultatele proiectului, învață să aprecieze calitatea procesului și a produsului. La această etapă, profesorul este consultant.
6. **Evaluarea:** Elevii împreună cu profesorul evaluează produsul final. Feedbackul.

Tododată oferă diverse etape și strategii diactice de remediere, resursele necesare – umane, de timp, materiale, informaționale. În cadrul proiectului transdisciplinar „**Coordonate expresioniste în lirica lui Lucian Blaga**” pot fi antrenate mai multe activități de învățare și produse:

Strategii didactice/activități	Conținut
Lectura tabloului/Prezi	<i>Chiparoșii, Lan de grâu cu corbi</i> – de olandezul Van Gogh și <i>Strigătul</i> – de norvegianul Edvard Munch
Lectura hermeneutică/eseu	<i>Vreau să joc și Paradis în destrămare</i> de Lucian Blaga
Fotolimbaj/PPT	Analiza comparativă a tablourilor de factură expresionistă cu poeziile blagiene
Dezbaterea	<ul style="list-style-type: none"> – Ce aduce nou <i>Expresionismul</i> în artele plastice, la finele secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea? – Ce tematică promovează <i>Expresionismul</i>? – Cum este exprimată <i>frenesia trăirii și însingurarea</i> pe de o parte în tablouri, pe de alta – în poezie? – Ce rol are <i>strigătul</i> în concretizarea sentimentelor din mesaje? – Cum sunt exprimate emoțiile în tentativa de depășire a profanului? – Cum sunt exprimate emoțiile în pictură? Dar în poezie? – Ce termeni-cheie ați selectat? – Prin ce părți de vorbire sunt exprimați? – Care este raportul dintre substantivele concrete și cele abstracte selectate în text? Dar între sensurile propriu și figurat ale acestora? – Ce aduce nou metafora în lirica lui Lucian Blaga? – Cu ce motive poetice blagiene asociați cârdul de corbi din tabloul lui Van Gogh? – Cu ce asociați combinația de culori din cele trei tablouri? – Cum este privită condiția omului modern raportându-o la operele studiate? – În ce măsură autorul <i>Poemelor luminii</i> depășește estetica expresionistă?

Vom ține cont că elaborarea unui proiect de grup calitativ **necesită timp** pentru concretizarea strategiei de lucru, delegarea rolurilor, realizarea produsului, dar și solidarizarea echipei. Acest proces va fi coordonat de profesor în cadrul unei *Agende a proiectului de grup*.

Prin intermediul **dezbaterei** elevii au prezentat argumente pro și contra în legătură cu o întrebările și ideile lansate, dezvoltându-și capacitatea de comunicare, argumentare în cadrul securizat pentru exprimarea de opinii și manifestând motivare, recunoaștere, respect față de propria persoană.

Proiectul de cercetare literar-lingvistic cu caracter transdisciplinar poate fi prezentat și susținut în cadrul diverselor forme de organizare a activității: *forumul literar, conferința de lectură, conferința științifică, videoconferința etc.*, formând competențe de cercetare în baza studiului operelor din literatura română, a unei culturi literare și a

unui univers afectiv și atitudinal în baza operelor naționale și universale prin abordarea, valorificarea, descoperirea și interiorizarea unor conținuturi epistemologice actualizate în cercetarea unui segment literar mai puțin cunoscut, dar și extinderea și aprofundarea cunoștințelor în domeniul științei/științelor/artei, a familiarizării cu literatura de specialitate, utilizarea metodelor de investigație științifică, perfecționarea competențelor de muncă intelectuală a elevilor din clasele superioare. La prezentarea lucrării autorul formulează concret problema, indică ipoteza și obiectivele cercetării, metodele de investigație utilizate, noutatea și actualitatea științifică. Lucrarea trebuie să fie scrisă cu caractere Times New Roman, mărimea 12-14, să aibă foaie de Uf (anexa), să fie structurată în capitole, paragrafe, să conțină planul expunerii problemei tratate, lista referințelor bibliografice, să fie semnată de autor, să respecte un volum de 10-12 pagini. Prezentarea publică poate fi însoțită de PPT/Prezi/poster, care se va referi strict la conceptul științific al lucrării. Un posibil model de structurare a capitolelor se concretizează în proiectul de cercetare cu tema: *Simbolistica instrumentelor muzicale aerofone în literatură*.

Introducere

Capitolul I. Configurația lingvistică, mitologică și simbolică a instrumentelor aerofone

1.1. Epoca sincretismului muzical

1.2. Mitul orfic

1.3. Simbolistica arhetipală a instrumentelor aerofone în literatură artistică studiată

Capitolul II. Conotația și denotația instrumentelor muzicale aerofone în creații concrete

2.1. Instrumentele muzicale aerofone în lirica eminesciană

2.2. Instrumentele muzicale aerofone în creația lui Grigore Vieru

Concluzii

Referințe bibliografice

Anexe

Dezvoltarea interesului durabil pentru lectură, lectura-înțelegerea, utilizarea textelor scrise/textelor multimodale, cultura comunicării, reprezintă o activitate intelectuală, spirituală, de formare-dezvoltare a personalității. Aceste competențe pot fi formate în cadrul *Lecturii publice* în formă de concurs care are drept scop: stimularea dialogului intercultural prin lecturi de calitate, cooperarea tinerilor, promovarea valorilor democratice și a inovațiilor educaționale, implicarea activă și creativă a elevilor și a profesorilor în diverse activități prin parteneriat. Deschiderea transdisciplinară oferă și romanul *Ora 25* de Constantin Virgil Gheorghiu, care poate fi structurat în baza mai multor probe, în dependență de interesele educabilului:

- Concursul oratorilor. Discurs: *Problema pierderii identității și strivirii omenească în romanul „Ora 25” de Constantin Virgil Gheorghiu*.
- Victorina literară-bliț.
- Studiu de caz: *Soluții pentru o problemă din roman*.

- Dramatizare și interpretare.
- Concursul de artizanat: *Crearea unui simbol și comentarea lui.*

Grilele de evaluare a probelor, elaborate de către profesor, punctează activitatea elevilor din echipe și scoate în evidență plus valoarea dobândită.

Metoda dramatizării se bazează pe utilizarea mijloacelor și procedeele artei dramatice. Elevii sunt puși să interpreteze roluri ale unor personaje autentice sau din viața reală, formând competențe transferabile prin care elevul discerne între teorie și practică, între cognitiv și acțional la nivelul competențelor.

Prin **studiul de caz** elevii analizează în grup scenarii reale pe diverse teme. Se discută, se aleg soluții, sunt evidențiate aspectele relevante, precum și implicațiile acestora asupra situației analizate. Se poate lucra frontal, cu grupuri mici de elevi, în perechi.

Tehnologiile informaționale moderne oferă o gamă largă de aplicații, resurse educaționale deschise, medii virtuale de învățare, precum și diferite **instrumente oferite de Web 2.0**, acestea reprezentând un potențial enorm în prestarea educației și construirea cunoașterii. Există foarte multe instrumente și resurse Web 2.0 care pot fi utilizate în sistemul educațional de către profesorul de *Limba și literatura română*, cu scopul de a realiza managementul conținutului învățării în diverse contexte și de a oferi metode inovatoare în procesul de predare-învățare.

Produse multimedia	Instrumente Web 2.0 (aplicații)	Descriere	Adresă electronică
Prezentarea unui proiect	Prezi	Prezentare interactivă în regim online.	prezi.com
Itemi cu alegere multiplă	Kahoot	Este un instrument care poate fi utilizat la orice vârstă, la orice disciplină și care transformă învățarea într-o joacă. Aplicația este disponibilă gratuit online și presupune existența unui calculator care afișează o serie de întrebări cu patru variante de răspuns; elevii se înregistrează utilizând un cod pin furnizat de aplicație prin intermediul profesorului.	kahoot.com
Crearea unui text ilustrat	Storybird	Este o aplicație care permite crearea de povești ilustrate, utilizând resursele disponibile online (diverse reprezentări grafice).	storybird.com
Fotoreportaj Fotoeseu	Animoto	Este utilizat pentru realizarea colajelor foto și video.	animoto.com
Infografice	Piktochart	Este o aplicație ușor de folosit pentru crearea de infografice de calitate. Infograficele sunt reprezentări vizuale ale unor cifre, date, informații, comportamente și evenimente. Ele prezintă conținutul prin combinarea, într-un mod creativ, de cuvinte, numere, imagini, ilustrații, grafică și clipuri video.	create.piktochart.com
Discurs Prezentarea unui proiect	Vocaroo	Permite înregistrarea gratuită a mesajelor audio și salvarea acestora în format MP3 online, sub forma unui link.	vocaroo.com

E-book Cărți electronice din fotografii	Storyjumper	Este o platformă care permite crearea cărților electronice în baza fotografiilor proprii.	storyjumper.com
Cărți electronice cu imagini și text	Storybird	Permite crearea unor cărți digitale cu imagini și text.	storybird.com
E-poster	Thinklink	Este creatorul digital de postere interactive.	thinglink.com
Câmp lexical	Tagul	Cu ajutorul acestuia putem crea o imagine a cuvintelor-cheie a unui text, prezentat într-o formă grafică digitală.	wordart.com
Imagini animate	Powtoon	Prezentare formată din mai multe slide-uri animate. Singurele limitări sunt: limita de timp de 5 minute și logoul PowToon care apare în partea dreaptă jos și la finalul prezentării.	powtoon.com
Careu de cuvinte	Cross	Crearea careurilor de cuvinte.	cross.highcat.org

În urma formării acestor experiențe elevul completează un *Jurnal*, pentru motivarea proprie în aplicarea noilor instrumente de lucru cu textul, imaginea, sunetul etc.:

ce am învățat

ce aplic

ce mai vreau să știu

Aplicarea **manualelor digitale**⁸ la lecțiile de *Limba și literatura română* va fi un pas important în exersarea competențelor TIC, dar și a modului incitant de predare-învățare-evaluare. Manualul nu înlocuiește manualele clasice, ci vine ca un supliment pentru acestea.

⁸ pagina web literaturaromana.md

4. STRATEGIILE ȘI INSTRUMENTARUL DE EVALUARE A REZULTATELOR ÎNVĂȚĂRII

4.1 Evaluarea în procesul învățării

Demersul educațional la *Limba și literatura română*, integrat pe două domenii educaționale: *educația lingvistică (EL)* și *educația literar-artistică (ELA)* și centrat pe formare de competențe în asigurarea unui succes al elevului, va oferi noi strategii de predare-învățare-evaluare. Performanța elevului, obținută etapizat, va impune strategii adecvate de *evaluare/autoevaluare* a **produselor școlare**, a atitudinii și comportamentului manifestat în anumite contexte de școală și viață prin achiziționarea unui **sistem de valori**:

- empatie și deschidere pentru diversitatea lingvistică și culturală, atitudine constructivă și bunăvoință;
- atitudine constructivă și bunăvoință;
- gândire critică și atașament față de valorile naționale și general-umane;
- comportament lingvistic autonom și originalitate;
- discernământ și cultură lingvistică;
- interes axiologic și estetic.

Cadrul diactic va urmări calitatea competențelor și a unităților de competențe, proiectate-învățate-evaluate, după cum urmează:

- Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context european și global;
- Racordarea discursului la diverse situații de comunicare personală și publică;
- Lectura și interpretarea textelor literare și de graniță;
- Producerea textelor scrise de diferit tip și pe suporturi variate;
- Aplicarea normelor limbii române literare (gramaticale, ortografice, punctuaționale și stilistice) în exprimarea orală și scrisă;
- Valorificarea experiențelor lingvistice și de lectură în vederea dezvoltării personale pe parcursul vieții.

Evaluarea școlară este unul dintre factorii de bază ce susțin și asigură calitatea învățării.

În funcție de perspectiva din care este abordată, în pedagogie *evaluarea* are mai multe sensuri, fiind înțeleasă: „ca instrument sau modalitate de reglare a proceselor de predare-învățare; ca judecată de valoare asupra rezultatelor procesului de învățământ prin raportare la obiective; ca mijloc de comunicare a rezultatelor obținute de elevi în activitatea de învățare; ca proces prin care se stabilește dacă sistemul educațional își îndeplinește funcțiile pe care le are; ca activitate prin care sunt colectate, asamblate și interpretate informații despre starea, funcționarea și/sau evoluția viitoare probabilă a unui sistem: elev, profesor, unitate școlară, sistem de învățământ.”⁹

Raportate la acestea, evaluarea este un factor important în derularea unei activități, fiind procesul prin care se delimitează, se obțin și se furnizează informații utile, permițând luarea unor decizii ulterioare. Actul de evaluare presupune trei momente relativ distincte:

⁹ C. Postelnicu, *Fundamente ale didacticii școlare*, Aramis, București, 2000, p. 97-98.

- măsurarea rezultatelor învățării (culegerea de informații);
- apreciere (judecată);
- decizie de ameliorare (scopul evaluării)¹⁰, pe care cadrul didactic le va administra prin diverse strategii de evaluare (feedback, evaluare reciprocă, autoevaluare, fișe de evaluare etc. și *probe scrise, probe practice, probe orale*, etc.)

În contextul formării și dezvoltării competențelor evaluarea educațională se va fundamenta pe următoarele principii, stipulate în *Cadrul de Referință al Curriculumului Național*:

- evaluarea este un proces permanent, o dimensiune esențială a procesului educațional și o practică eficientă în școală;
- evaluarea stimulează învățarea, formarea și dezvoltarea competențelor;
- evaluarea se axează pe necesitatea de a compara pregătirea elevilor în raport de competențele specifice, unitățile de competențe ale disciplinei *Limba și literatura română*;
- evaluarea la *Limba și literatura română* implică utilizarea metodelor variate (tradiționale și moderne);
- evaluarea este un proces reglator, care determină calitatea activităților școlare la disciplină;
- evaluarea trebuie să-i conducă pe elevi spre o autoapreciere corectă și spre o îmbunătățire continuă a competențelor lingvistice și literare.

Din acest motiv, cadrele didactice trebuie să acorde o atenție sporită metodologiei de organizare/realizare a acesteia. În construirea demersului educațional, cadrele didactice vor elabora propriile modele de evaluare, respectând prevederile, sugestiile, modelele din *Referențialul de evaluare a competențelor specifice formate elevilor (2014)*. Evaluarea are scopul de a-l motiva pe elev spre succes, spre autodepășire, ajutându-l să-și aprecieze propriul nivel de evoluție, să identifice și să fie conștient de punctele sale slabe, a-l ajuta să se integreze sociolingvistic în comunitate. Evaluarea se va axa pe sarcini autentice, care valorifică probleme reale, situații cu impact semnificativ pentru elev.

Conform actelor normative se vor proiecta și realiza trei strategii de evaluare: *inițială* (predictivă); *formativă* (continuă); *sumativă* (finală).

Evaluarea inițială (EI)	Evaluarea formativă (EF)	Evaluarea sumativă (ES)
Cu funcția prognostică, este binevenită la început de an școlar/semestru/unitate de învățare, pentru a determina gradul de formare la elevi a preacizitiilor necesare studierii cu succes a noii unități de învățare. Nu are rol de control, iar rezultatele se valorifică în scopul eficientizării procesului ulterior de predare-învățare-evaluare.	Se proiectează și se realizează, de regulă, pe parcursul unităților de învățare. Are ca obiectiv cunoașterea sistematică și continuă a rezultatelor curente și a progresului elevilor. Oferă profesorului posibilitatea intervenției imediate, permite aplicarea în timp optim a unor măsuri corective, care să modifice rezultatele elevilor în sensul dorit.	Cu funcția diagnostică se proiectează și se realizează la finele unui parcurs de învățare semnificativ: semestru, an școlar. Se raportează la unitățile de competențe și unitățile de conținut proiectate pentru semestrul dat, respectiv – la finalitățile stipulate la sfârșitul clasei date.

¹⁰ C. Postelnicu, *Fundamente ale didacticii școlare*, Aramis, București, 2000, p. 97-98.

<p>Poate fi atât instrumentală (pe baza unor instrumente de evaluare elaborate) cât și noninstrumentală.</p>	<p>Se raportează la unitățile de competențe și unitățile de conținut parcurse în perioada vizată.</p> <p>Este instrumentală și se realizează pe bază de produse ale învățării recomandate.</p> <p>Evaluarea formativă trebuie să asigure pregătirea elevilor pentru evaluarea sumativă, la finele parcursului de învățare.</p>	<p>Este instrumentală și se realizează pe bază de produse școlare recomandate, prin conceperea unor subiecte care să acopere întreaga arie tematică abordată.</p>
<p>Se realizează:</p> <ul style="list-style-type: none"> * în clasele nou formate sau la diferite trepte de școlaritate (clasa a X-a, clasa a XII-a), în cazul simulării examenului de BAC; * cu funcție de control, la discreția administrației și a cadrului didactic; * la începutul anului școlar, în primele două săptămâni de studiu; * prin aprecierea cu <i>punctaj, note, care nu se pun în catalog</i>. 	<p>Se realizează:</p> <ul style="list-style-type: none"> * pe parcursul unităților de învățare cu valoare formativă; * în bază de produse, fiind <i>evaluată și notată</i> pe parcursul unității de învățare; * fără a fi scrisă separat, doar în cadrul conținuturilor explorate la lecție. 	<p>Se realizează:</p> <ul style="list-style-type: none"> * la finele unui parcurs de învățare semnificativ (unitate de învățare, semestru, an școlar, ciclul de învățământ); * cu ajutorul instrumentelor de evaluare (<i>probe scrise, probe practice, probe orale</i>); * în baza testelor, baremelor de corectare și apreciere, grilelor de evaluare etc.: * prin specificarea concretă a tipului și a formei de evaluare (de ex. Evaluare sumativă scrisă. Dictare/Text argumentativ. Evaluare sumativă orală. Proiect de grup/Dezbateri literară); * prin aprecierea cu <i>note</i>, plasându-se în catalogul școlar.

Evaluarea competențelor comunicative/literare/lectorale se va realiza pe principiile:

- centrării evaluării pe personalitatea elevului: finalitățile EL/ELA – competențele formate în bază de obiective, și nu conținuturile educaționale (materile de studiu) – vor constitui obiectul evaluării;
- corelării demersului științific, comunicativ, literar și lectoral al EL/ELA;
- întemeierii evaluării pe principiile comunicării, literaturii și artei, receptării literar-artistice și educației literar-artistice;
- integralizării maxime a funcțiilor evaluării de către fiecare acțiune de evaluare;
- combinării metodologiilor tradiționale de evaluare cu cele moderne;
- selectării-combinării metodologiilor de evaluare în funcție de obiectivele evaluării și situația educativă concretă;
- eliminării din acțiunile de evaluare a sancțiunilor, frustrării, stresului, umilinței etc. elevilor.

Metodologia evaluării competențelor comunicative/literare/lectorale include: forme, metode, procedee, instrumente de evaluare specifice.

Evaluarea *cunoștințelor* se efectuează prin activități cu caracter reproductiv, care constau, de regulă, în descrierea, povestirea rezumativă a caracteristicilor fenomenelor lingvistice/comunicative/literare/lectorale, a noțiunilor și categoriilor, a valorilor imanente ale textului, etc. Evaluarea cunoștințelor va avea în vedere parametrii: *volumul, profunzimea, calitatea* (valoarea).

Capacitățile comunicative/literare/lectorale prezintă achiziții ale elevului și sunt desemnate de verbele *a ști să faci, a fi în stare să..., a putea să..., a fi capabil să...* . Prezența competențelor formate este atestată indirect, prin tipuri variate de activități comunicative-literare, orientate asupra unui obiect (fenomen lingvistic/comunicativ/literar/lectoral) din conținuturile educaționale.

Parametrii aplicați la evaluarea capacităților: *amplerea, trăinicia, extrapolarea* (extinderea competențelor în situații noi, nestandard).

Atitudinile elevilor (emoții, sentimente și stări afective; motivații și interese; dorințe; acte de voință; opinii și aprecieri; convingeri, viziuni și concepții) nu sunt măsurabile metrologic, deoarece sunt unice prin conotația individuală pe care le-o imprimă personalitatea elevului. De aceea evaluarea lor se va face pe criteriile *prezență/absență, intensitate, profunzime, complexitate, durabilitate, valoare, multitudine, frecvență, consecutivitate și continuitate*, etc.

Evaluarea manifestărilor atitudinale va fi circumscrisă obiectivelor și standardelor EL/ELA.

Evaluarea competențelor elevilor se va efectua aplicând *metode generale* de evaluare școlară și *metode specifice* EL/ELA. Dar și în cazul antrenării metodelor generale de evaluare școlară acestea vor fi aplicate conform principiilor EL/ELA și pe conținuturile specifice acestora.

Forme și instrumente de evaluare. Sunt recomandabile trei forme de evaluare: *orală, scrisă și practică*. Dar, de la caz la caz, profesorul poate aplica și forme grafice (tabele, grafice) și iconice (executarea ilustrațiilor plastice la operă) de evaluare. *Observarea și aprecierea verbală, chestionarea orală* (curentă și finală), *lucrările scrise* (curente sau extemporale, trimestriale, de sinteză), *testele docimologice* (standardizate, pentru evaluarea sumativă, și alcătuite de profesor, pentru evaluarea formativă), verificarea prin *lucrări practice, examenele, scările de apreciere* – vor fi aplicate diferențiat, în funcție de tipul și scopul evaluării, de tipul obiectivelor/standardelor în raport cu care se efectuează evaluarea, precum și în funcție de conținuturile educaționale abordate.

Evaluarea elevilor la EL/ELA presupune:

- trecerea de la evaluarea obiectivelor pedagogice la evaluarea competențelor școlare specifice disciplinei: comunicative, literare/lectorale, de scriere etc.;
- integrarea activităților de evaluare formativă în procesul de formare-dezvoltare a competențelor comunicative, literare/lectorale, de scriere etc.;
- implicarea elevului, prin activități de autoformare și autoevaluare, în acțiunea de formare – dezvoltare și achiziționare a unui sistem structurat de competențe funcționale de bază, specifice EL/ELA;
- responsabilizarea cadrului didactic pentru atingerea nivelului necesar de competențe comunicative, literare/lectorale, de scriere, proiectate de Curriculum și pentru asigurarea calității rezultatelor finale ale învățării limbii și literaturii române.

Schimbările de accent survenite în domeniul evaluării sunt condiționate de necesitatea eficientizării, prin acțiuni de evaluare formativă, a procesului de predare-învățare a limbii și literaturii române, centrării actului evaluativ pe nevoile de formare ale elevului prin educația lingvistică și literară. Ele au în vedere axarea evaluării pe un ansamblu structurat de competențe, ca finalități de bază ale educației lingvistice și literare, ajustarea/adecvarea obiectului evaluării la principiile, scopurile și domeniile EL/ELA, proiectarea și realizarea acțiunii de evaluare în conformitate cu cerințele învățământului formativ, ale instruirii și evaluării autentice.

În acest context, proiectarea evaluării rezultatelor școlare la *Limba și literatura română* în clasele liceale va respecta principiile integralizării și interdisciplinarității celor două domenii educaționale – *educația lingvistică și educația literară*, va avea în vedere principiile specifice ale evaluării EL/ELA, precum și cerințele instruirii și evaluării autentice, care se referă la următoarele:

- evaluarea trebuie să fie axată pe manifestarea funcțională a competențelor școlare;
- evaluarea nu trebuie să includă decât sarcini contextualizate, semnificative pentru elevi;
- sarcina de evaluare și cerințele față de ea (criteriile de evaluare) trebuie anunțate elevilor înaintea situației de evaluare;
- corectarea nu ține cont decât de erorile importante din punctul de vedere al construirii competențelor etc.

Lecția de analiză a evaluării poate fi realizată în termen de 5 lecții după data evaluării propriu-zise, dar poate fi desfășurată și la lecția următoare sau concomitent cu grila de evaluare a produselor orale. Acest tip de lecție trebuie să se regăsească în caietul de studiu al elevului sau, nemijlocit, în caietul de evaluare al elevului, cu indicarea concretă a datei și a temei. În dependență de specificul evaluării (dictare, test cu itemi, eseu), se vor structura exercițiile de lucru asupra greșelilor. Un interes sporit se va acorda lucrului de explicare a ortogramelor, a punctogramelor. La necesitate, se vor reactualiza nuclele tematice sudiate (morfologie, sintaxă), insistându-se asupra aspectelor-problemă. Se recomandă aplicarea unor tehnici de lucru în perechi sau în grupuri mici, încurajând elevii să se autoevalueze și să se evalueze reciproc.

Proiectarea activităților de evaluare se va realiza deci concomitent cu proiectarea predării-învățării și în deplină concordanță cu aceasta, iar proba de evaluare a unei secvențe de învățare se va axa pe verificarea cunoștințelor și competențelor de bază, fundamentale, pe elementele de esență ale învățării, pe ceea ce este absolut necesar să cunoască și să poată realiza elevii, pentru a fi în stare să-și continue studiile la un alt nivel sau să facă față cerințelor vieții.

Pentru a nu pierde din vedere finalitățile educaționale/competențele necesare de format-evaluat pe parcursul perioade de învățare, profesorul își poate autoevalua activitatea de predare-învățare-evaluare, răspunzând la următoarele întrebări:

- Care este obiectivul-cadru și ce obiective de referință derivă din acesta, pe care trebuie să le urmăresc neapărat în activitatea de predare-învățare-evaluare?
- Ce competențe trebuie să formeze elevilor, pentru a atinge acest obiectiv?
- Ce produs final trebuie să realizeze elevii, pentru a demonstra că stăpânesc această competență?

- La ce nivel de performanță (minim, mediu sau superior) poate fi realizat acest produs?
- Prin ce metode și cu ce instrumente voi evalua acest produs?
- La ce referențial de evaluare (criterii, indicatori, descriptori de performanță) voi raporta produsul realizat de elevi?
- Cum voi folosi datele obținute din evaluare pentru a perfecționa activitatea de predare-învățare?

Caracterul flexibil al metodelor și tehnicilor de evaluare, formarea/dezvoltarea centrică a competențelor (de la o treaptă și/sau de la o clasă, etapă la alta) la *Limba și literatura română* face posibilă utilizarea unui instrumentar evaluativ divers.

Astfel, în procesul educațional la *Limba și literatura română* în liceu se vor regăsi următoarele metode și tehnici de evaluare ale probelor sumative:

Evaluarea scrisă: *test complex, textul argumentativ, portretul literar, compoziția-caracterizare de personaj, eseul/eseul de sinteză, compoziția-paralelă, compoziția-analiză literară a unei opere de referință, textul funcțional, cronica de film, recenzia de teatru, reportajul, dictare, comentariu literar, teze semestriale etc.*

Evaluarea orală: *discurs, alocuțiune, prezentare orală multimodală (a diferitor produse), dezbateri literare etc.*

Evaluarea practică: *proiect individual/de grup, portofoliul, power point/prezi/video/colaje/tabel conceptual/grafic, jurnal de lectură, flyer/pliant informativ, suporturi, revistă, buletin de știri, spot publicitar video, sondaj de opinie, chestionar, cartea digitală, fotoreportajul, fotoeseul etc.*

În acest scop, măsurarea rezultatelor școlare se va face prin instrumente valide, cunoscute, ce pot oferi un feedback pedagogic relevant și operativ. La fel, aprecierea rezultatelor trebuie făcută pe baza unor criterii unice, transparente, cunoscute anterior de către subiecții evaluați, în maniera lucrului la clasă, sau propuse simultan cu metoda/tehnica: repere; parametri; cerințe; bareme de corectare; descriptori de performanță etc.

Paralel cu formele tradiționale, vor fi utilizate și metodele/tehnicile alternative de evaluare: investigația, proiectul, harta conceptuală, portofoliul, cercetarea împărtășită, jurnalul reflexiv, care reclamă un potențial formativ sporit și stimulează spiritul creativ al cititorului, vorbitorului și scriptorului.

Dacă profesorul își propune să realizeze o evaluare orală individuală a elevilor, prin discursuri sau interviuri, ar putea extinde evaluarea la 2 ore consecutive, dacă numărul elevilor, înmulțit la timpul acordat fiecăruia, depășește limitele orei academice. Precizăm că evaluarea orală individuală a elevilor necesită o abordare complexă și se va face prin aplicarea unei grile complexe, în care se va aplica un criteriu eliminator. Inițial, profesorul trebuie să elaboreze:

- Obiectivele de evaluare;
- Sarcina (în formulă algoritmică);
- Grila de evaluare (cu detalierea indicatorilor de performanță).

Prin intermediul acestor probe sumative se vor evalua elementele *culturii comunicării* și elementele *culturii lecturii*.

Recomandări privind proiectarea evaluărilor la disciplina *Limba și literatura română*

nă în clasele a X-a – a XII-a

Tabelul de mai jos are caracter orientativ. Cadrul didactic poate să-și personalizeze demersul în funcție de necesitățile clasei, abordând cu o manieră individuală elevii.

Limba și literatura română							
Treapta liceală	Nr. de ore pe săptămână real/umanist	Nr de unități de învățare		Numărul de evaluări pe parcursul unei unități de învățare			
		real	umanist	evaluare inițială	evaluare sumativă scrisă	evaluare sumativă orală	evaluare sumativă complexă (practică)
XI	4/5	6/7	7/8	1*	3	2	1
XI	4/5	6/7	7/8	1*	3	2	1
XII	4/5	6/7	7/8	1*	3	2	1

* Evaluarea inițială se va administra, opțional, **o singură dată** pe an, la început de an școlar/semestru/unitate de învățare, pentru a determina gradul de formare la elevi a preachizițiilor necesare studierii cu succes a noii unități de învățare.

4.2. Produse recomandate și criterii de evaluare

Competența specifică 1:

- Profilul de vorbitor cult al limbii române.

Criterii de evaluare:

1. Vorbesc și ascult cu încredere.
2. Știu când să iau cuvântul și construiesc sens pe ceea ce spune celălalt: elevul, colegul.
3. Folosesc un limbaj adecvat situațiilor de comunicare.
4. Mă fac auzit și înțeleș.
5. Îmi păstrez interesul în cadrul dialogului.
6. Mediez și rezolv conflicte prin comunicare.
7. Modific și adaptez idei în timpul dialogului.
8. Transmit prin limbaj verbal, nonverbal și paraverbal sensuri, stări, sentimente.
9. Argumentez și conving; ofer instrucțiuni.
10. Explorez și pun întrebări; sugerez noi piste de discuție.

- Profilul de ascultător inteligent al limbii române.

Criterii de evaluare:

1. Nu întrerup vorbitorul până ce nu și-a încheiat ideea.
2. Sunt atent la spusele interlocutorului.
3. Urmăresc ideile principale ale mesajului rostit.
4. Analizez atent ceea ce spune interlocutorul.
5. Fac legături cu ceea ce știi despre tema pusă în discuție.
6. Folosesc mijloace nonverbale potrivite: contact vizual, aprobări, zâmbet, mimică

agreabilă, de încurajare pentru continuarea discursului.

7. Folosesc mijloace verbale pentru a arăta că am înțeles sau că am nevoie de explicații suplimentare: formularea de întrebări, sintetizarea ideilor celuilalt la finalul prezentării.
8. Sunt critic: îmi exprim opinia, de o manieră civilizată, politicoasă, care să nu lezeze interlocutorul.

Competența specifică 2:

Printre instrumentele pe care le poate folosi profesorul pentru evaluarea comunicării orale, sunt¹¹:

- înregistrări ale secvențelor de comunicare orală;
- fișe de evaluare (grile de evaluare a lecturii orale, a participării la o dezbatere, a construirii unui dialog, a unui monolog etc.);
- fișe de autoevaluare (îi ajută pe elevi să-și identifice punctele tari și pe cele slabe);
- realizarea profilului de vorbitor/ascultător al fiecărui elev din clasă;
- (pentru profesor) evaluarea globală a organizării activităților de comunicare orală.

Parametrii Fișei de control și evaluare a discursului [după Sâmișăian F.]

1. Conținutul discursului oral

- adecvarea la tema expunerii, dialogului;
- relevanța intervențiilor;
- claritatea ideilor, înălțuirea lor logică etc.

2. Componenta verbală

- Dimensiunea lingvistică: utilizarea corectă a achizițiilor lingvistice
- Dimensiunea textuală: cunoașterea și utilizarea regulilor și procedeele care asigură organizarea generală a unui text (legătura între fraze, coerența între părți); structuri textuale (narativă, descriptivă, argumentativă și explicativă)
- Dimensiunea discursivă: cunoașterea și aplicarea regulilor și procedeele de folosire a limbii în context (registrele limbii, norme de interacțiune verbală, adaptarea la parametrii situației de comunicare etc.)

3. Componenta nonverbală

- elemente chinestezice: privirea, atitudini corporale, mișcări, gesturi, expresia feței;
- poziția locutorilor: modul de ocupare a locurilor, spațiul personal, distanțele;
- aspectul exterior;
- modul de amenajare a spațiului și a documentelor prezentate.

4. Componenta paraverbală

- vocea: calitate, melodie, debit, inflexiuni, intonație, pauze, respirație

Produsul: Fișă de autoevaluare. Cum comunic oral? [după Sâmișăian F.]

1. Pot să înțeleg esențialul dintr-un mesaj ascultat fără dificultate/cu dificultate...
2. Obişnuiesc/Nu obişnuiesc să pun întrebări pentru a-mi clarifica lucrurile pe care nu le-am înțeles dintr-un mesaj transmis oral...
3. Notitele pe care mi le iau în clasă mă ajută/nu mă ajută atunci când mă pregătesc

¹¹ SĂMIȘĂIAN, F., O didactică a limbii și literaturii române. Provocări actuale pentru profesor și elev. București: Art, 2014.

- singur acasă...
4. Citesc cu voce tare corect și nuanțat...
 5. Înțeleg/nu înțeleg cu ușurință ceea ce citesc cu voce tare...
 6. Mă exprim cu ușurință/cu dificultate oricând/în funcție de temă/situația de comunicare...
 7. Cea mai bună prestație a mea de comunicare orală a fost, în acest semestru, în cadrul activității..., pentru că...
 8. Cea mai puțin reușită prestație a mea în acest semestru a fost în cadrul activității..., pentru că...
 9. Cred că punctele mele tari sunt...
 10. Cred că punctele pe care pot să le îmbunătățesc sunt...
 11. Îmi propun, pentru semestrul viitor, să...

Produsul: Fișă de autoevaluare pentru profesor [după Sâmișăian F.]

1. Ați creat și încurajat situațiile în care elevii să se exprime oral în diverse scopuri?
 - conversație
 - interviu
 - monolog expozitiv/demonstrativ
 - dezbateri
 - raportări
 - formulare de întrebări
 - anunțuri
 - povestiri
 - jocuri de rol
 - lectură orală
 - formulare de răspunsuri
 - rezolvare de probleme
2. Ați creat situații în care elevii să comunice oral prin diverse tipuri de interacțiune?
 - în perechi
 - în grupuri mici sau mari
 - singur în fața clasei
3. Le-ați oferit elevilor șansa de a interacționa formal și informal cu grupuri variate de audiență?
 - prieteni
 - colegi
 - copii de alte vârste
 - părinți
 - profesori
 - membri ai comunității
4. Aveți în vedere toate aspectele comunicării orale?

- practicarea ascultării active
 - corectitudinea exprimării orale
 - exersarea unor tipuri textuale diverse (narațiuni, descriere, dialog etc.)
 - adecvarea exprimării la situația dată
 - comunicarea nonverbală și paraverbală
 - atitudini comunicative (asertivitate, toleranță, fairplay etc.)
5. Ați structurat constant activitatea de comunicare orală prin următoarele etape?
- contextualizare
 - activitățile propriu-zise
 - reflecție asupra activității
6. Ați ales temele pentru activitățile de comunicare orală având în vedere următoarele aspecte?
- interesul elevilor
 - posibilitatea de abordare inter/transdisciplinară
7. Ați folosit metode de simulare pentru a extinde limbajul și modul de a gândi ale elevilor?
- dramatizare
 - joc de rol
 - mimă
8. Ați pus elevii în situația de a folosi diverse tipuri de discurs oral?
- monolog informativ
 - monolog argumentativ
 - dialog formal
 - dialog informal
 - rezumat oral
 - descriere orală
 - relatarea unor experiențe personale
 - exprimarea opiniei
9. Ați încurajat procesul de comunicare al elevilor?
- prin ghidarea și încurajarea elevilor pentru a găsi singuri răspunsuri la întrebări;
 - prin propunerea unor situații diverse de folosire a registrelor limbii;
 - prin practicarea regulilor unei comunicări civilizate (negociere, respectarea opiniilor celorlalți, ascultare activă);
 - prin transparența aspectelor evaluate în comunicarea orală a elevilor;
 - prin autoevaluare (în vederea sesizării punctelor tari și a celor care pot fi îmbunătățite).
10. Care dintre următoarele aspecte credeți că indică o bună implicare a profesorului pentru dezvoltarea competențelor de comunicare transferabile în situații noi de co-

municare?

Aspecte evaluate:

- Elevii sunt stimulați să-și asume responsabilitatea pentru propria învățare?
- Elevii sunt încurajați să vorbească între ei în cadrul activităților de grup?
- Rolul profesorului este de facilitator al învățării?
- Sunt ajutați elevii să înțeleagă noi concepte și noi folosiri ale limbajului?
- Acordați atenție ascultării fiecărui elev?
- Acceptați întrebările și comentariile elevilor?
- Sunt elevii încurajați să investigheze și să raporteze ce au descoperit?
- Asigurați ocazii pe parcursul anului școlar pentru prezentări formale, orale, în clasă sau în afara ei?
- Folosiți instrumente și metode diverse de evaluare a competenței de comunicare orală?

11. Ați folosit instrumente și metode variate de evaluare?

- înregistrări
- fișe de evaluare
- profilul fiecărui elev
- profilul clasei

Competența specifică 3:

Competența a treia solicită, pe lângă interpretarea propriu-zisă a textelor, demonstrarea atașamentului și gândirii critice în raport cu valențele artistice ale operei literare. Or, o atare abordare didactică presupune o extindere nu doar a ariei interpretative a textelor de valoare, ci și cea a sistematizării cunoștințelor și abilităților elevilor necesare devenirii lor ca cititori avizați.

Evaluări complexe. Produse ale lecturii cu sarcini de lucru pe nivele de performanță manifestată

- Item 1 – pentru nota 5-6;
- Item 2 – pentru nota 7-8;
- Item 3 – pentru nota 9-10.

Unitatea de conținut: *Nuvela.*

Autor de referință: *Mihai Eminescu.*

Text reprezentativ: *Nuvela „Sărmanul Dionis”.*

Elevul va fi capabil:

- să disocieze ideile unui text literar;
- să comenteze texte reprezentative ale autorilor consacrați;
- să identifice locuri comune (personaje) în două-trei texte din același curent literar;
- să construiască argumente valabile în raport cu sarcinile de lucru;
- să prezinte sintetic elemente de text (motive);
- să facă transfer la propriul sistem de valori.

Enunțuri-itemi:

1. Comentează, în 8-10 rânduri, citatul final din nuvela **Sărmanul Dionis**, în raport

- cu ideile principale, enunțate în incipitul nuvelei.
2. Comentează, în 5 enunțuri, motivul principal al nuvelei: **cartea – condiție primordială a cunoașterii/autocunoașterii**.
 3. Întocmește o listă de texte studiate în care să fie prezent **motivul visului**, realizând apoi, în 2 pagini, un eseu nestructurat cu tema: **Visul – o lume senină pentru mine, tânărlul de azi**.

Unitatea de conținut: *Realismul*.

Autor de referință: *Marin Preda*.

Text reprezentativ: *Romanul „Moromeții”*.

Elevul va fi capabil:

- să explice resursele stilistice ale vocabularului din perspectiva curentului literar;
- să determine particularitățile de stil ale textului artistic;
- să identifice/comenteze locuri comune în creația a doi autori ce aparțin aceluiași curent literar;
- să construiască argumente valabile în raport cu sarcinile de lucru;
- să utilizeze motivat, în textele elaborate, citate;
- să elaboreze compoziții literare (compunerea de caracterizare a personajului, paralela, eseul).

Enunțuri-itemi:

1. Realizează, în 10-12 rânduri, o caracterizare a personajului **Ilie Moromete** din perspectiva modelului uman pe care îl reprezintă.
2. Compară, în 5-6 enunțuri, particularitățile de stil ale lui Marin Preda și Liviu Rebreanu, angajând mărci stilistice ale curentului literar din care fac parte.
3. Raportează la operele studiate afirmația blagiană **Veșnicia s-a născut la sat**, elaborând un eseu de o pagină cu tema: **Satul – un univers al valorilor în perpetuă schimbare**.

Unitatea de conținut: *Elemente specifice ale imaginarului artistic al personalității literare*

Autor de referință: *George Meniuc*.

Texte reprezentative din creația scriitorului.

Elevul va fi capabil:

- să comenteze valoarea stilistică a elementelor unui text literar;
- să disocieze ideile unui text literar;
- să comenteze, din perspectiva propriilor așteptări, valențele unui text literar;
- să analizeze texte din creația aceluiași scriitor, evidențiind mesajul comun;
- să elaboreze compoziții literare (comentariul de text, sinteza);
- să-și argumenteze opiniile referitoare la sistemul etic și estetic al operelor;
- să facă transfer la propriul sistem de valori.

Enunțuri-itemi:

1. Comentează, în 3-5 enunțuri, semnificația alegorică a **delfinului** în creația lui George Meniuc, în raport cu (la alegere):

- ideea de posibilitate nelimitată a comunicării;
 - laitmotivul: **delfinul ține ochii deschiși, vrea să-l înțeleagă lumea.**
2. Interpretează, în 8-10 rânduri, semnificația spirituală a unor tradiții ale neamului, prezentate artistic în nuvela **Caloianul**.
 3. Descifrează, în baza eseisticii lui George Meniuc (**Marea Neagră, Masa de scris, Cheile artei**), conceptul autorului despre artă și creator, formulând 5 teze, pe care să le dezvolți într-o compunere de sinteză cu tema: **Creatorul de opere – un demiurg al vieții umane** (volum 2 pagini, în baza a două opere diferite).

Unitatea de conținut: *Elemente specifice ale imaginarului artistic al personalității literare*

Autor de referință: *Ion Druță.*

Texte reprezentative din creația scriitorului.

Elevul va fi capabil:

- să comenteze resursele stilistice ale lexicului unui text literar;
- să demonstreze semnificația și expresivitatea elementelor textului;
- să prezinte sintetic particularitățile creației unui scriitor studiat în raport cu perioada pe care o reprezintă;
- să compare texte din creația aceluiași scriitor, evidențiind similitudini și deosebiri;
- să comenteze, din perspectiva propriilor așteptări, valențele unui text epic sau dramatic;
- să elaboreze compoziții literare (sinteza, eseul);
- să facă transfer la propriul sistem de valori.

Enunțuri-itemi:

1. Comentează 4-5 motive druțiene ce se relevă ideea de **frumos și sfânt**, cu referire la textele studiate (într-un text coerent de 10-12 rânduri).
2. Formulează 5 argumente, cu exemple, despre rolul oralității stilului în comunicarea mesajului operelor druțiene.
3. Realizează, în limita a 2 pagini, o caracterizare a personajului druțian, expresie a tipului uman ce promovează valorile etice, într-o compunere de sinteză cu tema: **Valențele orizontului sufletesc al personajelor druțiene** (angajând două personaje din două opere diferite).

Alte metode recomandate

Unitatea de conținut: *Modernismul și manifestări ale postmodernismului.*

Subiectul: *Literatura secolului XX: crez și aspirație.*

Elevul va fi capabil:

- să stabilească trăsăturile specifice ale operei basarabene;
- să decodeze texte reprezentative ale autorilor consacrați;
- să demonstreze coerent semnificația și expresivitatea elementelor textului;
- să integreze operele analizate în circuitul de valori naționale și universale;
- să-și argumenteze opiniile referitoare la sistemul etic și estetic al operelor;
- să facă transfer la propriul sistem de valori;

- să colaboreze în echipă și să contribuie la realizarea unui produs intelectual.

Sarcină de lucru: Pornind de la afirmația lui Grigore Vieru: *Dragostea este una din formele dreptății. Poate chiar dreptatea însăși.*, demonstrează, prin **studiu de caz**, faptul că **artistul cuvântului luptă pentru dreptate prin iubire.**

Timp afectat: 2 săptămâni de lucru; 2 ore de prezentare; 1 oră de sinteză

Condiții de realizare: Clasa este repartizată în 5 grupuri de lucru. Fiecare grup investighează creația unui autor din eventuala listă: *Ion Druță, Grigore Vieru, George Meniuc, Nicolae Esinencu, Liviu Damian, Ion Hadârcă, Arcadie Suceveanu, Nicolae Dabija*; conform algoritmului:

- Investighează bibliografia autorului cercetat și încadrează-l în contextul social-istoric;
- Selectează 3-4 opere reprezentative din creația autorului;
- Lecturează textele, completând agenda cu notițe paralele;
- Identifică 5 motive flotante, cu selectarea exemplurilor;
- Formulează, în 7-8 idei, mesajul comun pentru textele analizate;
- Analizează, sub forma unui tabel, specificul de stil și limbaj;
- Cercetează 3-5 surse ale criticii literare, angajând opinii adecvate;
- Formulează, în limita unei pagini, concluziile și opiniile proprii.

Grilă de evaluare:

1. Selectarea operelor reprezentative	1 punct
2. Identificarea motivelor-cheie	2 puncte
3. Comentarea mesajului operei	2 puncte
4. Explicarea specificului de stil și limbaj	2 puncte
5. Formularea concluziilor	2 puncte
6. Motivarea judecăților de valoare prin trimiteri la critica literară	2 puncte
7. Originalitatea și persuasiunea interpretării	2 puncte
8. Organizarea prezentării (utilizarea mijloacelor plastice, tehnice)	2 puncte

Atelier dramatic

Produs: *Spectacol/minispectacol*

Pentru redimensionarea procesului de lectură și interpretare a unui literar este indicat a schimba accentele în abordarea metodică. Montarea/punerea în scenă a unui text, în condițiile și circumstanțele școlare, conectează un cumul de abilități ce se înscriu perfect în interdisciplinaritate. Această perspectivă de abordare a textului artistic solicită formatul *atelierului dramatic*, iar rezultatul este prezentarea proiectului - spectacolul. De menționat că el va conține toate atributele unei montări: de la afiș până la cronică teatrală.

Propunem algoritmul acțional al acestui produs educațional complex:

- lectura comentată a textului literar selectat;
- formarea grupului regizoral; (distribuirea funcțiilor: regizor, scenarist, actori, scenograf, regizor de sunete, costume etc.);
- activități de monitorizare a procesului de montare: explicarea fiecărui segment

ațional;

- dezvoltarea, în cadrul pregătirii, a specificului activității actorilor (elemente oratorice, limbajul verbal, nonverbal, paraverbal);
- selectarea coloanei sonore, a decorului, a costumelor, a machiajului, adecvate subiectului, personajelor, conflictului, perioadei istorice etc.
- actualizarea elementelor componente ale afișului, ale cronicii teatrale;

Prezentarea spectacolului/fragmentului va conține toate atributele unei premiere: scenaristul va prezenta subiectul, regizorul va argumenta conceptul, semiotica unor mișcări/modificări în textul inițial, fiecare actant va prezenta specificul activităților sale în procesul de montare (în esență, lectură, analiză și interpretare a textului literar).

Unitatea de conținut: *Realismul.*

Subiect: *Omul în confruntare cu norme, canoane, tradiții, reflectate în nuvelele lui Ioan Slavici.*

Elevul va fi capabil:

- să identifice scene reprezentative din nuvelele autorului;
- să recepteze adecvat mesajul acestora;
- să stabilească rolul și specificul elementelor textului: personaje, limbaj, decor;
- să regizeze o secvență literară;
- să transmită mesajul prin jocul de rol;
- să facă transfer la propriul sistem de valori.

Sarcină de lucru: Prezențați **un spectacol** de 5-10 minute, în proprie regie, în baza unei nuvele de Ioan Slavici, în care să reprezentați **omul în luptă cu prejudecățile etice interumane.**

Timp afectat: 2 săptămâni de lucru; 2 ore de prezentare

Surse: Nuvelele: *Moara cu noroc; Gura satului etc.*

Algoritm de lucru:

- Selectează din nuvelă 4-5 scene reprezentative;
- Analizează, cu selectarea a câte 3 exemple, specificul de limbaj, de vestimentație și decor;
- Formulează conceptul regizoral;
- Intitulează spectacolul;
- Regizează propriul scenariu;
- Repartizează rolurile;
- Construiește decorul;
- Repetă jocul.

Grilă de evaluare:

1. Selectarea scenelor reprezentative	2 puncte
2. Formularea conceptului regizoral; adecvarea titlului	4 puncte
3. Stabilirea specificului artistic	2 puncte
4. Elaborarea scenariului propriu	4 puncte
5. Calitatea jocului de rol: utilizarea limbajului verbal, nonverbal, aplicarea regimului intonațional adecvat	6 puncte

Unitatea de conținut: *Genul liric.*

Subiectul: *Motivul dorului în creația lui Grigore Vieru și Dumitru Matcovschi*

Elevii vor fi capabili:

- să stabilească trăsăturile specifice ale operei scriitorilor, fixându-le într-o ierarhie;
- să comenteze câte 5 texte reprezentative ale autorilor vizați;
- să demonstreze semnificația motivului principal **dorul** în relație cu motivele subordonate;
- să identifice locuri comune în creația autorilor, reprezentând grafic simbolurile dominante;
- să identifice câteva valori etice și estetice, configurându-le într-un sistem și reprezentându-le grafic;
- să facă transfer la propriul sistem de valori.

Sarcină de lucru: Având ca motto afirmația poetului Dumitru Matcovschi **Toate sunt pe lume dor...**, elaborează **un poster** ce ar reprezenta motivul dorului în lirica lui Grigore Vieru și cea a lui Dumitru Matcovschi.

Timp afectat: 2 săptămâni de lucru; 2 ore de prezentare

Condiții de realizare: Elevii lucrează în perechi, conform unui algoritm.

Algoritm de lucru:

- Selectează din creația fiecărui autor câte 5 texte ce conțin motivul dorului;
- Descifrează câte 2 figuri de stil semnificative din fiecare text;
- Determină 2-3 simboluri comune pentru autorii studiați;
- Formulează 3 concluzii cu referire la mesajul transmis de aceste simboluri;
- Elaborează schema viitorului poster, alegând imagini iconice și versuri adecvate;
- Prezintă posterul în formatul A1/A2, utilizând culori, ilustrații, material decorativ;

Grilă de evaluare:

1. Selectarea operelor reprezentative	2 puncte
2. Descifrarea figurilor de stil	4 puncte
3. Determinarea simbolurilor comune	2 puncte
4. Formularea mesajului	4 puncte
5. Realizarea posterului: sugestivitate, corectitudine, originalitate, aspect	10 puncte
6. Prezentarea produsului	2 puncte

În calitate de produse educaționale ce vin să redimensioneze procesul de lectură și interpretare a textului literar și de graniță vom mai recomanda conferințele științifico-literare, activitățile extracurriculare și extrașcolare (vizita caselor - muzeu, producerea în calitate de ghid, prezentator, moderator, într-un cuvânt, vorbitor cult al limbii române literare și interpret al literaturii.

Competența specifică 4:

Evaluarea, în cazul CS 4, se va axa pe următoarele principii:

- Fidelitate. Se referă la trei aspecte: împrejurările în care se aplică, modalitatea de

marcare, uniformitatea evaluării.

- Validitate. Delimităm validitatea de conținut, care exprimă raportul dintre obiectivul curricular și cel de evaluare prin conținutul exprimat în itemii propuși. Validitatea de aspect ține de relevanța probei pentru elevi și de importanța ei.
- Obiectivitate;
- Aplicabilitate/fezabilitate.

Evaluarea va urmări, în același timp, cunoștințe, deprinderi, atitudini și valori abordate. Astfel, pentru evaluarea CS 4, având în vedere etapele procesului de scriere și structurile specifice, pentru a comunica idei și informații sau pentru a relata experiențe trăite sau imaginate, se va evalua:

- tratarea temei, cunoașterea etapelor procesului de scriere (conținuturi);
- aplicarea cunoștințelor în procesul de scriere (deprinderi);
- calitatea scrierii, aspectul valoric (preocuparea pentru o scriere de calitate – atitudini, valori).

În evaluarea nivelului de dezvoltare a CS și a UC de comunicare scrisă se recomandă îmbinarea metodelor tradiționale de evaluare cu cele ale evaluării formative, prin utilizarea unor tehnici și metode moderne care vizează atât procesul, cât și produsul învățării (de exemplu: autoevaluarea, interevaluarea, posterul, afișul, portofoliul, proiectul, studiul de caz etc.).

Progresia produselor:

Clasa a X-a	Clasa a XI-a	Clasa a XII-a
Comentariul unui text liric. Comentariul unui fragment de text. Compoziția de caracterizare a personajului literar. Textul argumentativ. Pagina de jurnal. Proiectul. Textul funcțional.	Portretul literar. Compoziția-caracterizare de personaj. Eseul. Textul funcțional. Articolul în presa scrisă și online. Jurnalul. Scenariul.	Eseul de sinteză. Compoziția-paralelă. Compoziția-analiză literară a unei opere de referință. Textul funcțional. Cronica de film. Recenzia de teatru. Reportajul în presa scrisă și online.

Criterii de evaluare a produselor:

Produsul	Criterii de evaluare
Textul argumentativ	I. Conținutul textului scris: 1. Formularea clară și originală a opiniei. 2. Argumentarea opiniei, aducând trei argumente dezvoltate plenar. 3. Elocvența și comentarea originală a trei exemple. 4. Succesiunea logică și coerența vizibilă și impecabilă a expunerii. II. Corectitudinea verbală a textului scris: 5. Adecvarea vocabularului la subiectul luat în discuție. Acesta este selectat în cunoștință de cauză, cu respectarea sensurilor generale și terminologice.

	<ol style="list-style-type: none"> 6. Respectarea impecabilă a normei gramaticale (acord, regim, forme paradigmatic). 7. Respectarea normei stilistice (sintagmatică, sens contextual, registru stilistic). 8. Respectarea normei ortografice și punctuaționale. <p>III. Prezentarea textului argumentativ scris:</p> <ol style="list-style-type: none"> 9. Aspectul grafic: <ul style="list-style-type: none"> - Evidențierea grafică, în primul rând, și centrarea titlului. - Spațierea acestuia printr-un rând. - Respectarea judicioasă a alineatelor. - Utilizarea mijloacelor grafice de evidențiere, prin reproducerea citatelor în ghilimele. 10. Respectarea limitei de întindere în spațiu.
<p>Eseul structurat, compoziția-sinteză</p>	<ol style="list-style-type: none"> I. Înțelegerea adecvată a sarcinii: <ol style="list-style-type: none"> 1. Formularea unui concept propriu, axat pe categoriile din titlul temei și articularea unei structuri originale a compoziției. II. Elocvența exemplilor: <ol style="list-style-type: none"> 2. Motivarea originală, convingătoare a selecției tuturor textelor literare pentru ilustrarea temei abordate în compoziție. 3. Argumentarea temei prin interpretarea a N exemple elocvente din textele literare comentate, interpretate inedit, personalizat. III. Exactitatea/rigurozitatea utilizării termenilor: <ol style="list-style-type: none"> 4. Motivarea argumentată, complexă și nuanțată, a particularităților de gen și specie literară, în care se încadrează textele comentate. 5. Raportarea corectă, complexă și convingătoare, prin N argumente plauzibile, a textelor/personajelor, în formula estetică din care fac parte, prin mărci stilistice definitorii. IV. Formularea clară a opiniei: <ol style="list-style-type: none"> 6. Prezentarea unui punct de vedere consacrat cu referire la tema abordată, exprimat explicit, cu referințe exhaustive. 7. Relevarea opiniilor proprii, în raport cu semnificația și actualitatea subiectului propus. V. Corectitudinea comunicării scrise: <ol style="list-style-type: none"> 8. Corectitudinea de limbă la nivel stilistic, gramatical, punctuațional, ortografic și respectarea cerințelor față de aspectul grafic al compoziției.
<p>Eseul semistrukturat pe teme de literatură, știință, cultură, viață</p>	<ol style="list-style-type: none"> I. Realizarea adecvată a sarcinii și formularea clară a opiniei: <ol style="list-style-type: none"> 1. Explicarea esenței problemei, înțelese profund și explicată detaliat. 2. Raportarea adecvată și explicită a problemei din temă la viziunea proprie, exprimată original. 3. Formularea a N sugestii originale de soluționare a problemei. II. Elocvența exemplilor și validitatea argumentelor: <ol style="list-style-type: none"> 4. Ilustrarea adecvată a temei prin N exemple convingătoare, concludente, cu referire la literatură, știință, cultură, viață. 5. Motivarea convingătoare, prin N concluzii, a semnificației și actualității subiectului abordat, exprimate clar, formulate corect. III. Corectitudinea comunicării scrise: <ol style="list-style-type: none"> 6. Corectitudinea de limbă la nivel stilistic, gramatical, punctuațional, ortografic și respectarea cerințelor față de aspectul grafic al compoziției.

Comentariul textului liric	<ul style="list-style-type: none"> - Încadrarea în gen și specie; - Titlul; - Prosodia; - Sentimentele eului liric; - Imaginea artistică; - Figurile de stil; - Axa lexicală și cuvintele-cheie; - Tema; - Motivele; - Ideea, mesajul; - Încadrarea în creația scriitorului; - Exegeza; - Paralela cu alte texte.
----------------------------	--

Competența specifică 5:

Produce recomandate	Criterii de evaluare a produselor
Dictare	Se stabilește numărul de greșeli după tipuri și se notează în corespundere cu baremul stabilit pentru dictări.
Liste de excepții	Stabilește corect legități de ortografie și ortoepie Identifică excepții de la regulă. Disociază corect morfematic cuvintele identificate. Comentează pertinent natura excepției pentru a-și fixa norma în conștiința. Întocmește liste, ordonate în conformitate cu partea de vorbire și categoria gramaticală.
Liste de metafore cognitive	Identifică metafore cognitive prezente în manualele și auxiliarele școlare utilizate până la etapa respectivă. Explică corect noțiunile și conceptele denumite de metaforele cognitive. Comentează pertinent geneza metaforei. Stabilește contexte adecvate pentru metaforele selectate.
Minidicționar de termeni lingvistici și literari	Identifică termenii lingvistici și literari cu care au operat până la etapa respectivă de școlarizare pentru consolidare. Ordonează corect termenii, în conformitate cu legile lexicografice învățate. Prezintă contexte tipice de încadrare a termenilor identificați (pentru toate formele paradigmatiche).
Minidicționar de cuvinte derivate cu afixe neologice	Identifică cuvinte derivate cu afixe neologice în diverse tipuri de texte. Întocmesc matricea morfematică a cuvintelor derivate. Ordonează corect cuvintele, în conformitate cu legile lexicografice învățate. Indică formele paradigmatiche corecte ale termenilor identificați, extrase din DOOM 2. Selectează exemple pentru toate formele paradigmatiche. Compară formele paradigmatiche ale cuvintelor derivate cu afixe neologice cu formele similare ale cuvintelor din lexicul de bază al limbii române. Stabilesc stilul funcțional în care se utilizează preponderent cuvântul derivat.

Scheme tipologice pentru abrevieri	<p>Identifică abrevieri din diferite domenii (cu precădere cele utilizate la materiile studiate).</p> <p>Întocmesc scheme tipologice de abreviere, fixând modul de ortografiere la abrevierea unităților de măsură, a semnelor convenționale și a simbolurilor din textele științifice.</p> <p>Comentează semnele ortografice utilizate (.) (-).</p> <p>Comentează scrierea cu majuscule/minuscule.</p> <p>Identifică abrevierile cu multiple forme (dv.; dvs.; d-voastră).</p> <p>Descifrează corect abrevierile selectate.</p> <p>Descifrează abrevierile utilizate în descrierile bibliografice și la notele de subsol.</p>
Tabel sinoptic	<p>Stabilește corect tipul de enunț.</p> <p>Comentează topica părților de propoziție în diferite tipuri de enunț.</p> <p>Comentează cazurile de utilizare a virgulei la nivelul propoziției.</p> <p>Selectează exemple relevante pentru a argumenta utilizarea virgulei în cadrul propoziției (enumerare, adresare, apozitie, cuvinte incidente).</p> <p>Întocmește tabelul sinoptic al punctuației la nivelul propoziției.</p>
Teste de ortografie, acord și punctuație	<p>Selectează varianta ortografiată corect și argumentează alegerea.</p> <p>Selectează varianta corectă de acord.</p> <p>Stabilește corect termenul regent și termenul subordonat.</p> <p>Determină categoriile gramaticale în care se acordă termenul subordonat cu cel regent.</p> <p>Comentează cazurile dificile de acord (de ex.: acordul încrucișat al articolului posesiv și al pronumelui relativ <i>care</i>, atunci când introduce o atributivă în frază; substantiv regent cu valoare cuantificativă etc.).</p> <p>Selectează varianta cu semnele de punctuație utilizate corect.</p> <p>Argumentează alegerea.</p>

Competența specifică 6:

Prin aceste competențe transdisciplinare, elevii trec de la tipul de învățare conceptuală aprofundată și utilă, la învățarea prin probleme provocatoare, semnificative, adaptate nivelului lor cognitiv, fiind capabili să aplice cunoștințele, să se realizeze în situații noi și complexe, pentru a favoriza transferul și a genera noi cunoștințe. Procesul de predare-învățare-evaluare se va concretiza în cadrul competențelor specifice disciplinei, unităților de competențe, unităților de conținut, activităților de învățare și produselor școlare recomandate.

Criteriile de evaluare a produselor recomandate se pot administra printr-un sistem integrativ, întrucât ele vizează interpretarea/analiza textelor literare și nonliterare în corelație cu producerea actelor de vorbire, a textelor, dar și prezentarea lor scrisă și orală. Cadrele didactice le pot utiliza în demersul său didactic, sprijinindu-se pe *Referențialul de evaluare a competențelor specifice formate elevilor (2014)*, grilele proprii de evaluare elaborate, în baza indicatorilor și descriptorilor propuși.

Produce	Criterii de evaluare	
	<i>Gestionarea experienței de lectură</i>	<i>Gestionarea experiențelor lingvistice(orale/scrise)</i>

<p>Proiect individual Proiect de grup Proiectul de investigație literară E-portofoliu (portofoliu individual/de grup) Videoreportaj Expoziție foto Fotoreportajul Fotoeseul Bloog-ul/vlog-ul (însoțit de text propriu) Flashmob-ul Chat-ul Power point/prezi (însoțit de text propriu) Minispectacol Flyer/pliant informativ Spot publicitar video Conferință de presă/ conferință video/de lectură Cartea digitală Forum literar Sondaj de opinie Chestionar Interviul Jurnal de lectură Buletin de știri Tabel conceptual/grafic Colaj de imagini (însoțit de text propriu, reflectă unele evenimente, fapte etc.)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Exprimarea și argumentarea stării afective postlectorale, în raport cu mesajul/axiologia textelor studiate/elaborate independent/în echipă, prin raportare la propriul sistem de valori, la gustul estetic și la preferințele literare. 2. Alegerea strategiei de analiză adecvată tipului de text/potrivită sarcinii de lucru, descoperind și negociind sensurile operei. 3. Cunoașterea manifestării procesului literar românesc în context universal. 4. Aplicarea diferitor strategii de analiză a textului literar și nonliterar, oferit la prima lectură, valorificând caracteristici și dominante specifice ale acestora. 5. Cunoașterea și aplicarea instrumentarului științific (termeni, algoritmi, criterii, principii) de abordare a textului literar și nonliterar. 6. Analiza creațiilor unor scriitori canonici și a textelor reprezentative, apreciind valoarea operei scriitorului. 7. Explorarea transdisciplinară a textului literar în corelație cu științe, arte, viață etc. 	<p>Conținutul textului (scris, oral)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Formularea opiniei. 2. Argumentarea opiniei. 3. Elocvența și comentarea exemplilor. 4. Succesiunea logică și coerența expunerii. <p>Corectitudinea verbală a textului oral</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Adecvarea vocabularului la subiectul luat în discuție. 2. Respectarea normei gramaticale (acord, regim, forme paradigmatică). 3. Respectarea normei stilistice (sintagmatică, sens contextual, registru stilistic). 4. Respectarea normei ortoepice, adecvarea intonației. <p>Corectitudinea verbală a textului scris</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Adecvarea vocabularului la subiectul luat în discuție. 2. Respectarea normei gramaticale (acord, regim, forme paradigmatică). 3. Respectarea normei stilistice (sintagmatică, sens contextual, registru stilistic). 4. Respectarea normei ortografice și punctuaționale. <p>Prezentarea textului argumentativ oral</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Modalitatea de prezentare. (Contactul/relația cu auditoriul. Feedbackul.) 2. Respectarea limitei de întindere în timp. <p>Prezentarea textului argumentativ scris</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Aspectul grafic. (Spațierea titlului. Respectarea alinelor. Utilizarea mijloacelor grafice de evidențiere.) 2. Respectarea limitei de întindere în spațiu.
---	--	--

4.3. Evaluarea finală/sumativă la disciplina *Limba și literatura română*

La finele treptei liceale, *evaluarea sumativă/finală* se va realiza în baza probelor unice (oral și scris) cu bareme unice de corectare.

În ansamblu, evaluările sumative (finale) realizate vor demonstra dacă la finele modulului/unității/anului de învățământ sunt dobândite achizițiile determinate de unitățile de competență stabilite în Curriculum pentru clasa respectivă.

Prin examenul de absolvire a liceului, se va evalua dacă au fost formate competențele specifice *Limbii și literaturii române* preconizate și dacă au fost atinse standardele de eficiență a învățării *Limbii și literaturii române*.

În acest context, examenul de bacalaureat la *Limba și literatura română* trebuie să ofere fiecărui candidat șansa să-și confirme abilitățile de comunicare în calitate de vorbitor nativ al limbii române și suficiente competențe de lectură, interpretare și producere de text, în raport cu înțelegerea fenomenelor lingvistice și cu axiologia textelor literare prin **proba orală și scrisă**. Deci, în spiritul Curriculumului la *Limba și literatura română*, ediția 2019, și al *Standardelor de eficiență a învățării*, examenul de bacalaureat va urmări să aprecieze calitatea elevului cititor, receptor și interpret avizat al textelor, modelator pertinent al diverselor situații de comunicare, valorificând domeniile: *Textul literar și nonliterar; Practica rațională și funcțională a limbii; Cultura comunicării*. Materia de limba română va fi vehiculată în examen conform principiului funcțional-comunicativ. Numărul de itemi în proba orală și scrisă la limba română va fi determinat de numărul de ore propus la disciplină, în raport cu numărul de ore la literatură pentru profilurile distincte: real și umanist.

BIBLIOSITOGRAFIE

Cadrul legal și normativ

1. Codul Educației al Republicii Moldova. Chișinău: 2014.
2. Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi. Bruxelles: 2018
3. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării. Cadrul de referință al Curriculumului Național. Chișinău: Lyceum, 2017.
4. Ministerul Educației al Republicii Moldova. Standarde de eficiență a învățării. Chișinău: Lumina, 2012.
5. Ministerul Educației al Republicii Moldova. Referențialul de evaluare a competențelor specifice formate elevilor. Chișinău, 2014.
6. CURRICULUM ȘCOLAR PENTRU DISCIPLINA Limba și literatura Română. Clasele a V-a – a IX-a. Chișinău: 2006.
7. CURRICULUM ȘCOLAR PENTRU DISCIPLINA Limba și literatura Română. Clasele a V-a – a IX-a. Chișinău: 2010.
8. CURRICULUM ȘCOLAR PENTRU DISCIPLINA Limba și literatura Română. Clasele a X-a – a XII-a. Chișinău: 2006.
9. CURRICULUM ȘCOLAR PENTRU DISCIPLINA Limba și literatura Română. Clasele a X-a – a XII-a. Chișinău: 2010.
10. Strategia Moldova Digitală 2020, publicată: 08.11.2013 în Monitorul Oficial Nr. 252-257, art. Nr: 963.
11. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării. Repere metodologice privind asigurarea continuității la nivelul clasei a IV-a și a V-a din perspectiva implementării Evaluării Criteriale prin Descriptori. IȘE, Chișinău, 2018.
12. Cu privire la aprobarea Instrucțiunii privind managementul temelor pentru acasă, în învățământul primar, gimnazial și liceal. Ordinul Ministrului Educației, Culturii și Cercetării, nr. 1249 din 22.08.18.

Studii/rapoarte

13. Hadîrcă, M., Marin, M. (coord.). Autori: Callo, T., Cazacu, T., Hadîrcă, M. Ghicov, A., [et al.]. Cadrul de referință privind formarea vorbitorului cult de limba română (vorbitori nativi și alolingvi). Studii de analiză și sinteză. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2017 (Tipogr. „Impressum”) – 186 p. http://ise.md/uploads/files/1518693891_cadrul_de_referinta.pdf

Literatură în domeniu

14. Pâslaru, VL. Concepția educației lingvistice și literare, în: Limba Română, 1995, nr. 5, p. 126-129
15. Albulescu, I., Pragmatica predării. Activitatea profesorului: între rutină și creativitate. Pitești: Paralela 45, 2008
16. Bărbuță, I., Constantinovici, E. Gramatica limbii române. Chișinău: Pro Libra, 2019.
17. Barthes, R. Plăcerea textului. Chișinău: Cartier, 2006. 226 p.
18. Bocoș M. Instruirea interactivă. Iași, Polirom, 2013.
19. Bocoș, M., Didactica disciplinelor pedagogice. Un cadru constructivist. Pitești: Paralela 45, 2008.
20. Bocoș, M., Jucan, D., Teoria și metodologia instruirii. Teoria și metodologia evaluării. Repere și instrumente didactice pentru formarea profesorilor. Pitești: Paralela 45,

2008.

21. Bodea Hațegan, C. Logopedia: Terapia tulburărilor de limbaj. Structuri deschise. București: Editura Trei, 2016.
22. Bontaș, I., *Tratat de pedagogie*. București: BICALL, 2007.
23. Buck, Gary, 2002, *Assessing listening*, Cambridge University Press.
24. Cabac, V., *Evaluarea prin teste în învățământ*. Bălți: Universitatea de Stat „Alec Russo”, 1999.
25. Callo, T., Ghicov, A., *Elemente de transdisciplinaritate în predare: Ghid metodologic pentru formarea cadrelor din învățământul preuniversitar*. Chișinău: Î.E.P. Știința, 2007
26. Cartaleanu T., Ghicov A. *Predarea interactivă centrată pe elev. Ghid metodologic pentru formarea cadrelor didactice din învățământul preuniversitar*. Chișinău: Știința, 2007.
27. Cartaleanu, T., Cosovan, O. *Atelierul de lectură în demersul educațional: Strategii de dezvoltare a gândirii critice*. Chișinău: Centrul Educațional Pro Didactica, 2004. – 68 p.
28. Cartaleanu, T., Cosovan, O. *Predarea limbii române în viziunea curriculumului de liceu*. Chișinău: Cartier, 2001. – 152 p.
29. Cartaleanu, T., Cosovan, O., Goraș-Postică, V., Lîsenco, S., Sclifos, L., *Formare de competențe prin strategii didactice interactive*. Chișinău: Pro Didactica, 2008. Ediția a II-a: 2010.
30. Cartaleanu, T., Cosovan, O., Grama-Tomiță, A., Cartaleanu, E., *Limba și literatura română: Ghid de implementare a curriculumului pentru treapta liceală*. Chișinău: Cartier, 2010. – 124 p.
31. Cartaleanu, T., Ghicov, A. *Predarea interactivă centrată pe elev: Ghid metodologic pentru formarea cadrelor didactice din învățământul preuniversitar*. Chișinău: Î.E.P. Știința, 2007. – 60 p.
32. Cerghit I. *Metode de învățământ*, ediția a IV-a. Iași, Editura „Polirom”, 2006.
33. Ciolan, L. *Învățarea integrată*. Iași: Polirom, 2008.
34. CITIND, ÎNVĂȚĂ SĂ FIU. Ghid pentru psihologi școlari, diriginți, profesori./Alcătuitori: E. Cartaleanu, T. Cartaleanu, V. Bolocan, T. Zaicovschi. Chișinău: Pro Didactica, 2007.
35. Constantinovici, E. *Ritualul salutului – situații de actualizare și mijloace de exprimare*. În *Filologia modernă: realizări și perspective în context european*, ediția a IV-a. *Abordări interdisciplinare în cercetarea lingvistică și literară (In memoriam acad. Silviu Berejan)*, Chișinău, 2012, p.163-169.
36. Coșeriu, E. *Filosofia limbajului*. În: *Prelegeri și conferințe (1992-1993)*. – Iași: Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, 1993.
37. Coșeriu, E. *Omul și limbajul său*. Iași, Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, 2009.6. *Gramatica limbii române*. II. *Enunțul*. – București, Editura Academiei Române, 2005.
38. Cosovan, O., Cartaleanu, T., Sclifos, L., Handrabura, L., Crețu, N., Lîsenco, S. *Evaluarea în cheia dezvoltării gândirii critice*. Chișinău: Centrul Educațional Pro Didactica, 2005. – 72 p.
39. Cosovan, O., Ghicov, A., *Evaluarea continuă la clasă. Ghid metodologic pentru formarea cadrelor didactice din învățământul preuniversitar*. Chișinău, Editura Știința,

2007.

40. Cosovan, Olga, Ghicov, Adrian. Evaluarea continuă la clasă: Ghid metodologic pentru formarea cadrelor didactice din învățământul preuniversitar. Chișinău: Î.E.P. Știința, 2007. – 60 p.
41. Costea, O. Didactica lecturii: o abordare funcțională. Iași: Institutul European, 2006, 68 p.
42. Cristea, S. Dicționar de pedagogie. Chișinău: Litera Educațional, 2002. 398 p.
43. Cucuș, C. Teoria și metodologia evaluării. Iași: Polirom, 2008. 272 p.
44. Dicționarul explicativ al limbii române, ediția a III-a, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”, Editura Univers Enciclopedic, 2009.
45. Educația centrată pe cel ce învață. Ghid metodologic. Coordonator Vl. Guțu. Chișinău: CEP USM, 2009.
46. Educația centrată pe elev. Ghid metodologic. Coordonatori T. Callo, A.Paniș –Ch. „Print-Caro” SRL, 2010.
47. Etc.u, Ion. Unele considerații cu privire la conceptul de propoziție. În: „Revistă de lingvistică și știință literară”, nr. 3, 1995.
48. Evaluarea în învățământ: orientări conceptuale. Ghid metodologic. Coordonatori: Pâslaru V., Cabac V. Chișinău: I.Ș.E., 2002.
49. Ferreol, G., Flageul, N., Metode și tehnici de exprimare scrisă și orală. Iași: Polirom, 1998. Ediția a II-a: 2007.
50. Field, John, 2008, Listening in the language classroom, Cambridge University Press.
51. Fryer M. Predarea și învățarea creativă. Chișinău: Editura Uniunii Scriitorilor, 2004.
52. Gavrilov Anatol. Mihail Bahtin: dialogismul intern al omului și „cuvântul bivoc”. În: Criterii de științificitate a terminologiei literare... – Chișinău, 2007.
53. Gavrilov, Anatol. Semnificație, sens și valoare în dialogismul lui Bahtin. În: Filologia modernă: realizări și perspective în context european (ed. a II-ua). Semiotica și hermeneutica textului. Coord.: Aliona Grati, Inga Ciobanu. Chișinău, 2009.
54. Ghicov, A. Didactica textului în rețea. Monografie. Chișinău:S.n., Tipografia „Print-Caro”, 2017, 364 p.
55. Ghicov, A. Pedagogia aplicativă a performanței. Monografie. Chișinău: Editura Pontos, 2012, 208 p.
56. Ghicov, A., Cartaleanu, T., Cosovan, O. Limba și literatura română. Ghid de implementare a curriculumului modernizat pentru treapta gimnazială de învățământ. Chișinău: Lyceum, 2011, 103 p.
57. Goia, V. Didactica limbii și literaturii române pentru gimnaziu și liceu. Cluj-Napoca: Editura Dacia, 2002, 289 p.
58. Goraș-Postică, V. Competența interculturală. Auxiliar didactic. Chișinău: Pro didactica, 2015.
59. Goraș-Postică, V. Formarea competențelor prin intermediul metodelor interactive de predare-învățare-evaluare. În: Formare de competențe prin strategii didactice interactive. Chișinău: CE PRO Didactica, 2008. 204 p.
60. Gordh, Bill.Stories in action: Interactive tales and learning activities to promote early literacy, London, Libraries Unlimited,2006.
61. Guțu V., Pâslaru V. ș.a. Tehnologiile educaționale. Ghid metodologic. Ch.: Editura Cartier, 1998.

62. Houart, M. Evaluer des compétence... Oui mais comment ? - 2001 Département Éducation et technologie (UNamur). Versiune electronică. <https://pure.fundp.ac.be/ws/files/1029351/64322.pdf>
63. Ilie, E. Didactica literaturii române. Iași: Collegium-Polirom, 2014. 336 p.
64. Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana. Conversația, structuri și strategii. Sugestii pentru o pragmatică a limbii vorbite. Ediția a II-a, București, 1999.
65. Joița, Elena. Instruirea constructivistă – o alternativă: fundamente, strategii. București: Aramis, 2006. – 318 p.
66. Manolescu, M. Evaluarea școlară - un contract pedagogic, București, 2002
67. Manolescu, M. Pedagogia competențelor – o viziune integratoare asupra educației. In: Pedagogie, 2010, nr 58 (3), p. 55-65.
68. Marin, M. Didactica lecturii. Chișinău-Arad: Cartier educațional - Editura Universității „Aurel Vlaicu”, 2013. 134 p.
69. Mereuță (Grigoriev), V., Vorbirea expresivă, Chișinău, 1997.
70. Minder, Michel. Didactica funcțională: obiective, strategii, evaluare. Chișinău: Cartier, 2002. – 360 p.
71. Negreț-Dobridor, I., Teoria generală a curriculumului educațional. Iași: Polirom, 2008.
72. Nicu, A., Strategii de formare a gândirii critice. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2007.
73. Oprea, C., Strategii didactice interactive. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2007.
74. Pamfil, A., Limba și literatura română în gimnaziu. Structuri didactice deschise. Pitești: Paralela 45, 2006.
75. Pâslaru, VL. Introducere în teoria educației literar-artistice. București: Sigma, 2013. 198 p
76. Petean, A., Petean, M. Ocolul lumii în 50 de jocuri creative. Cluj-Napoca: LIMES, 2010. 208 p.
77. Pierron, C., Pierron, O., Cum să scriem. Iași: Polirom, 1999.
78. Popa M.-E. Evaluarea formativă a competențelor în ora de limba și literatura română în liceu. Pitești: Paralela 45, 2015.
79. Potolea, D.; Neacșu, I.; Manolescu M. Metodologia evaluării realizărilor școlare ale elevilor. Ghid metodologic general. București, 2011.
80. Psihopedagogia centrată pe copil. Coordonator VI. Guțu. Chișinău: CEP USM, 2009.
81. Radu I. T. Evaluarea în procesul didactic. Ed. a III-a București: Editura Didactică și Pedagogică, 2007, 288p.
82. Richards, Jack C., Renandya, Willy A. Methodology in language teaching, Cambridge University Press, 2002.
83. Roventța Frumușani, Daniela. Analiza discursului. Ipoteze și ipostaze. București, 2005.
84. Sâmișăian, F., Norel, M., LIMBA ROMÂNĂ. Didactica limbii și literaturii române (I). Proiectul pentru învățământul rural, 2011.
85. Sâmișăian, F., O didactică a limbii și literaturii române. Provocări actuale pentru profesor și elev. București: Art, 2014.

86. Şchiopu, C. Metodica predării literaturii române. Chişinău, 2009. 335 p.
87. Şchiopu, C., Vâlcu-Şchiopu, M. Comunicarea: greşeli şi soluţii. Problemar la limba română Chişinău: TOCONO, 2014
88. Sclifos, L., GoraŞ-Postică, V., cosovan, O., Cartaleanu, T., Bezniţchi, L., Copăceanu, R., O competenţă-cheie: a învăţa să înveţi. Chişinău: Pro Didactica, 2010.
89. Secieru, M., Didactica limbii române. Iaşi: Editura Studis, 2008.
90. Şerbănescu, A., Cum se scrie un text. Ed. A III-a. Iaşi: Polirom, 2007.
91. Siebert, Horst. Pedagogie constructivistă. Iaşi: Institutul European, 2002. – 228 p.
92. Ştefan, Mircea. Teoria situaţiilor educative. Bucureşti: Aramis, 2003. – 208 p.
93. Stephen E. Lucas. Arta de a vorbi în public. România: Polirom, 2014.
94. Sternberg, Robert J. Manual de creativitate. Iaşi: Polirom, 2005. – 292 p.
95. Stoica A., Musteaţă S. Evaluarea rezultatelor şcolare. Ghid metodologic. Chişinău, 2003.
96. Temple, CH., Steele, J., Meredith, K., Aplicarea tehnicilor LSDGC, Supliment al revistei Didactica Pro..., nr.4 2003.
97. Temple, CH., Steele, J., Meredith, K., Iniţiere în metodologia Lectură şi scriere pentru dezvoltarea gândirii critice, Supliment al revistei Didactica Pro..., nr.1, 2001.
98. Temple, CH., Steele, J., Meredith, K., Învăţare prin colaborare, Supliment al revistei Didactica Pro..., nr.7, 2002.
99. Vecchi (de), G. Evaluer sans dévaluer et évaluer les compétences. Paris, Editura Hachette Education, 2011.
100. Verdeş, T. Cultura lecturii evaluată de PISA în raport cu competenţele lectorale formate şi dezvoltate prin Limba şi literatura română ca disciplină şcolară. Studiu de caz: Republica Moldova, Chişinău 2017
101. www.dexonline.ro
102. www.LeMill.org
103. www.contrafort.md
104. www.romlit.ro
105. www.literaturasiarta.md
106. www.liternet.ro
107. www.dilemaveche.ro
108. www.observatorcultural.ro
109. www.cnaa.md
110. www.romanianvoice.com
111. www.poeziile.com